

המבשר סורני

ערש"ק פרשת כי תשא (פרה)
כ"א באדר תשפ"א • גליון 240

ראש הישיבה

חמש שנים להסתלקותו של

מרן הגאון

רבי מאיר הלוי סולובייציק זצוק"ל
ראש ישיבת בריסק

בן זקוניו ומגדולי מעתיקי השמועה של רשכבה"ג מרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל

עדויות מרטיטות מכלי ראשון לדמותו המופלאה

ופרסום ראשון של זכרונות שסיפר בהזדמנויות שונות

דור לדור יביע אומר
שלושים להסתלקות כ"ק מרן
אדמו"ר בעל 'מחשבת הלוי'
זצוק"ל, גאב"ד זכרון מאיר:
עובדות סיפורים, הדרכות
ששמענו מפיו, בשיחה מיוחדת
ל'המבשר', על אביו הגדול בעל
'שבט הלוי' זי"ע

ודגלו עלי אהבה
מעשה נורא, מרטיט ומופלא של
ערבות אישית ויוצאת מגדרה,
אשר במרכזו הוצאת נפש מזולל
בחבלי עבותות אהבה, על ידי
כ"ק מרן אדמו"ר מסקולען
זצוק"ל, לרגל יומא דהילולא רבה

עטרת ישראל | אמרי קודש לפרשה מפי כבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצ"ל בתוך השנה להסתלקותו

- ❖ **תשא** מר דרור חמש מאות: הפולמוס בן מאות השנים בשאלת מקורו המדויק של ה'מר דרור' (יב)
- ❖ **פרה** זאת חוקת התורה: תמצית החיוב לקריאת פרשת פרה בדברי הפוסקים ובמנהגי הקהילות (יט)
- ❖ כאשר צוך ה': המחקר האם פרשת פרה נאמרה במרה: דברי רש"י, הקושיות, וההסברים (ג)

דברי שיר

להבין משל ומליצה

יקותיאל יהודה גנזל

אפר הפרה,
תשפ"א

אפרה של פרה נעדרה
וטהרה הסתלקה בהדרה
ופונה לב בתפלה דחופה
אפר צבור באירופה השוואה
ראה, ותשרה עלינו אוֹרָה
באפר זה, טהרנו נורא

הבט לב בן נעורים
בהתגברות בוער באורים
יצר סוכן מרתית דם
משבית מעקרא, להד"ם
שורף תאווה לאפר דק
טהרנו בזאת למען נחזק

דור יראי חטא ימאסו
לעטורי דיקנא כה עשו
דור בז לכל יודע ספר
רמוסים אנו עד אפר
באפר זו של השפלה
טהרנו אבינו בהעפלה

ימים של חשבת הסתרה
ועוד חובשים אנו עטרה
נפש בדבקות להתיד
בטוטפות להתעטר, וארשתיד
מניחי תפלין כמקריבי בבשים
פאר תחת אפר להשים

"לטהר טמאים – לטמא טהורים"

טהרת 'פרה': שפלות-רוח – בכוחו של צדיק-אמת

הכנעתו היה זוכה להקדושה הגדולה הזאת. זהו ששנה הכתוב לכפול 'ברדתו מן ההר' – שלכאורה הוא אך למותר. שהרי פתח הכתוב בתחילה 'ברדת משה מן ההר'. אלא שהתורה מרמזת שזכה לזאת בעבור שהכניע עצמו. וזהו 'ברדתו' – בי"ת של 'ברדתו' פירושו: בעבור רדתו מן ההר, כנ"ל שהיה מוכנע ביותר.

"ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו איתו" פי' שהכתוב מפרש גודל הכנעתו, שלא ידע כי קרן' כו'. שהצדיק המדבר עם אדם דברי קדושות ויראת-ה', אזי בא לו ההתלהבות גדול בליבו ויאיר פניו באור גדול מהתלהבות אש אשר בקרבו; וכל זאת לא ידע משה בעצמו אם יש לו התלהבות כלל. וזהו 'בדברו איתו', ר"ל, כשהיה איהא אדם מדבר עם משה דברי קדושות". ומשום כך – כתוב ב'תפארת-שמואל' (אלכסנדר)

– מצוות פרה-אדומה "לעולם היא נקרא על שמך – 'פרה' שעשה משה במדבר", כפי שפירש"י עה"פ (במדבר יט, ב) "ויקחו אליך פרה אדומה", שכן "עיקר הטהרה היא עץ ארז ואזוב, כמו שאמרו חז"ל: 'שפיל עצמו כאזוב וכתולעת'... שצדיק החטא בא לו מפגם גיאות שהוא שורש כל החטאים... ולזאת עיקר טהרתו בחינת תשובת המשקל היא מדת ענווה ושפלות", ו"למדת ענווה זוכה האדם רק מסיועו ועזר של משרע"ה שהיה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, והוא האיר, והופיע קדושתו וענוותו צדקו לכל מי שרוצים. וזהו 'שנקראת על שמך' – על כוחו".

אדם הרוצה לבוא אל הקדושה ופרישות לעבודתו ית', צריך להכניע עצמו בהכנעה גדולה. ציון הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע

אמנם כן, צדיק האמת, שכלל שהוא מתעלה יותר, כך הוא מתקטן יותר בעיניו, הוא זה היכול להביא לדלים-גאים לענווה ושפלות-רוח. וכפי שכתוב ב'באר-משה' (קו'ניץ) על לשון הפייט (יוצר לפרשת פרה) "לטהר טמאים לטמא טהורים": "רמו שע"י שהצדיק הקדוש האמיתי שהוא בעיניו כטמא ח"ו, והוא מטהר עצמו בכל פעם יותר ויותר... עד שעולה למדרגה העליונה בגודל הקדושה, וזהו 'לטהר טמאים' – עי"ז 'לטמא טהורים' – מפיל טומאה ועצבות על אותן שהם בעיניהם כטהורים כבר ואין חסר להם מאומה, ובאמת עדיין הם בחוץ עומדים עם ראשם ורובם, ועודם בטומאתם – הצדיק מפיל עליהם חשכות ועצבות, שיהיה נראה להם האמת שעדיין לא פעלו כלום ולא פסעו עדיין אף פסיעה אחת בעבודת השי"ת ב"ה, ועי"ז יתחזקו באמונה לבוא אל האמת".

וכך כתוב, ב'עבודת-ישראל' (לפרשת פרה) עה"פ (במדבר שם, שם) "אשר אין בה מום אשר לא עליה עול. ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה": "שמי שמחזיק עצמו לצדיק שתיקן הכל ואין בו מום, בוודאי איש כזה הוא שלא עליו עול מלכות-שמים... וזהו 'ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה', ר"ל, שצריך העובד את ה' שיראה לו שהוא עדיין בחוץ ולא התחיל בעבודת ה' כלל".

הפלא ופלא הדבר הזה: בעבודת-ה', יהיה האדם ב'כיוון הנכון' – יחוש כי עדיין 'לא התחיל'; 'מצא רחוק, בטרם-התחלה' – ו'רגיש טוב עם עצמו'. עד כי זה יהיה כור-המבחן לעבודת-אמת: ידמה אדם כי הינו 'בסדר' – הוא מאוד 'לא-בסדר'; יחשוב כי הוא 'לא-בסדר' – מצבו 'בסדר'. כך, כסימנים מאוד מובהקים והוכחות ברורות וחותכות.

הכיצד? למה זאת בהכרח?

ראשית, כי הענווה ושפלות-הרוח הם הפתח והשער לכל התקדמות והצלחה ולכל הישג ומדרגה בעבודת-ה'. אם אלו אינם, לא שייך להתחיל. הדרך חסומה, ועוד זאת, כי כך היא המדה בעבודת ה' שהיא מושגת ונחשפת אך 'תוך-כדי-תנועה': עומד אדם 'מבחוץ' ודומה בעיניו שכפי-שהוא, זה מה שנדרש, פחות או יותר; 'כנס פנימה' – והוא מתוודע ולומד מה רבה וגדולה העבודה המתבקשת, כשכלל שהוא מתקדם ומתעלה, כך האפיקים אליה מתרחבים יותר, וכך – כל מה שפעל ועשה, יותר מתקטן ומתגמד בעיניו.

וכך מפורש ב'קדושת-לוי' הכתוב בפתח פרשת השבוע – "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם": "הכלל, שיראה אדם את-עצמו – כאשר הוא באמת – עדיין לא התחיל לעבוד את ה', ואז הוא באיזה מדרגה. אבל כשעולה ח"ו על דעת האדם שהוא עובד את ה', אז בוודאי אינו משיג כלל שום בחינה מעבודת הבורא ב"ה.

"וזה הרמז בפסוק. 'כי תשא את ראש בני ישראל' – להעלות אותם על איזה מדרגה, אז העיקר הוא 'לפקודיהם', לשון חסרון, מלשון 'ויפקד מקום דוד' (שמואל-א כ, כה); שידעו באמת הפקודון שלהם, שהוא החסרון, שעדיין לא השיגו כלל בעבודת הבורא ב"ה. וזהו הרמז בפסוק 'ונתנו איש כופר נפשו לה' – 'כופר' לשון דביקות, מלשון 'וכפרת אותו מבית ומחוץ בכופר' (בראשית ו, יד): אימתי הוא דבוק בה? 'בפקוד אותם' – כשיודע האדם החסרון שלו, אז הוא דבוק בה".

שליחות זו הוטלה על האדם הנכון, כשבלמדו והורותו זאת יהיה הדבר בבחינת "הוא היה-אומר". כי זה משה האיש, זו היתה מדתו, וכך עלה ונתעלה. וכפי שכתוב ב'נועם-אלימלך' עה"פ בפרשתינו (לד, כט) "ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה ברדתו מן ההר ומשה לא ידע כי קרן פניו בדברו איתו": "... שאדם הרוצה לבוא אל הקדושה ופרישות לעבודתו ית', צריך להכניע עצמו בהכנעה גדולה, וזה יגרום לו לקבל קדושה על-עצמו.

"וזהו 'ברדת משה מן ההר' – ע"ד שאמרו חז"ל: 'הרים גבנונים ההר חמד אלוקים' – שנתן הקב"ה על הר סיני מחמת שהוא נמוך מכל ההרים, ומשה היה מוריד ומשפיל עצמו, שהיה עניו מכל אדם, והיה מוכנע מאוד, יותר מהר סיני, לכן זכה 'ושני לוחות ביד' – שע"י

ממרה חוקה גזר

פרשת פרה אדומה היא מן הפרשיות שנכתבו בתורה שלא במקומן, האם פרשת פרה נאמרה במרה? דברי רש"י, הקושיות, וההסברים

הצעת פתרון

ר"ב אפשטיין בעל 'תורה תמימה' (במדבר טו, כה) מציע פתרון לדברי רש"י: לדעתו היה כתוב כ'א' בראשי תיבות, דהיינו כיבוד אב, ומעתיק אחד נתחלף לו כ'א בפ"א. בשלב הבא פתחו את ראשי התיבות ל'פרה אדומה' וכך נולדו דברי רש"י שלפנינו.

אך הצעה זו ודאי אינה נכונה. ראשית: נצטרך להניח לפי דבריו שהטעות הזאת כבר הייתה קיימת ברש"י שלפני הרמב"ן והטור והרא"ם, שכולם מצטטים 'פרה אדומה'.

שנית: יש כתב יד של רש"י, כמו כ"י לייפציג המפורסם, הגורסים "שבת ופרה אדומה וכיבוד אב ואם ודינין". בכתב יד אחר הנוסח הוא "ופרשת פרה אדומה". שני נוסחים אלו אינם יכולים להתיישב עם הצעת ה'תורה תמימה', הראשון כותב את כיבוד אב ואם זולת פרה אדומה, והשני כותב 'פרשת פרה אדומה', ולא שייך לומר שהיה כתוב 'פרשת כיבוד אב', כי כיבוד אב הוא מצוה הכתובה בפסוק אחד, ולא בפרשה, ואין למצוא ביטוי כזה בשום מקום. והאמת שגם מלשון 'פרשיות של תורה' הנמצאות ברש"י שלפנינו מוכח כנ"ל, כי מצוות כיבוד אב ואם אינה פרשה.

שלישית: כבר הבאנו את דברי רש"י בסוף פרשת משפטים, הכותב "וכבוד אב ואם ופרה אדומה". הרי לנו שוב שכיבוד אב ואם מופיע ליד פרה אדומה, ואי אפשר לפתור כאן את העניין כטעות פתיחת ראשי תיבות. כנראה היה לרש"י מקור באחד המדרשים, וכך מוכח מדברי הרמב"ן שלאחר שהביא את דברי רש"י כתב 'והיא דעת רבותינו'.

האמת שיש מקור קדום בהרבה לרש"י שרואים ממנו גם עניין זה: ביוצר לפרשת פרה שחובר על ידי רבי אלעזר הקליר, פותח פיוט המחיה במילים "ממרה חוקה גזר". ישנה כידוע מחלוקת על זמנו של רבי אלעזר הקליר, יש הסוברים כי היה מן התנאים, ויש המאחרים אותו עד לאמצע ימי הגאונים, מכל מקום מדובר במקור הקדום לרש"י במאות שנים, ומיוסד על מדרשי חז"ל הקדומים ביותר שהיו לפניו.

ביאור תלמיד רש"י

ייתכן שמפירוש מבית מדרשו של רש"י (פיוטים לד' פרשיות עם פירוש רש"י ובית מדרשו, הוצאת מכון ממלכת כהנים) יש פתרון לרוב הקשיים שהעלינו, בפירוש שלפי דעת המהדיר - הרב אהרן אייזנבך - הוא של ר' שמעיה תלמיד רש"י, כתוב כך: ממרה חוקה גזר - חוק שלה גזר הקב"ה משעה שאמר הקב"ה למשה במרה [וַיִּוְרְהוּ ה' עֶץ] (שמות טו, כה), ואמרין במכילתא (מס' דויסע פרשה א) עץ מר היה, של זית או של הרדופני, ואמר לו תן מר לתוך מר כדי לעשות נס בתוך נס. ועל זה תמה משה ואמר היאך מר מרפא וממתיק את מר? השיבו הקב"ה: אל תתמה, עתיד אני לתת להם מצוה כיוצא בה, הרי פרה אדומה מטרתה טמאים וכל עוסקיה היא מטמאה. והיינו דכתיב התם במרה "שָׁם שָׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִפְהוּ" (שם), שרמו לו חוק הפרה משפטה וגזירתה.

ההסבר הזה מיישב לנו גם את הקושיא דלעיל, מדוע דווקא פרה? שכן המשפט "שם שם לו חוק ומשפט" הוא באותו הפסוק של 'ויורהו ה' עץ" והדרש שמביא תלמיד רש"י הוא ששם בנתינת העץ שם לו חק ומִשְׁפָּט של הפרה. לכן דווקא פרה רמוזה כאן מכל שאר ענייני חוקה שבתורה.

לפי פירוש זה נראה שלא ניתנה עדיין פרשת פרה לפרטי דיניה, אלא משה רבנו רק נרמו שעתידה מצוה זו להינתן לישראל. עיקר מצוות הפרה ופרטי דיניה ניתנו בסני, ביום הקמת המשכן, לאחר מות נדב ואביהוא, ולכן אלעזר הוא הכהן, והיה זה לכפר על מעשה העגל, אלא שהקב"ה צופה העתידות ידע שעתידים לחטוא בעגל, ולכן רמו למשה במרה. והקליר עצמו אומר בפיוט הסילוק "הם הִמִּירוּ כְבוֹד בְּגֵן פָּךְה, וסָרְרוּ בוּ כְּפָךְה, תְּבֹא אִמּוֹ אֲשֶׁר הִיא פָּךְה, וְתִהְיֶה לְעַם כְּפָךְה", משמע קצת שאינו רואה בכך סתירה.

ואף שרש"י כתב שניתנו להם קצת פרשיות שיתעסקו בהם, ומשמע שזה לא היה רק רמו בעלמא, אפשר שעיקר הכוונה למצוות שבת ודינים.

מבוסס בין השאר על הספר [העתיד לצאת לאור] 'למועד מועדים וחצ'י', של ידידי הרב יוסף מיכאל יוסקוביץ הי"ו

ביאורים וחידושים על פרשת השבוע

הגאון רבי אהרן ישעי' רוטנר שליט"א מח"ם שערי אהרן

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם, ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם, ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם (ל' י"ב)

פירוש רש"י, כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגולגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם. ולא יהיה בהם נגף שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד, ע"כ. וכן פרש"י לקמן בפרשת במדבר על מש"כ "לגלגלותם" (במדבר א'–ב') דהכוונה, על ידי שקלים בקע לגלגולת, ע"כ. מבואר בדבריו, דיש כאן ציווי, דבכל פעם שתרחצה למנותם, אל תמנם לגלגלותם, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, וזה מתבאר מלשון "כי" שפירושו כאן "אם" וכן כתב רש"י בר"ה (ג'–א') בד"ה כדריש לקיש, "כי תפגע", "כי יקרא קן", כולן לשון אם הם, וכן "כי תבאו", "כי תלכון", "כי תכלה", "כי תשא", ע"כ. ומקורו בתנחומא ראה ח'.

וקשה א"כ איך שאול פקד אותם בבזק ובטלאים, וי"ל דיש ב' סוגי מנינים, א' מנין לצורך, ב' מנין שלא לצורך, ובמנין לצורך מהני על ידי דבר אחר, משא"כ במנין שלא לצורך, לא מהני רק על ידי שקלים.

ובמסכת יומא (פ"ב–ב') למדנו, שהממונה על הפיס אומר להם, הוציאו אצבעותיכם למנין, ושואלת הגמרא, ונימיניהו לדידהו, ופרש"י לגלגלותם, ומתרץ, מסייע ליה לר' יצחק, דאמר ר' יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב (ש"א–י"א) "ויפקדם בבזק" [וכן פסקו הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין (פ"ד הל"ד), וז"ל: ולמה מונה המנין שהסכימו עליו, על האצבעות שהוציאו, ולא היה מונה על האנשים עצמן, לפי שאסור למנות את ישראל אלא על ידי דבר אחר, שנאמר 'ויפקדם בטלאים', ע"כ. וכ"ה הדברים במגן אברהם (קנ"ו), וז"ל: אסור למנות ישראל אפילו אינו מכוון למנות רק להטיל גורל אפילו לדבר מצוה, אלא מוציאין אצבעותיהם ומונין אצבעותיהם, ע"כ]. כלומר, אע"פ שמנאם לדבר מצוה, כי היה צריך לדעת מספרם לצורך המלחמה, בכל זאת מנאן רק על ידי דבר אחר.

ודוד המלך אין ספק שמנה אותם על ידי דבר אחר, כי לא יתכן שלא ידע ממעשה של שאול שמנאם בבזק ובטלאים, אבל הטעות שלו היה, היות שהמנין היה שלא לצורך, כי לא היה יוצא למלחמה, רק לשמח לבו שמלך על עם רב [וכן משמע מתשובת יואב לדוד שאמר, ואדני המלך למה חפץ בדבר הזה] ולכן היה צריך למחצית השקל, ומן השמים הכשילו אותו כמבואר בברכות (ס"ב), וכן מדויק הלשון שם, דלא שקל מיניהו כופר, משמע כופר הוא דלא שקל, אבל דבר אחר שקל (אוה"ק).

ובדבריו מדויק מדוע ביומא שם מביא ראיה משאול, ואינו מביא ראיה ממש"כ כאן כי תשא, דמשמע דבלא כופר אסור למנותם, דכאן מדובר שלא לצורך, ואסור למנותם אפילו באצבעותיהם, וא"כ אין מכאן ראיה לדינא דר' יצחק, דמיידי לדבר מצוה שאסור למנותם בלא כלום, אבל מותר למנותם ע"י דבר אחר.

ובדבריו מדויק מש"כ "לפקדיהם", דלכאורה המלה הזאת היא מיותרת, אמנם בדבריו אתי שפיר, וזהו ביאור הכתוב, כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לפקדיהם, דהיינו רק בכדי לדעת המנין, כמו שהיה בימי דוד, וכן כאן אחרי חטא העגל, ונתנו איש כופר נפשו, הרי הם חייבים לתת מחצית השקל כופר לה'.

וטעם החילוק בין לצורך ובין שלא לצורך נראה לי, דבעצם בכל דבר המנוי שולט עין הרע, אפילו אם מונה אותם על ידי דבר אחר, כי אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, וכשיספור אותם תסולק הברכה, וכשמונה אותם שלא על ידי דבר אחר, יש כאן איסור נוסף, כמ"ש ביומא שם, אמר ר' אלעזר כל המונה את ישראל עובר בלאו, שנאמר 'והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד', רב נחמן בר יצחק אמר, עובר בשני לאוין, שנאמר 'לא ימד ולא יספר', וכן כתב רש"י בשמואל (א'–ט"ו) דלכן פקד אותם שאול בטלאים, לפי שאסור למנות את ישראל, שנאמר במ' לא יספר מרוב".

אמנם כשסופר אותם לדבר מצוה, מסתלק החשש משום עין הרע, משום שנאמר "שומר מצוה לא ידע דבר רע", ונשאר רק האיסור משום לא יספר, וזה מהני על ידי דבר אחר, כלומר דהאיסור של לא יספר הוא רק על לגלגלותם, אבל אם מונה אצבעותם או על ידי דבר אחר אין כאן שום חשש.

אבל כשסופר אותם שלא לצורך מצוה, רק בכדי לדעת מנינם, אפילו אם סופר אותם על ידי דבר אחר שאין כאן חשש משום לא יספר, אבל נשאר החשש משום עין הרע כמש"כ לעיל, ולכן צריך מחצית השקל בכדי לכפר על הענין הזה, ולכן זה נקרא כופר נפשו, כי הכופר פודה את הנפש הנידון למות, ולו היה אדוננו דוד לוקח כופר, לא היה שולט בו המגפה. ועיין בחיבורי עה"ת מש"כ עוד בזה.

כוח התורה עומד לבני ישראל לעד

אמרי קודש מכ"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצ"ל
מתוך הספר החדש "עטרת ישראל" מכ"ק מרן זצ"ל בתוך השנה להסתלקותו
על פרשת כי תשא

ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל וגו' וישלך מידו את הלוחות וישבר אתם תחת ההר (לב, טו-יט). יש להתבונן מאיזה טעם הותר למשה רבנו ע"ה לשבור את הלוחות, הרי עשרת הדברים היו כתובים עליהם ויש בהם כמה שמות הקודש, וכל המאבד שם משמות הקודש הרי זה לוקה כמבואר בגמ' (מכות כב, א) וברמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ז ה"א), ובלאו הכי הרי אסור לאבד את כתבי הקודש ופירושהו גם אם אין בהם שמות הקדושים (רמב"ם שם ה"ח). ויש להבין אם כן מאיזה טעם הותר למשרע"ה לשבור את הלוחות.

וי"ל על פי המבואר בגמ' (פסחים פז, ב) דכתב הלוחות חזר למטעו {היינו למקום שבא משם} כי "לוחות נשברו ואותיות פורחות". ומבואר דכאשר שבר משה רבנו ע"ה את הלוחות לא נמחק הכתב ונאבד מן העולם אלא האותיות פרחו וחזרו לשרשם, ואם כן אין כאן איבוד השם ולא איבוד כתבי הקודש, כי כתב הלוחות נשאר בשלמותו אלא שחזר למעלה למקומו הראשון. וביותר לפי מ"ש ב'כלי יקר' (כ, טו) שהכתב שפרח מן הלוחות חזר בעצמו ונכתב בלוחות האחרונות, שהרי בלוחות אחרונות כתיב (שמות לד, א) "וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים", ומדייק ב'כלי יקר' שלא נאמר "וכתבתי על הלוחות כדברים אשר היו על הלוחות הראשונים", אלא "את הדברים", לפי שאותן אותיות שהיו פורחות מן לוחות ראשונות נקבעו בשניות.

אמנם עדיין יש להתבונן מדוע המתין משרע"ה בשבירת הלוחות עד שהגיע למחנה ישראל, הרי עוד קודם שהוריד את הלוחות מן השמים כבר שמע מפי הגבורה (שם ז-ח) "לך רד כי שחת עמך אשר

כבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצ"ל באמרי קודש

באוור.

ומזה מובן שפריחת האותיות היה עניין חשוב כ"כ, עד שניסי ניסים נעשו בהם כדי שבני ישראל יראו את הכתב פורח לשמים. ויש להתבונן במשמעות הדבר.

"...יש בזה הוראה לכל הדורות, שלכל אחד מישראל יש כוח להתקשר לתוה"ק בכל מצב שהוא נמצא, כי "נצח ישראל לא ישקר" ויש אפשרות לתקומה..."

מכל זה נראה דבכוונה מכוונת שבר משה את הלוחות לעיני כל ישראל, למען יראו כל בני ישראל בעיניהם שהאותיות והכתב פרחו ועלו לשמים, ועי"ז ידעו בבירור שהלוחות שהכין הקב"ה כדי ליתן תורה לבני ישראל, אע"פ שנשתברו - לא נתבטלו, והכתב שלהם נשאר קיים בשלמותו. ומזה יבינו כי נתינת התורה לישראל לא נתבטלה בשבירת הלוחות, וההתקשרות של בני ישראל עם התוה"ק עדיין קיימת.

ויש בזה הוראה לכל הדורות, שלכל אחד מישראל יש כוח להתקשר לתוה"ק בכל מצב שהוא נמצא, כי "נצח ישראל לא ישקר" ויש אפשרות לתקומה. ואפילו לאחר חטא כזה שהוצרך משה רבנו לשבור הלוחות, אין זה מצב של כיליון ח"ו. התורה נשארה, ויש להתחזק ולהחזיק באותיות התוה"ק הפורחות. וזהו שאמרו חז"ל (ע"ז ד, ב) "לא ישראל ראוין לאותו מעשה {של חטא העגל}, אלא להורות תשובה, שאם חטאו ציבור אומרים לו כלך אצל ציבור", ופירש"י: "גיבורים ושלטים ביצרים היו ולא היה ראוי להתגבר יצרים עליהן, אלא גזירת מלך הייתה לשלוט בהם

העלית מארץ מצרים עשו להם עגל מסכה". ומזה שמשם בעצמו הדגיש וציין כי שבירת הלוחות ובפרט פריחת האותיות היו לעיני כל ישראל, יש להבין שהיה הדבר בכוונה מכוונת שבני ישראל יראו את הכתב פורח מן הלוחות. שהרי דבר זה שפרחו האותיות דרשו חז"ל מן הכתוב (דברים ט, יז) "ואשברם לעיניכם", ופירש"י "כלומר דבר פלא ראיתם שם שהעין פונה להסתכל בו, והם האותיות שפרחו". ומהרש"א מוסיף דמזה שאמר משה לכל ישראל "ואשברם לעיניכם" מוכרח שפרחו האותיות לשמים, שאם אמר לכל ישראל "ואשברם לעיניכם" מוכרח שכולם ראו את הדבר, וזה לא ייתכן רק על פריחת האותיות ולא על שבירת הלוחות, שהרי בני ישראל היו מפוזרים בכל הג' פרסאות של מחנה ישראל ואי אפשר שכולם יראו את שבירת הלוחות, אך את הכתב שפרח לשמים ראו כולם באוויר. והקשה מהרש"א, הרי עשרת הדברים היו חקוקים על הלוחות מעבר אל עבר, ואם כן כתב הלוחות היה אוויר שאין בו ממש, ואיך יכלו לראות אוויר הפורח שאין בו ממשות. ותיירץ דגם זה נס היה, ונס בתוך נס היה שם, שאת האותיות האלו שהן אוויר ראו פורחות

כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה". והם דברים נפלאים עד מאוד, שיש ללמוד מזה חיזוק לכל אחד, שבכל מצב שהוא נמצא בו הניצוץ האלוקי נשאר קיים לעולם, היא הנקודה הפנימית שמכוחה ישוב להתקשר להשי"ת. זהו העניין שאותיות התוה"ק נשארו קיימות לנצח גם כשנשברו הלוחות, כי בני ישראל תמיד נשארים קשורים אל התורה, ומכוח זה יזכו לשוב ולקבל את הלוחות.

ונראה דגם מה שהדר קבלו את התורה מאהבה בימי מרדכי (שבת פח, א) היה מכוח האותיות שפרחו ונשארו קיימות לעולם, ובכוח הנקודה הפנימית שבלב כל אחד מישראל, אשר לעולם היא קיימת וקשורה באותיות התורה הק'.

בדרך זו יש לבאר ג"כ מה שמצינו (ע"ז יח, א) אצל רבי חנינא בן תרדיון שהיה מעשרה הרוגי מלכות, שמצאוהו שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו, הביאוהו וכרכוהו בספר תורה והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור, אמרו לו תלמידיו רבי מה אתה רואה, אמר להן "גוילין נשרפין ואותיות פורחות". וצריך להבין, בשעה קשה כזו ששורפין את רבם באש מצאו מקום לשאול "מה אתה רואה".

ויש לבאר שבשעה הנוראה הזו, שהרבי יחד עם התורה הק' הכול נשרף באש, ולכאורה נראה שאין עוד תקווה ולא משען ומשענה, הוכרחו התלמידים לשאול את רבם "מה אתה רואה", כלומר: מה המבט שלך על כל זה, במה נשאר להתחזק במצב כזה. ועל כך השיבם: גם כאשר שורפים את התוה"ק ר"ל, אל ירפו ידיכם ואל תחושו לשום דבר, כי האותיות פורחות וקיימות לנצח ואין לרשעים כל שליטה על התורה הק', [כדאיאת באבל רבתי (פרק ח') שאמר להם: "הרי התורה אש, ואין אש אוכלת אש, הרי אותיות פורחות ואין האש אוכלת אלא על הנייר"]. התורה נשארה וכל אחד ואחד מישראל יכול להתחזק ולהחזיק במעוז התוה"ק.

יסוד לכל האמור מצינו בדברי זקה"ק ב'מאור עינים' (ישמח לב עמ"ס תענית) שהביא בשם הבעש"ט זיע"א בביאור מאמרם ז"ל (תענית ה, ב) "יעקב אבינו לא מת", שיעקב לא היה בשבירה, דמאן דנחית מדרגיה קרי ביה וימת, והוא תיקון הכול. וביאר את כוונת הדברים, כי ידוע כי יעקב סוד התורה, וכתבי (תהלים יט, ח) "תורת ה' תמימה" שאין בה שבירה, כי (משלי ג, יח) "עץ חיים היא למחזיקים בה" והאוחז בתורה התורה מעלהו מהשבירה. ובדבריו הק' נכלל כל מה שנתבאר למעלה.

אלא שצריך לדעת שההתקשרות לתוה"ק צריכה להיות באופן הראוי, ע"ד מאמר זקני הס"ק מרו"ן זיע"א שבלוחות השניות אמר ה' למשה (לד, א) "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת", ותיבת 'פסל' נאמר עוד בתוה"ק גם באופן אחר, דהיינו "לא תעשה לך פסל" (שמות כ, ד). והחילוק הוא, דאם מקדימים את הלך', היינו שמתכוון להנאת עצמו, אז הוא 'פסל' ר"ל, אך אם ה'פסל' הוא קודם ללך', דהיינו שכוונת עשייתו היא לשם שמים, הרי זה עשרת הדברות, יסוד הקדושה.

טהרת הפרה בזמן הזה

אמרי קודש מהספר החדש על פרשת פרה

טעם הוא להקדים את קריאתה של פרשת פרה מפני שהיא טהרתן של ישראל.

וביאר העניין בהקדם דקדוק הכתוב בפרה אדומה "זאת חקת התורה" (במדבר יט, ב), ומדוע לא נאמר "זאת חקת הפרה", כמו שנאמר במצות קרבן פסח (שמות יב, מג) "זאת חקת הפסח". וביאר ע"פ דרשת חז"ל (מנחות קי, א) בפסוק (ויקרא ז, לז) "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם" וגו', ש"כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם". וא"כ כמו כן מי שעוסק בתורה"ק בקריאת פרשת פרה אדומה הרי"ז כאילו עומד הכהן ושורף את הפרה ומטהר את ישראל. ולזה רמז הכתוב באומרו "זאת חקת התורה" דייקא.

ובזה יובנו דברי הירושלמי כפשוטם, דהתורה"ק היא נצחית וקיימת בכל דור ודור, וע"י הקריאה בתורה והעסק בפרשת פרה אנו מקדימים את טהרתן של ישראל - טהרת הלב מטומאת הנפש. זוהי ההכנה הראויה לליל התקדש החג הבא עלינו לטובה.

ממוצא הדברים אתה למד שפרה אדומה מטהרת את הגוף ואת הנפש כאחד, ואי אפשר להשיג עוצם טהרתה, וכלשון הפייט (יוצר לפרשת פרה) "חוקה חקתי ומה תִּיַּנֵּעַ לידע, עמוקה משאול מה תדע". כי טהרת הפרה אינה מטומאת מת בלבד, ואינה מכפרת על חטא העגל בלבד (עי' פירש"י במדבר יט, ח), אלא בכוחה לטהר את ישראל בכל הדורות טהרה כללית. זוהי החוקה שנגזרה במרה, שלפרה אדומה יהיה כוח טהרה נצחי.

עד היכן הדברים מגיעים יש ללמוד מאומרים ז"ל (מגילה י, ב) שאותו היום שהוקם המשכן "הייתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ". ויש להתבונן בטעם הדבר. ויבואר בהקדם מה שמצינו שפרשת פרה מישך שייכא בהקמת המשכן שפרשת שמני, שהרי באחד בחודש היום המשכן בשני נשרפה פרה (במ"ד יב, טז), ובוודאי יש קשר פנימי בין הדברים. והעניין הוא, שבשעת בריאת שמים וארץ היה העולם בתכלית השלמות כידוע, ולאחר חטא אדה"ר נתקלקל מעשה הבריאה, ובכל הדורות עלינו לעמול לתקן ולהשיב את הבריאה לתיקונה הראשון.

והנה בשעת מתן תורה פסקה זוהמתן של בני ישראל (שבת קמו, א), אך לאחר שנכשלו בחטא העגל אבדו את מעלתם זו. ותיקון הדבר היה כאשר הקימו את המשכן וזכו לטהר עצמם מיד ע"י הפרה אדומה, אז זכו לטהרה וקדושה עליונה כמו שהיה קודם החטא, ופסקה זוהמת חטא אדה"ר. לכן היה הקב"ה שמח בו כיום שנבראו שמים וארץ, כי העולם נתעלה אז לתכלית השלמות כמו שהיה בשעת הבריאה.

זוהי המעלה העליונה שזכו בני ישראל במדבר להשיג מכוח טהרתה של פרה אדומה, ואנו מאמינים שהתורה היא נצחית ושייכת גם בזמן הזה, וע"י הקריאה בפרשת פרה אפשר להיטהר טהרה גמורה כמו שנטהרו אז ע"י הפרה אדומה.

ובוודאי שלעת כזאת שקורין פרשת פרה צריך כל אחד לטהר את עצמו ולהתקדש בקדושה עליונה, לקבל על עצמו זהירות יתירה בענייני אכילה, שאכילתו תהיה בקדושה, ולקיים קדש עצמך במותר לך. וכמו"כ שדיבורו יהיה נקי וזך, לא רק מדיבורים אסורים ח"ו ומלשון שאינו טוב על אחרים, אלא להיזהר מעצת היצר המסית לדבר דברים בטלים. ובכך יקיים את הציווי (ויקרא יא, מד) "והתקדשתם והייתם קדושים", כמו שפירש"י: "קדשו את עצמכם למטה לפי שאני אקדש אתכם למעלה ובעולם הבא", והרמז בזה, דכמו שאנו מקדשים ומטהרים עצמנו למטה כך מתעורר למעלה בפמליא של מעלה הקדושה העליונה, וכפי שמתעוררים כאן בעוה"ז באתערותא דלתתא, כך מתעורר כנגד זה באתערותא דלעילא השפעת הקדושה העליונה בפמליא של מעלה.

וכה יתן השי"ת שע"י ההתעוררות שלנו בזהירות יתירה על הפה והלשון, נעורר עלינו בכך את קדושת בנ"י בשעה שאהרן כהנא קדישא ומשה רבנו בירכו אותם ביום הקמת המשכן, ונוכה להשפעת הברכות הללו עלינו. וכמו שבשעת הקמת המשכן היה העולם בתכלית השלמות כיום בריאת שמים וארץ, כך נוכה גם היום למעלה זו, שהרי הקריאה של פרשת שמני ופרשת פרה מעוררות את הזמן, ומכוחה נוכה כבר לביאת הגואל, אכיה"ר.

כבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצ"ל נושא מדברות קודש

..."לעת כזאת שקורין פרשת פרה צריך כל אחד לטהר את עצמו ולהתקדש בקדושה עליונה, לקבל על עצמו זהירות יתירה בענייני אכילה, שאכילתו תהיה בקדושה, ולקיים קדש עצמך במותר לך. וכמו"כ שדיבורו יהיה נקי וזך, לא רק מדיבורים אסורים ח"ו ומלשון שאינו טוב על אחרים..."

הספר החדש מכ"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצ"ל

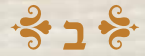
בפרשת שמני אחר שהקריב אהרן את קרבנותיו בחנוכת המשכן כתיב (ויקרא ט, כב) "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם", ופירש"י שברכם ברכת כהנים, "יברכך", "יאר", "ישא". וכתבו המפרשים דאף דמילתא דפשיטא היא דברכת כהנים היא ג' פסוקים אלו, האריך רש"י לפורטן, דלא תאמר שבירכם ברכה אחרת משלו כשם שבירך שלמה בחנוכת המקדש, לכך הוצרך לפרש שהיא ברכת כהנים הידועה. וכן איתא בתורת כהנים (שמיני ל) "ויברכם", זו ברכה סתומה שאי אתה יודעה (מה היא ברכה זו), חזר הכתוב ופירש להלן: "יברכך ה' וישמרך" וגו'.

והרמב"ן הקשה דמסדר פרשיות התורה משמע דברכת כהנים הידועה עדיין לא נאמרה, ולא נצטווה אהרן לברכה עד פרשת בהעלותך. וכתב ליישב בכמה דרכים, ובאחרונה כתב, שביום חנוכת המשכן נצטווה אהרן לברך את העם בברכת כהנים רק בפעם הזאת, ובפרשת בהעלותך ניתנה ברכה זו לו ולזרעו לברך את ישראל בכל הדורות.

ובביאור דברי הרמב"ן י"ל, שבשעת חנוכת המשכן נתעלה אהרן עד מאוד בקדושה ובטהרה, ומכוח השגתו הגדולה שהשיג באותו זמן זכה לקבל את כוח הברכה לברך את ישראל, ועל כן ציווהו ה' לברך אז את ישראל. והיה מקום לומר שכוח הברכה שייך רק לאהרן הכהן לפי עוצם מדרגתו, או אפילו גם בני אהרן שזכו אז גם הם למדרגות גבוהות מאד, כמו"ש רש"י (ויקרא י, ג) שביום זה נודע שנבד ואביהוא היו גדולים ממשה ואהרן, הם היה בכוחם לברך את ישראל. אך אפשר שזרעו אחריו לא יהיה להם את המדרגה שבכוחם לברך את ישראל. לכך נאמרה פרשת ברכת כהנים, ללמד שבכל הדורות יהיה כוח לזרעו של אהרן לברך את ישראל, גם אם לא יהיו במדרגת הקדושה העליונה של אהרן ובניו.

וזהו שנאמר "וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם", דכתיב "ידו" בלשון יחיד, וקרינו "ידי", לשון רבים. לרמז, שאהרן כהנא קדישא בכוח קדושתו שבירך את ישראל, הנחיל והשריש את מדרגת קדושתו בידיהם של כל הכהנים המברכים את ישראל בכל הדורות. וכל זרע אהרן אחריו בשעה שהם נושאים כפיהם למעלה לברך את ישראל, ומגביהים ידיהם יד ימין על יד שמאל, שורה על אצבעות ידיהם כוח ומעלת קדושת אהרן הכהן, אפילו אינם עומדים במדרגתו ולא זכו למעלת קדושתו הנשגבה, ומכוחו של אהרן יש בהם כוח לברך את ישראל אפילו אם אינם זוכים להשיג עומק כוונות הברכה.

ומהאי טעמא תיקנו את לשון הברכה של ברכת כהנים "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן", כי רק מכוחו של אהרן הכהן זוכים הכהנים בכל הדורות לברך את עמו ישראל באהבה.

כעין זה שקדושתו של אהרן פועלת לכל הדורות שאחריו, מצינו ג"כ לעניין מחצית השקל. דאיתא במדרש תנחומא (כי תשא ג) "אמר משה לפני הקב"ה, ריבונו של עולם, משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה, חייך, כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשן". והיינו שגם בזמן שאין לנו משכן ולא בית המקדש, ואין אנו זוכים לתת מחצית השקל בפועל, כאשר קוראין בתורה את פרשת שקלים, זוכים לקבל את השפעת הקדושה של מצוה זו כמו בזמן שבית המקדש קיים, מכוחו של משה רבנו - שנתן להם פרשה זו - שעומד וזוקף ראשן של ישראל וממשיך עליהם את השפעת המצוה לטובה ולברכה.

וזהו גם פנימיות העניין שקוראים בכל שנה את פרשת פרה, דע"י הקריאה מעוררים את טהרת הפרה כמו בעת שקיימו את המצוה בפועל. וכמו שפירש הרה"ק רבי צדוק הכהן זיע"א (פרי צדיק' פרה מאמר ד) מאמרם ז"ל (ירושלמי מגילה פ"ג ה"ה) "בדין הוא שיקדום החודש לפרשת פרה, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה, ומפני מה הקדימוהו שהיא טהרתן של ישראל". דלכאורה אינו מובן, תינח בזמן שבית המקדש היה קיים, היה מקום להקדים פרשת פרה כדי שיטהרו ישראל עצמן לקרבן פסח, אבל כשאין לנו בית המקדש ולא אפר פרה אדומה מה

ראש הישיבה

גדולי וחשובי התלמידים, בני המשפחה הרוממה בעדויות מרטיטות מכלי ראשון לדמותו המופלאה של רב האי גאון אדיר וצדיק נשגב, גאון הצדקה והחסד,

מרן הגאון רבי מאיר הלוי סולובייציק זצוק"ל ראש ישיבת בריסק

בן זקוניו ומגדולי מעתיקי השמועה של רשכבה"ג מרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל
חמש שנים להסתלקותו

חמש שנים
להסתלקותו

לימד אותנו, למרות שהכל היה ברור, כאן היה תורה, כאן היה חכמה, כאן היה הכל, כל כך הרבה דקדוק במצוות, ואף ביום שישי האחרון עוד דאג להעביר סכומים גדולים לנצרכים, וכ"כ הרבה כוחות השקיע בזה. עד כי ניתן היה לחשוב שנוולד להיות שמש אצל משהו אחר, וכפי שכותב הגר"ח מוואלאז'ין בהקדמה לספרו, "כי כל האדם לא נברא אלא להועיל לאחרים", והוא זצ"ל צעד בזה עד הקצה, ובדרך של להיות לגמרי בשביל השני, הוא זצ"ל לא נגע לעצמו בכלום, ולקח איתו כל חמדות טובות שבעולם, וכפי שאמר פעם על הפסוק "ואבדה חכמת חכמיו", והיינו כשישי גדול בדור איז כולם מבינים אחרת, כל מי שהתקרב לד' אמותיו, הוא רומם אותו לדרגה שלו, והיה שוכח מכל התלאות שבעולם ומהבלי, כולם מצאו את מקומם אצלו, לכולם היה אצלו מקום בלב, ונתקיים בו הפסוק "ושברתי את גאון עוזכם".

רודף מצוות

"ילאו הדיו והדפים יכלו, ולא נוכל להתחיל ולספר אודות הוהירות והזריזות שלו בעשיית מצוות, להחיות רוח שפלים והצדקות הרבים שחילק עבורם, כך עזר לרבים וליחידים, והכל ממש היה בהרגשה של צריך לעשות מה שצריך, ולא מגיע לי כלום, בשביל זה אנחנו חיים, וזה התכלית האדם עלי אדמות

בהירות התורה

אחד הנכדים הי"ו שזכה אף הוא לקריבה יתירה במחיצתו, מספר לנו אודות גדלותו ובהירותו בתורה: "כל אימת שהיינו מגיעים אליו מיד במילה אחד נפשטו כל הספיקות, רק בהקראת הלשון של משנה או של רש"י או רמב"ם כבר היה בהיר כל העניין, בכזו ברייטקייט ואורה, ועתה חסרנו כל אלה.

"כך מתוך גדלותו ובהירותו בתורה זכה זקני זצ"ל להעמיד תלמידים הגונים, והיה ניכר על כל אחד שקיבל אצלו לפי דרגתו שקיבל ממנו, תוך זמן קצר היה מהפך את סדרי הלימוד, כל תלמיד שדבק בדרכו היחודית של זקני זצ"ל התחיל להבין סברא, משנה גמרא רש"י ותוספות, רמב"ם, וכל כולו היה רק לעזור לשני, וכפי שיצאה בת קול על ר' חנינא בן דוסא, כל העולם כולו ניוון בשביל חנינא בני, וחנינא בני דיו בקב חרובים מער"ש לער"ש, לא מתכוונים רק לקב בעלמא, אלא קב חרובים, והיינו מלשון חורבן, כמה עוגמת נפש שהיתה לו.

בענין כך, מן הראוי לציין ולהוסיף כי כותב השורות שמע בהזדמנות מפי הג"ר אלחנן ברלין שליט"א ר"מ

זצ"ל אמר פעם למישהו שיש נשמות שבאים לעולם רק עבור הזולת ואני אחד מהם, ועל זה חזר אאמו"ר זצ"ל כל הזמן, שצריכים לחיות רק עבור השני, לא צריכים לעצמנו כלום, והוא זצ"ל קיים את זה במלואו. לא היה צריך לעצמך כלום, אבא זצ"ל היה יכול לשבת בפניה, וכל מי שהיתה לו שייכות אליו, כל אחד עם הכלים שהוא הכין לעצמו, כל אחד עם ההכנה שלו, נדבק כמה שהוא יכל ממנו, והיה נוהג בכזו טובת עין, מהיכן לוקחים כזו טוב עין וכזו הנהגה? לא היינו יכולים להגיד לו כלום, הוא ביטל את עצמו לגמרי, שיקולים של טובת עצמו לא היה קיים אצלו כלל, רק מה שצריך לעשות ובשביל זה חיים, מעבר לכך אין שום חשבון אחר, הוא זצ"ל היה חי בעולם אחר לגמרי, לא איתנו בכלל, לחיות בעולם ולא להחשיב שום דבר מהעולם, עם כזו שמחה, ומדד את עצמו במידות הכי מחמירות כמנהג חסידים הראשונים, ולמרות שידע את הדרגה שלו, ואת מה שידע, הרי הוא קיים את הפסוק "לא גבה ליבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני", חלילה לא ללכת עם ברייטקייט, אפילו לא שמינית שבשמינית, והכל היה אצלו בבהירות נפלאה.

מוסיף בנו שליט"א ומספר: בהזדמנות הראה לי אאמו"ר זצ"ל תשובה של רש"י בעניין מסוים שכותב "בחר לעצמו בגדולה שבכולן (מידת הענווה) ושם עצמו כאסקופה הנדרסת ולא מלאנו ליבו לקבוע הלכה לדורות", ואכן כל מי ששדרך אי פעם על מפתן ביתו הגדול, יודע כי כך היה דרכו של אאמו"ר זצ"ל וכך הוא

"כל חייו של אאמו"ר, מרן הגאון רבי מאיר סולובייציק זצ"ל היו מקשה אחת של תורה ועבודת ה' והיו הדברים אצלו כתרי ריעין דלא מתפרשין ממש, הכל היה אצלו ביחד, כמו שקיבלנו מהסבים שלנו זצוק"ל, בכל מילה של תורה היה חיזוק גם בעבודה, והכל ע"י תורה, התורה היתה נקיה ומנופה כסולת אצלו כפי שצריכים ללמוד, וכפי שקיבלנו ממרן הגר"ח זצ"ל, וכן הלאה, שהלימוד מביא לידי מעשה, וככה מגיל צעיר לקח עט"ר אאמו"ר זצ"ל לעצמו מדרגות שלאף אחד אין השגה בהם, והחזיק בהם חזק כל חייו ללא כל פשרות והנחות".

מילים יחודיים אלו שמענו בשיחתנו לאחרונה עם אחד מבניו שליט"א, אשר זכה לעמוד לימין אביו הגדול מרן הגאון ראש הישיבה זצוק"ל במשך עשרות בשנים, ועתה עם מלאת חמש שנים להסתלקותו, ניאות לפתוח עמנו יחד צוהר קטן לדמותו הכבירה והרב גוונית.

האדם השלם

"יתירה מכך", מוסיף ואומר לנו בנו שליט"א בהתרגשות מיוחדת: "אצל אבא זצוק"ל ראינו שהיה גדול בידיעת התורה ועם ראשו הרחב ועם הערליכקייט ועם הנקיות, כזו נקיות, בכלל וכזו נקיות במילי דעלמא, כל מילה היה מדוד, אין מילה שיצאה ממנו סתם ללא מחשבה פנימית וישוב הדעת הראוי, עם ברייטקייט ליכטיגקייט ושארפקייט, במחיצתו ראינו מה שאמר רבי שמעון לתלמידיו: בני שנו מידותי שמידותי תרומות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא, כאן ראינו איך שכל מידה מדודה, כפי שאביו מרן הגרי"ז זצוק"ל העמיד אותו וכפי איך שנהנה ממנו...

"בדמותו של אאמו"ר זצ"ל נאף תקבצו ובאו כל חמדות שבעולם: חכמה, ענוה, יראת חטא, חכמה, קדושה וחסידות, כל מי שרק ראה אותו, כל מי ששמע אותו מתפלל ואומר קפיטל תהילים, נתעוררו בו הרהורי תשובה ורוח טהרה שהחזיק הרבה זמן, זה מה שהיית כל השנים כפי שגדל אצל עטרת המשפחה מרן הסבא זצוק"ל ככה נשאר פ"ז שנים ממחשבה לא משה זכרנו ממך, הוא נשאר באותו מקום, בלי שינויים וחכמות, למרות שלא תמיד זה היה משתלם לו, עם כזו ענווה עם כזו צדקות, לא לקח לעצמו כלום! והיה בבחינת "לא מחזיק טיבותא לנפשיהו כלל".

"להועיל לאחרים"

"לא אחת חזר ושנה על הסיפור שהסבא מרן הגר"ח

דקדוק המצוות

זהיר ביותר היה הגר"מ זצ"ל בדקדוק המצוות ובחומרות יתירות. יראתו הגדולה לצד פרישותו וזהירותו בכל תג של הלכה היו להפליא, והיו כהמשך לדרך הרוממה של אביו הגדול זצוק"ל.

הגאון רבי אלחנן ברלין שליט"א סיפר כי בפעם הראשונה שביקר בבית הגר"מ זצ"ל היה זה בערב חג הסוכות תש"כ, כאשר הגר"מ זצ"ל ישב אז 'שבעה' על מרן הגרי"ז זצוק"ל, ואחד ממקורביו בנה לו סוכה, אולם מחמת שישיב 'שבעה' חשש שאולי הסוכה לא נבנתה על פי איזה חומרות של כמה מהפוסקים ולכן שלח אותו במיוחד לביתו לבדוק את כשרותו של הסוכה לפי כל השיטות.

כן דקדקו בממון הזולת וזהירותו מכל חשש וסרך של גזילה היתה למופת. הגרא"ד ליטמנוביץ שליט"א מו"צ בעדה החרדית סיפר ב'שבעה' כי זכור לו שלפני כמה שנים כאשר הגיע הגר"מ להתכבד בסנדקאות בברית מילה אצל אחד ממקורביו, והביאו לו כסא מרופד להניח את רגליו בעת הברית כנהוג, אולם הוא חשש שאולי צריך לבקש רשות מהגבאי להניח את הרגליים על הכסא המרופד והיפה, כי יכול להיות שהגבאי יכעס על כך שמלכלכים את הכסא היפה, וכך לא הסכים להניח את רגליו על הכסא עד שהביאו לו סמרטוט מבית אחד השכנים הסמוכים וכך הניח את רגליו על הסמרטוט שכוסה על הכסא בכדי שחלילה לא יתלכלך הריפוד היקר של הכסא.

אחד הנוכחים שנכח במקום, העיר שסיפור זה מזכיר עובדה שאירע בזמנו אצל מרן הגרי"ז זצ"ל בעצמו. היה זה כאשר הלך הגרי"ז לישון בלילה וחפיש את שעונו שיהיה מונח ליד מיטתו לדעת את השעה מתי לקום, אולם הוא לא

מצא את שעונו, וכאשר אחד מבני הבית אמר שליד מיטתו של בנו מרן הגרי"ז זצ"ל יש שעון וכדאי להביא משם למיטתו, לא נאות מרן הגרי"ז לכך, באמרו שהוא נכנס לגדר של שואל שלא מדעת, ואין הוא מעוניין להיכנס לספק חשש של גזילה מבנו.

כך היה מוכר את ספריו של אביו הגדול, וטורח למסור את הספר לכל אחד ואחד ומבקש ממנו אם יוכל לבדוק כל עמוד ועמוד בכדי לוודאות שאין שום דף פגום ולא יהיה חלילה חשש של גזילה.

בני ביתו סיפרו כי היה לו תדיר בארון ביתו קופסת סגירות קטנה שם היה סימון ברור באמצע הקופסא, ומכך היה יודע בדיוק מה הוא המרחק המדויק שצריך לעשות חור בטלית להכניס שם את הציציות שיהיה מותאם לדעת כל הפוסקים. לצד זאת תמיד ראו עליו את השמחה הגדולה שהייתה שרויה על פניו לאחר כל עשיית מצוה ומצוה.

המקובל הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, העיד אף הוא על עוצם השמחה שהיה להגר"מ זצ"ל בעת כל מצוה ומצוה שקיים. היו אלו מעשים שבכל יום כאשר לאחר שהתפלל שחרית והניח תפילין והיו שואלים אותו לשלומו היה עונה בטבעיות בשמחה עצומה כי ב"ה וקיים היום מצוות תפילין, ק"ש ותפלה והיה נראה עליו בחוש שזה האושר הגדול ביותר בחייו עלי.

כך היה קורא ק"ש לחומרא מדי ערב כמנהג בית בריסק כתשעים ושש דקות לאחר השקיעה, וכל זאת ברוגע ובשמחה יתירה והיה נראה כאדם המאושר עלי אדמות שזכה בזכייה גדולה ונדירה.

רבנו מלווה את אביו מרן מבריסק זצ"ל בהפגנה נגד הבריכה

אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה" מה הכוונה במי שממית עצמו עליה? שהוא צם תעניתים? ממית עצמו כפי שאמר פעם מרן הגרי"ז זצ"ל כשהוא הלך עמו ברחוב, ושאל אותו מה הפשט הרוצה שיחיה ימית את עצמו? וביאר שצריכים להמית את ההרגשים, כי כשבן אדם חי בכל ההרגשים הגשמיים לא יכול להיות לו קיום, אלא לוקחים הצידה את כל החשבונות, את ה'עצמו', את היצה"ר, ואת השיקולים העצמיים, ואז התורה מוצאת מנוחה אצלו, כפי שדרשו חז"ל "ומנחליא-ל במות ומבמות הגיא וכו', מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך אף דברי תורה יורדין ממקום גבוה למקום נמוך, התורה אינה מחזקת במקום גבוה, והוא זצ"ל עם כל מעלותיו ומידותיו התרומיות זכה להכל, כמה אנו רחוקים ממנו? רק מה שזכינו קצת לקבל ממנו בחיי חיותו.

"לא אחת היו רואים אותו בצעירותו בימות החורף, כאשר היה מתאמץ זמן רב בריכוז נדיר בכדי להבין את הסוגיא עליה עמל, והנה לאחר כמה דקות החל לפתע להזיע מרוב התאמצותו לחדור להבין את עומק הסוגיא עם דברי הראשונים על בורייה.

בנו הגאון רבי יחיאל שליט"א סיפר אף הוא את יגיעת התורה העצומה של אביו הגר"מ זצ"ל עד קצה האחרון וכלות הכוחות ממש: "לא ניתן כלל לתאר ולשער זאת למי שלא ראה זאת בעצמו, איך התייגע במסירות גוף ונפש בלימוד התורה, ולאחר שכבר יגע ועמל וקיים את יגיעת התורה כפשוטה, החל שוב להתייגע מחדש עם כל העבודה וההתלהבות כאילו לומד הוא את הסוגיא הזו בפעם הראשונה בחייו, כאשר לאחר יגיעה כזאת, אין כל פלא שהיה אבא זצ"ל כמעייין המתגבר בכל הבהירות והבקיאות".

"מקורבו העסקן הירושלמי הרה"ג רבי מנחם רבינוביץ שליט"א סיפר כי אביו הרה"ג רבי יחיאל רבינוביץ זצ"ל שהיה ממקורבי הגר"מ זצ"ל, הגיע פעם לשוחח עמו בעניין ציבורי סבוך ומורכב מאוד שהיו צריכים להכריע בו ולקבל החלטות והדבר נגע מאוד לבבו. הגר"מ זצ"ל עזב לפתע את השיחה ואחז בגמרא נזיר שהיה מונח על השולחן ולמד במשך שעותיים ברציפות ביגיעה ובהתמדה עצומה. ורק אח"כ ניגש להכרעה בעניין הקשה והסבוך.

כח התפלה

תלמיד נוסף הי' עמו שוחחנו השבוע בהרחבה אודות דמותו הגדולה, מספר לנו על כוחו של מרן הגר"מ זצוק"ל בתפלה. "לא אשכח איך שתמיד התפלל מרן הגר"מ זצ"ל על כלל ישראל בכלליות ובפרטיות, היו לו רשימות ארוכות של אנשים ששפך עליהם נהרות דמעות בגין מצבם הלא משופר ל"ע, יעידו התלמידים כמה זיעה ניגר ממנו גם בימי חורף כשעמל בתורה ק,

מרן גאב"ד דבריסק זצוק"ל מוקף במלווים בעת בואו לשמחת הנשואין של בנו מרן הגר"מ זצוק"ל

"תורתך שעשועי"

"תמיד ראינו אצלו את קיום דברי הכתוב 'לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי' ועליו זה לא עשה רושם כי היית חי בעולמו של תורה, וכשמישהו נאנח שהוא מרגיש לבד, היה אומר לו: 'לוקחים את ספר התהילים וכבר לא מרגישים לבד', זכינו לראות במקצת באיזה מדרגה היה. כשאמר לוקחים את התהילים וכבר לא צריך יותר, ואת זה הוא השריש בכולם" זאת התורה אדם כי ימות באהל,

בישיבת ערלוי וחדב"נ מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל מה שסיפר לבניו הגאונים שליט"א ב'שבעה' על אביהם מרן הגר"מ הלוי זצ"ל מה ששמע בזמנו מאחיו הגדול מרן הגרי"ד מבריסק זצ"ל שבחגיגת הבר מצוה שלו אמר הגר"מ זצ"ל ברבים 'שטיקל תורה' מעמיק בעניין קידוש החודש, כשלצדו ישב מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל ראש ישיבת 'עץ חיים' והאזין בשקיקה לכל מהלך הדרשה, לאחר מכן הביע באזני אביו מרן הגרי"ז זצוק"ל את התפעלותו הגדולה מה'שטיקל תורה' שנער צעיר בגיל המצוות הקיף נקודות כה רבות בדרשתו, וכל זאת בהבנה מעמיקה ובבהירות מדהימה, והתבטא אז שללא ספק אצלו שנער זה יאיר את שמי ישראל בתורתו.

עם גאב"ד העדה החרדית הגר"ט וייס שליט"א

אלו דברים שלא ראינו בהן כל חידוש, וללא כל סיבה גשמית להזיע ככה, אלא רק מיגיעת המוח בתורה, אשרי עין ראתה כל אלה!

בהקשר לכך הוסיף וסיפר לנו אחד הנכדים: "זכורני כי זקני זצ"ל היה נוסע לעתים קרובות לקבר רחל, ועד השנה האחרונה לחייו היה הולך להר הצופים פעם בשבוע לראות את מקום המקדש, ובמקרה ולא היה שם חודש שלם היה עושה 'קריעה' בבגדיו בפעם הבאה שהגיע לשם.

כמו"כ בנו הגר"ר חיים שליט"א הזכיר בהספדו בלוויה את עוצם תפלותיו המרטיטות באמרו: "מי לא רעד כאשר אמר אבא זצ"ל 'אתה הוראת לדעת' ו'אין עוד מלבדו' כליל שמחת תורה, הרי היה זאת התגלמות של יר"ש אמתית.

בימי ה'שבעה' הגיע אחד מזקני ירושלים וסיפר שהוא זוכר שעוד בילדותו בת"ת 'עץ חיים' היו הכל משיחים שבנו של הרב מבריסק מלבד היותו גדול בתורה הרי הוא גם גדול בתפלה, כאשר היה אומר פעמים רבות תהלים מדי יום ביומו.

הגר"מ זצ"ל אמר פעם לעסקן הירושלמי הבלתי נשכח הרה"ג רבי יחיאל רבינוביץ זצ"ל: אם העולם היו יודעים עד כמה מועיל אמירת התהלים בכוונה, לא היו עוזבים מידם את ספר התהלים". וכך העיד תלמידו, הגר"ר אברהם נח גרבוז שליט"א: "ראו אצלו שכל מה שעשה היה בבחינת 'עבדך אני'. פעמים רבות הייתי נוכח אצלו בשעה שבירך ברכת המזון, כל מילה שהוציא מפיו היתה בדבקות עצומה ובכוונה רבה. כל 'הרחמן' היה אומר בכוונה גדולה, ובשעה שאמר 'הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא' היו מרגישים אצלו את ה'ציפית לישועה' - תמיד היה בבחינת 'עבדך'".

תלמידו, הגר"ב קרויזר שליט"א, הפליג בהספדו על הגר"מ זצ"ל בתיאורי הוד על עבודתו שבלב זו תפילה: "אף פעם לא ראיתי אותו בוכה. לא בתפילה ולא באמירת תהלים, אבל כל מילה של תפילה היתה מילה של תפילה; בשעה שאמר 'רפאנו' ראו אצלו את עבודת הלב שבתפילה. ראו איך הוא עומד לפני מלך מלכי המלכים שרפואת כל אדם בידו והוא מתחנן בפניו: 'אנא ממך, רפאנו, אין שום אחר שאפשר לבקש ממנו, רק ממך אני מבקש זאת'. וכן 'ברך עלינו' והלאה, בכל מילה, בלי ניגונים ובלי להתנועע.

"בתפילת מנחה רגילה של חודש טבת, ראינו אותו כמו בתפילת נעילה - באותו ניגון, ממש אותו דבר. יישר את רגליו כמו שכתב הרמב"ם שכן צריכים לעמוד בעת התפילה, והתחיל להתפלל מילה במילה, אך כל מילה היתה מילה של תפילה, בבקשת רחמים ולא כמצות אנשים מלומדה, אף לא במילה אחת, וכך בכל תפילה ותפילה בכל יום ויום, גם עד זקנה ושיבה, בלי שום הבדל כמה אנשים נמצאים וגם אם שום נברא לא היה שם, וגם אם לא היה מי שישמע - הרי הוא עומד לפני המלך".

נזר המידות

לדעתו ראוי שהוא יבקר אלמנה מסוימת בבית, היות ומצב רוחה נפול ביותר, הגר"מ זצ"ל שהיה שרוי אז במצב של חולי וחולשה, קם ממיתו ומיד נסע לבקר את האלמנה, ובמשך למעלה משעה דיבר על לבה ועודד אותה.

כן היה מופלא במידת הכרת הטוב לכל אחד שעשה עמו טובה ולו הקטנה ביותר. לפני מספר שנים הגיע רגלית בש"ק מביתו לרחוב סורוצקין בירושלים בכדי להשתתף בשמחת הבר מצוה שערך רופאו האישי הרב שטיין, וכל זה בכדי להוקיר טובה בעבורו.

מסירות נפשו להיטיב עם זולתו היתה עד להפליא. סיפר ר"מ באחת הישיבות בירושלים שלאחר שינויים וצמצומים שנעשו בצוות הישיבה קיבל הודעה כי כנראה יאלץ לעזוב את משרתו. הלה שהיה בעל משפחה גדולה נכנס אל הגר"מ זצ"ל וביקש שיתקשר בכדי להשפיע על הנהלת הישיבה שלא יעשו זאת. לפליאתו, הגר"מ ענה לו, "אני לא מדבר בטלפון דברים כאלו", הוא הבין זאת שאולי הגר"מ אינו רוצה להתערב בעניין זה. אך מה רב היתה פליאתו כשהתברר לו כי כבר למחרת לא חס הגר"מ על כבודו ומעמדו והלך בעצמו למשרד הישיבה בכדי לשוחח עם מנהל הישיבה על כך, וכמובן שבקשתו התקבלה והלה לא פוטר מתפקידו.

כמו"כ סיפר הרה"ג רבי מנחם רבינוביץ שליט"א עובדה ששמע מפי אחד מתלמידי הישיבה, היה זה לפני מספר שנים כאשר שמע הגר"מ זצ"ל על בחור שנחלה ושוכב במיתו בחולשה, הגיע הגר"מ אישית לחדרו מבלי לחוש על כבודו וזמנו עם 'גביע לבן' וכן מזונות בידו לצורך הבראת גופו ואף שוחח עמו ממושכות וחיוקו ביותר.

"כמידת גאונות בתורה לא פחות מכך היתה מידת גאונותו במידות טובות.

מידותיו הנאצלות וקבלת כל אדם בסבר פנים יפות היו להפליא. עם כל זאת, ההקפדה על קוצה של הלכה לא סתרה את מאור הפנים המיוחד שלו. חריפות ועדינות נפש התמזגו בו כתרי צנתרי דדהבא. היה מקבל כל אדם בסבר פנים יפות ומסבירות.

מפי אחד מחשובי הת"ח בירושלים שמענו כי לפני כיובל שנים כאשר הגר"מ זצ"ל הגיע לשמחת הבר מצוה שלו, ודרש את דרשתו שהיתה נסובה על חידושי הגר"ח הלוי זצ"ל, הקשיב הגר"מ זצ"ל במשך למעלה מארבעים דקות על הדרשה הלמדנית שמסר, וכל העת העיר לו בניחותא הערות על דרשתו, והעיד הלה בפנינו שהיה נראה בחוש שהוא עושה זאת רק בכדי לעודד אותו ולחזקו בהמשך דרכו להתעלות בתורה בהנהג נכונה וראויה.

בלתי ניתן לתאר את מסירותו לזולת. בפרט כל אימת ששמע על חולה שאושפז והוא במצב הצריך עידוד, מיד וללא שהיות היה נוסע לביה"ח בכדי לבקרו ולראות מה ניתן לעזור לו ולהקל מעליו את הניתן.

סיפר מקורבו הרה"ג רבי מנחם רבינוביץ שליט"א כי פעם אחת הוא הגיע לביתו של הגר"מ וסיפר לו על יהודי חשוב ממכריו שאושפז בביה"ח, וכי וודאי הלה יתחזק מביקורו של הראש ישיבה, למרות שהגר"מ זצ"ל עצמו היה שרוי אז במצב של חולשה כאשר כבר לא מסר שיעורים באותם ימים, מיד כאשר שמע שהלה מאושפז בביה"ח במצב קשה ביקש להזמין מונית ולסוע לבית החולים ללא שהיות.

כך גם הווה עובדה כאשר אחד מבני ביתו סיפר לו כי

בהלוויית מרן הגרמ"ש שפירא זצ"ל

יהודי את הביטחון?, וככה היה חי תמיד, ולכן כל מי שרק התקרב אליו נתפס באש יוקד ובווער של האמונה והביטחון כפי שהוא היה חי והשריש לתלמידיו ובאי ביתו.

מידת האמת

"דבר נוסף שראוי לספר הוא מידת האמת ללא כחל ושרק שיקדה בקרבו ללא כל מעצור, מעולם לא עשה חשבונות אישיים אם יסגרו לו את הישיבה על הדיבורים שאמר, תמיד אמר את כל האמת, ולא שתק ובמיוחד לא נתן לסלף את דרך הסבא מרן הגרי"ז זצוק"ל, כגיבור שלא חת מפני כל נעמד והזהיר על כל דבר, מצד אחד ערך כנגד זה מלחמה ומצד שני תפילה, והיינו: משמרות תפילה שיתפללו ללא הפסקה, ומצד שני עם כוז רכות ומידת ההשתוות לכל מר נפש, וככה הגביה את כל אחד, והכניס בו רוח של ביטחון, לא להתיאש, וכפי שאמר מהגר"ח איך מאבד

ראשית חינוכו

היכן קבל את עיקר חינוכו, שאלנו את תלמידו הוותיק הרה"ג רבי י. מ. שליט"א?

"את עיקר חינוכו ומשנתו קיבל מאביו הגדול מרן הגרי"ז זצוק"ל, עודנו בילדותו היה משתתף למרות גילו הצעיר בשיעורו היומי של מרן הגרי"ז זצ"ל שם התבלט בין כפירי האריות, שישבו סביב לשלחן, כשאביו מכנהו "העילוי שבחבורה", ומאז עלה

ראשי הישיבות הגרמ"ד והגר"מ סולוביצ'יק בני מרן הרב מבריסק זי"ע בשאיבת מים שלנו לאפיית המצות

"כדרך בית בריסק בישיבתו - ישיבת בריסק שעמדה בראשותו למדו רק מסכתות מסדר קדשים שבש"ס, ועל סדר זה היו נמסרים כל השיעורים בישיבה.

"לא היה לו סדר מיוחד בעת שיעוריו, לפעמים ארך שיעורו שעה אחת ולפעמים כשעתיים ולפעמים אף ארך כשלוש שעות, כך לא ידעו התלמידים מתי יסיים את מסכת פלוני ואלמונית, היות והוא היה צמוד לעמוק הסוגיא מבלי להתחשב במגבלות הזמן וכדומה.

"לביתו היו מגיעים להשתתף בשיעוריו המוני בחורים ואברכים, ועד שנותיו האחרונות ממש אפילו לא היה רמקול בסלון ביתו, המונים הצטופפו וישבו אף במרפסת ורק בשנה האחרונה לחייו התקינו לכבודם של השומעים מזגן...

"מרגלא בפומיה לומר לתלמידיו: עליכם לדעת שאברך שאינו מונח בלימוד כל העת הרי הוא צריך להרגיש 'נישט ב'א זיך' - כמי ש'צא' מעצמו, וממסגרתו.

"כן היה תדיר מעודד את תלמידיו להיות מונח בלימוד ולחדש חידושים, כן היה מאידך גיסא מעודד ומדרבנם שילכו מחיל אל חיל ולא להסתפק בהישגים שהשיגו עד כה, בהקשר לכך סיפר תלמידו הגר"ר יששכר אייכרן שליט"א שבזמנו כאשר חיבר ספר חידושי הסוגיות הוא הגיע להגר"מ זצ"ל וספרו בידו, לאחר שעלעל ועיין הגר"מ בין דפי הספר, אמר לו הגר"מ שיראה לחדש חידושים יותר טובים, הגר"מ שליט"א סיפר שבתחילה הרגיש שלא בנוח מכך, שהרי הוא העניק לו במתנה כעת ספר חידושים מפרי ביכוריו שיגע וחידש, הגר"מ זצ"ל שהרגיש בפליאתו ותמיהתו של תלמידו זה נענה ואמר לו: הנה, מרן החזו"א זצ"ל היה דרכו בקודש לעודד מחברי ספרים ואפילו בחורים צעירים שכתבו חידו"ת היה משבחם ואף היה כותב להם מכתבי עידוד, אולם, אני לצד העידוד שאני מביא לתלמידים, אני רוצה שיהיו מוסיפים והולכים בחידושיהם, ולכן אני מבקש כמנוף של צמיחה והתעלות בעתיד שיראו לחדש יותר ויותר חידושים טובים בספרים הבאים, ואין זה גורע מאומה מהעידוד העכשוי שאני מעניק לתלמידים.

הי עניו

"מפליא לספר כי לצד גדלותו בתורה, היה מרבה לומר בשיעוריו בענוונותנות את המילים: 'כנראה זה הביאור בסוגיא', 'אולי אפשר לומר כן', וכן המילים 'כנראה שהמקור לדברי הוא במקום פלוני', והמעניין שתמיד היו הדברים תואמים להפליא במקור ואמר נוסח זה רק מחמת ענוונותו.

"בש"ק לעת סעודה שלישית היה מוסר שיעור מיוחד על פרשת השבוע מתובל בדברי השקפה ואגדה וענייני השעה. השיעור היה נערך בביתו לשם היו מגיעים המוני בחורים ואברכים ביניהם גם מיישיבות אחרות, המקום היה מתמלא עד אפס מקום וכל חדר המדרגות התמלא אף הוא. שיעוריו בחומש רש"י נודעו לשם דבר ואף יהודים רבים מחו"ל ששבתו בירושלים הקפידו ללכת ולהשתתף בשיעורים אלו שהיה בהם מתיקות מיוחדת והותירה רושם רב על שומעיהם, כאשר הסגנון ונוסח השיעור היה בדיוק מפלא לסגנון שיעוריו של מרן הגר"מ זצוק"ל, כשביאר את פסוקי התורה הדק היטב ועל פיהם בנה גג על גג.

"במהלך כל ימי חייו הגביר חיילים לתורה, והעמיד תלמידים הרבה שרכשו ממנו קנייני ודרכי תורה, לסמל ולדוגמא היווה הגר"מ זצ"ל לאלפי תלמידיו בחורי ואברכי ישיבת בריסק, שעה שהללו ראו את מורה דרכם ראש הישיבה רכון ראשו על הגמרא שמעל גבי הסטנדר בכותל המזרח של היכל התורה, או בסלון ביתו שברחוב חזנוביץ.

"אכן התקיים בו 'והיה ראשתיך מצער ואחריתך ישגא עד מאוד', ובמהלך השנים הצלחתה של הישיבה נשאה פרי עד שבמשך הזמן התווספו ספסלי תורה, ובשנים האחרונות למדו בישיבתו מאות בחורים מחו"ל וכן בחורים ואברכים רבים מטובי המשפחות שבירושלים.

ברכת יישיב למע"כ הרה"ג רבי שמעון יוסף מלר שליט"א מקורבו ותלמידו של הגר"מ סולוביצ'יק זצ"ל ומחבר הספרים לבית בריסק על עזרתו וסיועו בהכנת המאמר, וכן על התמונות המעטרות כתבה זו באדיבותו. תשי"ח.

הגר"מ זצ"ל על הנידון ושאלת אביו הגר"ז בביאור הקינה, ביאר לאחר מחשבה את העניין כמין חומר, עד כי הדברים הוטבו ביותר בעיני הגר"ז ושכחו ואף הודה לו על ביאורו, ובאותם ימים כל מי שנכנס למעונו של הגר"ז, היה הגר"ז חוזר בפניו על ביאורו המיוחד שנאמר ע"י בנו הגר"מ זצ"ל והיה משכחו ומפליאו ברבים לעין כל.

"כן מסופר כי מרן הגר"ז שראה והכיר את מעלותיו וכשרונותיו של בנו הגר"מ זצ"ל התבטא עליו לימים באמרו, כי אילו היה יודע עד היכן הדברים מגיעים היה משקיע בחינוכו הרבה יותר ממה שהשקיע בכל בניו.

"...כל חיותו של מו"ר מרן הגר"מ זצ"ל, הייתה מהישיבה שייסד שם העמיד תלמידים רבים, וזו הייתה משוש חייו כל השנים, תמיד ביקש להיות בטוח שהתלמידים אכן קלטו את עומק הנקודה שבהבנת הסוגיה בדיוק אמיתי ויסודי ולא נח ולא שקט עד שכל התלמידים אכן קלטו את עומק הנקודה שבסוגיא..."

"רבים מוותיקי התלמידים אף העידו כי דמות דיוקנו של הגר"מ זצ"ל היתה כדמותו של אביו מרן הגר"ז זצל ממנו. הוא היה דומה לאביו זצ"ל באופן מבהיל עד כי זר שנכנס לביתו, עלול היה להירתע תחילה, בחושבו כי הנה מרן הגר"ז בעצמו ניצב בפניו. אנשים רבים היו מחוויים באצבעם על הגר"מ ואומרים לילדיהם כזה ראה וקדש, כך היה נראה הרב מבריסק. כן שמע כותב הטורים ב'שבעה' בשם אחיו מרן הגר"מ זצ"ל שאמר: 'אחי רבי מאיר היה בדיוק כמו האבא זצוק"ל'.

"במקביל זכה הגר"מ זצ"ל להקים ישיבה שם למדו טובי העילויים והת"ח בעלי הכשרונות, עד כי שמם יצאה לתהלה בעולם הישיבה, ורבים המה שהתדפקו על שערי הישיבה מתוך תקווה לזכות ולהימנות על תלמידי הישיבה.

והעמידו תלמידים הרבה

על כך סיפר לנו תלמידו הרה"ג רבי י. מ. שליט"א: "כל חיותו של מו"ר מרן הגר"מ זצ"ל, הייתה מהישיבה שייסד שם העמיד תלמידים רבים, וזו הייתה משוש חייו כל השנים, תמיד ביקש להיות בטוח שהתלמידים אכן קלטו את עומק הנקודה שבהבנת הסוגיה בדיוק אמיתי ויסודי ולא נח ולא שקט עד שכל התלמידים אכן קלטו את עומק הנקודה שבסוגיא.

והתעלה בכל חלקי התורה בעיון מעמיק, ובפרט בסדרי קדשים וטהרות, אותם קיבל מכלי ראשון מאביו הגדול.

"מרן הגר"ז זצוק"ל עקב אחריו מקרוב כל העת לראות כיצד הוא גודל בתורה ויר"ש ומי הם חבריו לספסל הלימודים.

"כן ידוע שעוד בעיר בריסק כשמרן הגר"ז זצוק"ל היה שולח את ילדיו ללמוד בביהמ"ד מחוץ לבית, הוא ידע בדיוק ובפרוטרוט את כל מעשיהם בביהמ"ד ובזמן שלא היו בבית. הוא ידע כמה למדו ומה עשו, וכשהיה שומע שלא התנהגו כהוגן בביהמ"ד היה מייסר אותם על כך. הוא היה חושב עליהם ושומר מכל משמר לבל יתחברו לחברים שאינם טובים, ולא הסיח דעתו מחובת החינוך

המוטלת עליו. "מרן הגר"ז לא שלח אותם בגיל צעיר ללמוד בחיידר בבריסק כי אנשים פחותים היו נוהגים לשלוח את ילדיהם לחיידר כדי ללמוד 'עבר' והגר"ז לא הסכים שיתחברו עם ילדים שאינם הגונים, לכן לא שלח אותם כלל לחיידר באותו גיל, ורק בכיתות הגבוהות יותר כשהילדים ההם כבר לא המשיכו ללמוד בחיידר נאות הגר"ז לשלוח אותם ללמוד בת"ת.

"גם לאחר הנשואין היה תמיד מרן הגר"ז זצוק"ל מבקש לדעת מה קורה עם כל אחד מבניו ומה מצבו הרוחני.

"בהקשר לכך היה מספר הגר"מ זצ"ל, כי כאשר נפטר מרן החזו"א זצ"ל ביקש הגר"מ מאביו מרן הגר"ז זצוק"ל רשות לנסוע למסע הלוויה בב"ב. הגר"ז שאל אותו על אתר: 'ווען קומסטו צוריק' - מתי תחזור? רק כשאמר לו שמיד לאחר הלוויה יחזור, נתן לו כסף להוצאות הדרך.

לימים סיפר הגר"מ זצ"ל לתלמידיו: "אאמו"ר היה מתפלל עלינו כל הזמן, בכל שמר"ע היה מתפלל על חינוך ילדיו. אני זוכר שאמרו לו בתקופת חליו לפני פטירתו שהוא זכה שתהא מיטתו שלימה. הגיב אאמו"ר ואמר, כי לא בנקל הגיע אליו דבר זה." "סיפר אחד מזקני הת"ח שבירושלים, כי באחת השנים ביום ט' באב לאחר גמר אמירת הקינות, החל מרן הגר"ז זצוק"ל לדון בביאור הפשט של אחד הפיוטים שבקינות, הגר"ז דן בארוכה בביאור הענין, אולם טרם יצא לו פשט ברור, וכאשר שמע בנו

משולחן גבוה

קטעים נבחרים מתוך אוצר רשימותיו של מקורבו הרה"ג רבי יצחק פרנקל שליט"א
זכרונות מהקודש פנימה מה שסיפר מרן הגר"מ סולוביציק זצוק"ל בהזדמנויות שונות
נמסר בפרסום ראשון ובלעדי ל'המבשר'

ביקורי רבנים ואדמורי"ם

ביום כ"א כסלו תשנ"ח שמעתי מפי הגר"מ הלוי זצ"ל כהאי לישנא:

הרבה רבנים ואדמורי"ם שנקלעו לעיר בריסק, היו רגילים לערוך ביקור אצל הרב מרא דאתרא אאמו"ר זצ"ל כדי לקבל פניו. ואז בזמן ההוא עדיין לא היה נהוג הענין של ביקור גומלים, כך שלא היה דרכם להחזיר ביקורי גומלים לא הגרי"ז, ולא הגר"ח, ולא הבית הלוי.

הידידות ששררה כל השנים בין גדולי החסידות לבין האבא (מרן הגרי"ז) וכן עם הגר"ח הלוי והבית הלוי היא ידועה ומפורסמת. ולהאדמו"ר מסלונים ה"בית אברהם" היה "שטיבל" וביהמ"ד בעיר בריסק, וחסידיו דשם היו "פון טאטינ'ס מענטשין" (מהאנשים של הרב), והיו ביניהם אנשים חשובים מאד ולא סתם עמר. (שמעתי גם מהגרמ"ד וגם מפי הגר"מ).

מהסלונימ'ער חסידים ישנה על זה אימרה יפה, שאמרו בדרך הלצה, "הנכם רואים שחוש ה"ריח" יש לנו, להחסידים, מה שאין לכם הליטאים, שהרי אנו מרגישים בחוש ריחנו מי המה "גדולים" ואנו מכבדים אותם, אבל אתם המתנגדים אינכם מרגישים בחוש הריח שלכם מי המה הגדולים, ודפח"ח. (זה שמעתי מפי הגר"מ הלוי זצ"ל כ"א כסליו תשנ"ז. אבל מהגרמ"ד זצ"ל שמעתי אותה סתמא הרבה פעמים).

הספר 'מנחם ציון'

עוד סיפר לי הגר"מ זצ"ל. וסיפור זה שמעתי לראשונה מפי דודי הג"ר רפאל הלוי סולוביציק זצ"ל, (ואח"כ שמעתי יותר בפירוט מהגר"מ).

בחורף שנת תש"ח עם התגברות המהומות החלו תושבי פרוזדור ירושלים העתיקה לעזוב את בתיהם, ולברוח אל תוך העיר החדשה. הג"ר אלעזר דוד ברלין זצ"ל עם כל משפחתו היה גר אז בשכ' "ימין משה" והוכרח גם הוא לעזוב את מקום מגוריו ועבר להעיר החדשה. היו לו להגרא"ד ספרים הרבה, ולכן ביקש מהגר"ז אם אפשר להניח ארון מלא ספרים אחד בבית הרב עד שימצא מקום מרווח לדור שם. הרב כמובן הסכים, והניחו את הארון עם הספרים בבית הרב, בחדר שהיה ישן שם בנו הגר"מ זצ"ל שהיה אז בימי בחירותו.

וסיפר הגר"מ זצ"ל, כי כשראה והתבונן בספרים שהובאו לחדרו, מצא שם הרבה ספרים מיוחדים ואפילו נדירים. פעם מצא בין הספרים ספר אחד בשם "מנחם ציון", והוא פירוש על האידרא, וכתוב על השער שחיברו גאון קדוש ומקובל מוהר"ר מענדל אשר מנוחתו כבוד בעיה"ק טבריה, וגם ראה את ההסכמות שעל הספר בניו של הגה"ק ה"דברי חיים" מצאנו, אשר המה מעידים כי ספר זה לא זז מעל שולחנו של אביהם ובכל יום היה מסתכל בו. ובהקדמת המדפיס כותב עוד שתחילה היה לו בידו הסכמה גם מה"דברי יחזקאל" משינאווא אלא שנאבד ממנו בדרך, ואח"כ שוב לא רצה השינאו"ער לו ליתן עוד הסכמה אחרת מהטעם הכמוס אשר אתו. ובכן לפי מה שכתוב על השער שמקום מנוחת קדשו של המחבר הוא בעיה"ק טבריה, ולפי דברי המדפיס ותוכן ההסכמות, היה מקום לייחס את הספר לאחד מגדולי החסידות הלא הוא הגאון החסיד המקובל רבי מנחם מענדל מויטעבסק זצלה"ה אשר אכן מנוחתו כבוד בעיה"ק טבריה.

והמשיך הגר"מ הלוי לספר, כי פתח את הספר לקרות בו ויקרא בתוכו שנים ושלש דלתות, עד שהגיע למקום אחד בפנים הספר שכתוב שם וז"ל "ועי' בפי' אדמ"ו ז"ל על ספרא דצניעותא", תמה על הדבר, כי הלא רבו של הרמ"מ מויטעפסק היה המגיד הרבי ר'

בער ממעזריטש זצלה"ה, ולא ידוע כלל שעשה פירוש על ספרא דצניעותא. וגם הלשון והסגנון שהזכירו את רבו ג"כ אינו בתואר "רבינו הגאון" אינו כפי התוארים שגדולי החסידות מזכירים את המגיד ממעזריטש, (אם כי שבשו"ע מהרב בעל התניא בתשובות שבסוף ספרו מזכיר את רבו המגיד בתואר "הגאון" אמנם זה בא בתוך שאר תוארים אבל זה לבד כתואר עוד לא נמצא בשום מקום). וכן דפדף בספר עוד וראה עוד כמה פעמים שמוזכר שם "רבינו הגאון". וע"כ שפט בדעתו שלפי זה הספר אינו לרמ"מ מויטעפסק אלא למחבר אחר. ובאמת שבספר זה נמצאים גם דברים שהם נגד שיטת החסידות, וכגון שאסור להתפלל בזמן הזה בדביקות של כלות הנפש "בסוד ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן" שהיא נגד שיטת החסידות להתפלל בדביקות הנפש עד כלות, וכן עוד כמה דברים. ומעתה גדלה אצלו הפליאה, מי הוא מחברו של ספר זה אשר בני הגה"ק מצאנו מפליגים אותו, ומעידים שהספר לא זז מעל שולחנו של אביהם ה"דברי חיים" מצאנו.

ובכן הוא הביא את הספר אל אביו הגרי"ז ז"ל והראה לו את כל זה, הרב לקח את הספר כדי לעיין בו, ואחרי שהרב שם את עין עיונו עליה, אמר בזה"ל "קיים ספק, נישטא וואס צו קלערן אז סי'איז ר' מענדל'ע שקלובר", (אין ספק בזה ואין מה לחשוב עוד, זה מר' מענדל'ע שקלובר), שהוא היה תלמיד ל"הגאון" מוילנא, והביא שמועות בשמו, אך המדפיסים שכתבו שמנו"כ של המחבר הוא בטבריה, יחסוהו כנראה להרמ"מ מויטעפסק אבל טעו בזה, כי למעשה הספר הוא לרבי מנדל שקלובר ומנו"כ הוא בהר הזיתים בירושלים ולא בטבריה, והיה הדבר לפלא.

וכפי הנראה שזהו ה"טעם כמוס" שכתב המדפיס שהשינאו"ער לא רצה ליתן עוד הסכמה, כי לא היה ברור לו כל צרכו ענין זה מי הוא מחברו ומאחר שלא ידע בזה הדבר ברור שוב נמנע מהסכמה. וכן זהו הסיבה שהדפיסו הספר ולא ציינו מפורש שהוא לרמ"מ מויטעפסק, כי לא ידעו בזה דבר ברור למי לייחס הספר.

אחר זמן אכן נודע להגר"מ הלוי שר' מנדל שקלובר חיבר פירוש על האידרא בשם "מים אדירים", והלך להאוצר הספרים של ר"א סירקין ז"ל (הוא תרם את הספרייה הגדולה שלו לאוצר הספרים של ישיבת שפת אמת). ושאל ממנו ספר "מים אדירים", ואחר שהשווה הספרים ראה שהוא ממש אות באות עם הספר מנחם ציון, ובכן נודע תעלומת ספר "מנחם ציון" שהוא ספר "מים אדירים".

חשוב לציין, שבכתבים שהיו לפני ה"דברי חיים" מצאנו ונדפסו תחת השם "מנחם ציון" ישנם נוספות, שנדפס גם פירוש על מגילת רות והוא גם לרמ"מ שקלובר שלא נדפס בספר "מים אדירים" (כהיום נדפסו שני הספרים יחד עם כל ההסכמות בכרך אחד).

וסיים הגר"מ הלוי, כי לאחר כל זה הלך להגה"ח רבי ברוך יצחק פריינד זצ"ל (חסיד מובהק לאדמורי" צאנו ושינאווא), ושאלו על ענין זה, השיב לו "דער ענין מיט'ן מנחם ציון איז גיבליבן א דבר ללא פתרון", וכלומר שכבר עמדו על הדבר מקודם.

עד כאן שמעתי מהגר"מ הלוי אור ליום כ"א בכסליו תשנ"ז.

רמזי המגיד מטריסק

שמעתי מהגר"מ הלוי, על הרה"צ רבי נחום טווערסקי זצ"ל בנו של האדמו"ר ה"מגיד מטריסק" רצה להתיישב בעיירה "קוטלענע" הסמוכה לבריסק, והלך תחילה לה"בית הלוי" "מרא דאתרא" כדי ליטול ממנו רשות להתיישב שמה כיון שקוטלענע היא בגלילות שלו. וכשבא לפני הבית הלוי אמר לו שהרשות נתונה לו אך דבר לו אליו והסתגר עמו שעה ארוכה ושוחחו זמן רב והדלת סגור אחריהם. ופתאום נפתחה הדלת והבית הלוי יוצא ומצווה לאנשי ביתו להגיש כיבוד עבור האורח שבא אצלו וכמובן שעשו שכדבריו. אח"כ סיפר רבי נחום טווערסקי, כי מאחר שהציג את עצמו

הגר"ח מוואלוזין

שמעתי מפי הגר"מ הלוי שליט"א, שסיפר מה ששמע מפי אביו הגרי"ז מעשה זה.

כשהגרי"ז היה פעם בקריניץ, בא אליו הסלונימער רבי לביקור, ובכללות הביקור אמר לבנו הגרי"ד שהיה עמו שם, שילך ללוות את הסלונימער רבי, וכך עשה והלך ללוותו איזה כברת דרך. לפני שהסלונימער רבי נפרד ממנו אמר להגרי"ד, "נו, מה היא הסיבה שמכל תלמידי הגר"א אינם ידועים לנו המשך דורות של גדולי תורה פרט מתלמידו הגר"ח מוואלוזין, אבל לא ידענו כזאת משאר תלמידי הגר"א"? והמשיך הסלונימער ואמר, כי הטעם לזה הוא מפני שהגר"ח מוואלוזין לא רצה לחתום בשעתו על החרם שהטילו אז נגד החסידים (ונסע אז ממקום מגוריו ולא רצה להתעכב שם). ובזכות זה זכה לזכרון טוב, ע"כ אמר הסלונימער רבי.

וסיים הגר"מ הלוי שליט"א, שכמה פעמים שמע ענין זה מאביו הגרי"ז ז"ל, ובזה"ל היה אומר: "דער סלאנימ'ער רבי האט גיזאגט אז סי'איז וועגן דעם" (הסלונימ'ער רבי אמר שזהו בגלל כן). ע"כ מפי הגר"מ שליט"א. - חשוב לציין דלכאורה מדהיה הרב מספר זאת משמע דהוי ס"ל דדברים בגוו.

ואני שמעתי עוד הוספה על כך מר"נ וינברג בשם הרב כ"ץ ר"מ בישיבת חברון תלמיד הגרי"ד, --- בשם הגרי"ז, שסיים על ענין זה "אויב דאס איז דער תירוץ ווייס איך נישט, אבער די קשיא איז א גוטא קשיא" (אם זהו התירוץ הנכון איני יודע, אמנם הקושיא היא קושיא אלימתא). וכשהרצתי הדברים אל הגר"מ שליט"א, אמר לי שבכמה פעמים שמע מאביו דבר זה לא הוסיף הרב ע"ז שום הערה, (מפי הגר"מ הלוי זצ"ל כ"א כסליו תשנ"ז).

שהוא בנו של הרב מטריסק, דיבר הבית הלוי קצת בתמיהה אודות אביו המגיד מטריסק, ושאל אותו למה אביו אומר זמנים על הגאולה ועל ביאת המשיח, דהכיכד אפשר ליתן סימן זמן לשנת הגאולה וכי נביא הוא. וגם הלא יכול לצאת מכשול גדול לקטני אמונה שיחשבו כיון שמשיח לא בא שוב לא יבוא.

וכשגמר הבית הלוי את דבריו, השיב לו רבי נחום בנו של המגיד מטריסק, כי אביו אינו אומר זאת בלשון נבואה, אלא מראה רמזים בעלמא היא בפסוקי התורה, על דרך שאמרו בגמרא (קידושין דף ל"א). הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה אל יאמר לו אבא עברת על דברי תורה, אלא אומר לו אבא כך כתוב בתורה ע"כ, והיינו שאינו אלא מראה לו מקום, וגם אביו המגיד אינו אומר דברי נבואות אלא מראה את הפסוק ומבאר את הרמז, ולדוגמא כמו שאמר בשעתו ששנת תרי"ד היא שנת הגאולה, והראה את הפסוק בפרשת תולדות (בראשית כז, מ) והיה כאשר תריד ופרקת עולו, וביאר רמז באשר "תריד" ששנת תרי"ד היא רמז לזמן הגאולה, ותו לא מידי.

מששמע זאת הבית הלוי הגיב על כך, א"כ הלא זהו דברים אחרים ותיכף ציוה להביא והגיש לפניו כיבוד כדי לפייסו.

כאמור, שבאותה הזדמנות נתן לו הבית הלוי רשות להתיישב סמוך לבריסק, ואף הסכים לו במה שרצה להיקרא "דער בריסקער רבי" (הרב יקותיאל יצחק הלוי ש. שליט"א מפי הג"ר רפאל סאלאווייציק זצ"ל). ואח"כ שאלתי על זאת גם מהגר"מ הלוי ואכן אישר את הדברים

להתענג בתענוגים

שביבי חיזוק ואמונה
באספקלריה
אקטואלית

יוסף מאיר האס

הרוויח חמישה מיליון שקלים ברגע אחד בזכות קבלתו הטובה לברך ברכת המזון עם מלבוש עליון ובכוונה הראויה

אחת הסגולות הידועות להתברך בשפע של פרנסה מן השמים, היא לברך ברכת המזון בכוונה ובמתינות, מתוך הסידור או ה'ברכון' מילה במילה. "כך מקבל אני מרבתיי, ישמרם א'ל, שכל הזהיר בברכת המזון מזונותיו מצויים לו בכבוד כל ימיו", מעיד מפורשות בעל ספר 'החינוך' (מצוה ת"ל). וכך שגורים בפיהם של המונים מתוך שלומי אמוני עם סגולה, סיפורים רבים ועדויות נפלאות על הברכה המרובה שהחלה להיות מצויה על שולחנם, בעקבות קבלתם הטובה לברך ברכת המזון כראוי וכנכון.

הנה אחד מהם שהתרחש בתחילת החורף תשפ"א: אחד ממקורביו של אחד מגדולי וצדיקי הדור שליט"א, שאלו לאחרונה האם יש חיוב גמור לברך 'ברכת המזון' במלבוש וכובע עליון, או שמא היא חומרה או הנהגה טובה בעלמא, ובשעת הדחק אין להקפיד עליה. "לעתים אני משתתף בפגישות בענייני עסקים בחנויות אוכל ובבתי קפה למיניהם", הסביר את הסיבה לשאלתו, "ובמצב שכזה, הלבשת כובע ומלבוש יכולה להיראות מוזר מעט בעיני הנוכחים ואולי אפילו לפגום ביחס וברצינות כלפיי".

התשובה שיצאה מפי הצדיק הבהירה לו ברורות כי ודאי שאין להקל בזה, כמו שמבואר בהלכה שחובה ללבוש בגד עליון וכובע עליון בזמן ברכת המזון, כראוי למי שיושב ומודה להשי"ת על האכילה והשביעה מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה. "וזהו גם סגולה לעשירות", סיים הצדיק בניהם של הבטחה, "בטוחני שאם תקפיד על כך, לא תפסיד מהנהגה זו".

שבועות עברו. באחד הימים ישב האיש עם מנהל חברת נדל"ן גדולה, שאינו שומר תורה ומצוות, לפגישת משא ומתן על רכישת בניין בשווי עשרות מיליוני שקלים. כמקובל בעסקאות כגון אלו, הפגישה נערכה במתכונת של אכילה יחד בבית קפה עשיר ומכובד. במהלך אכילתם סיכמו השניים ביניהם את עיקרי העסקה הענקית, אך נסוב ביניהם ויכוח על כחמישה מיליון שקלים. כל אחד התבצר בעמדתו והוויכוח עמד בעינו עד סיום אכילתם. באמצע דיבורם, כבר עמד מיודענו להיכנע לתוספת המחיר הבלתי-מוצדקת, לדעתו. אך החליט לסכם את העניינים אחרי 'ברכת המזון', טרם יקומו ויעזבו את המקום. הוא קם אפוא לנטילת 'מים אחרונים', הסיר את כובעו ומלבוש העליון מהמתלה והתכונן לברך, כמנהגו בשבועות האחרונים מאז קיבל את הוראת רבו לשמור ולעשות.

אך הנה, בעודו מתקדם לעבר השולחן, קפץ לעומתו המוכר ואמר לו: "אתה יודע מה? לו יהא כך. חמישה מיליון בעסקה כזו, ביני ובינך מה הם... הבה ונחתום, נסיים את הסיפור בזריזות..." מיודענו התפעל כיצד פלוני התכופף כל-כך במהירות, אך הוא סימן למוכר בידו לאות שיתפנה להשיב לו עוד מעט, והתיישב לברך. עם סיום 'ברכת המזון' כשהוא לבוש עם מלבושו העליון וכובעו כדת וכדין, נחתמה העסקה לשביעות רצונם של שני הצדדים.

לאחר לחיצת היד ל'מזל וברכה', שאל הקונה בהתפעלות: "אמור נא, מה גרם לך להתכופף ולהתפשר על חמשת המיליונים?"... "מה הפירוש?" – תקע בו המוכר מבט של תמיהה, "הלא ראיתי שאתה לובש את מלבושיך והבנתי שהחלטת 'לבטל' את העסקה וללכת... אמרתי בליבי: בשביל סכום כזה חבל לי להפסיד, וויתרתי..."

אין אדם שומע לי ומפסיד.

ובעיצומו של יום השבת, כשנפתחו החנויות, יצא רבי הלל לרחובה של עיר, והחל לשאת את דבריו בשאגת קול גדול, עד שנתאספו סביבו כל סוחריו ובאי השוק, וקהל רב עמד רתוק לדבריו המלהיבים, כך שנעצר כל המסחר בשוק.

לאחר השבת הראשונה ששבת בעיר, נחרדו המשכילים הרשעים שר"י, לראות את הצלחתו הרבה בעצירת המסחר ביום השבת, והלכו לשר העיר למוסרו, באומרם אליו שהגיע לכאן עובר אורח אחד ומשבש את סדרי השוק, ומפריע למסחר התקין.

שיגר שר העיר לקרוא לרבי הלל, אך מיד בהיכנסו אל חדרו, הכיר עליו שאיש מורם מעם הוא, וקיבלו בכבוד רב, והתנהג אליו ביראת הכבוד. לשאלת שר העיר על הפרעתו את סדרי השוק התקנים, נענה רבי הלל והשיב לו בטוב טעם, כי את התורה הקדושה קיבלנו במעמד הר סיני מבואר העולם, ובה נצטוונו לשמור על קדושת השבת, והמסחר ביום השבת הוא חילול יום הקדוש. וכך הרבה לשוח באוזניו על עוון חילול שבת. שר העיר נהנה לשמע את דבריו הנעימים ושלחו לנפשו.

המשכילים הארורים שר"י, שהשקט לא יכלו, עמדו ושלחו מברק לפטרבורג הברייה, ובו פירטו בפרוטרוט את דבר הגעתו של רבי הלל לעירם והפרעתו לסדרי השוק. מיד שלחו שרי הממשלה בפטרבורג מברק, בה הורו לשר העיר לגרשו מהעיר, ולהחזיר בהקדם את סדרי השוק על מקומם. באין מנוס שיגר שר העיר לקורא שנית, והראהו את המברק שהגיע אליו מפטרבורג, ושח לו שהיות וקיבל עבורו פקודת גירוש, מעתה לא נשארת הברירה בידו, ומוכרח הוא אפוא לעזוב את העיר מיד.

בשמוע זאת רבי הלל, פנה ויצא מהעיר, כשהוא פונה קודם ואומר לאנשי העיר: "אם לא תאבו ושמעתם לעזוב את דרככם הסוררה בטובות, לבסוף תאלצו לעזוב את דרככם הרעה בדרכים אחרות". ויהי בשבת שאחרי זה, פתחו אנשי העיר את חנויותיהם כהרגלם, אך לפתע עלה הנהר על גדותיו, ומימיו גברו מאוד עד ששטף את כל השוק בשיטפון מים חזק, עד שלא נשאר ממנו דבר.

"ליקוטי אב" – בראשית (עמ' שפט)

נצטוו במצות-שביתה ביום השבת, ושבת הרי היא שרביטו של מלך, ואי לא הוו בני מלך לא היו מותרין לשבות בה.

ובזה מפרש בביאור נפלא, הפסוק 'ושמרו בני ישראל את השבת וגו' ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם", והיינו לכל אומות העולם יהיה זה לכם לאות ולעדות בפניהם שלא יקראו תגר באומרם שיש ח'ו איזה עיוות דין ומשוא פנים, שרק לישראל מהני עשיית תשובה ולהם לא מועיל. ועל כך יהיה שבת לאות ולעדות "כי ששת ימים עשה ה' וגו' וביום השביעי שבת וינפש", א"כ שבת היא שרביטו של מלך ואיך ישתמשו בו ישראל, אלא על כרחך מוכח שהם בנים למקום, ומוזה ידעו כל באי עולם שאין כאן עיוות הדין ומועיל רק לישראל תשובה ולא לשאר אומות העולם.

"בני יששכר" – שבתות (מאמר ט, אות ו)

זופרא דזופרא

מכל צד שלא תהפכו כתיב בהן 'לא תגנוב' מזה ומזה הם כתובים (לב, טו). הגאון רבי חיים אלעזר וואקס ז"ל, בעל 'נפש חיה', לא עשה את הרבנות קרדום לחפור בו. יחד עם עוד יהודי הקים בית חרושת לנייר, שממנו התפרנסו עשרות משפחות של יהודים. הוא לא נשא פנים ולא נרתע מפני הגבירים.

ומעשה באחד הסוחרים שנכנס ליטול ממנו עצה מסחרית. עסק נזדמן לו ובעיקוף כדרך התגרנים הוא יכול להרוויח מנה יפה. האם רשאי הוא לעשות כך?

- בלוחות הברית נאמר - השיב רבי חיים אלעזר - "מזה ומזה הם כתובים", ללמדך, שכל צד שאתה מטה אותם, אתה קורא בהם: "לא תגנוב"...

"במשנת רש"י" - בפרשתנו

פעולותיו של הגה"ק רבי הלל מקאלאמיא לשמירת שבת

ושמרו בני ישראל את השבת (לא, טז)

הגה"צ רבי בנימין רבינוביץ ז"ל חבר בד"ץ העדה החרדית בירושלים תובב"א, היה מרבה לספר אודות גדולתו הרבה וקדושתו העצומה של הגה"ק רבי הלל מקאלאמיא זי"ע, ובייחוד אודות גודל קנאת ה' צבאות שבערה בקרבו, אשר כידוע היה גולה ממקום למקום, מעיר לעיר ומכפר לכפר, ובכל מקום בואו היה מעורר בדרשותיו הנהלכות את הצריך תיקון באותו מקום. ואף אם שמע במקום רחוק שבני העיר פרצו פרצה בדבר אחד מדיני התורה, היה נוסע לשם, ובדרשה נלהבת שנאמרה מנהמת לבו עורר את העם לתיקון המעשים. מסופר, כי באחד הימים הגיעה לאוזניו השמועה שבאחת העיירות החלו תושבי העיר, בהשפעת המשכילים שהתגוררו שם, לחלל את השבת בפרהסיא, ולפתוח את חנויותיהם בעיצומו של יום השבת קודש. כיון שהגיעה השמועה לאוזניו, שם פעמיו מיד לעבר אותה עיר. כשהגיע לשם, עבר מבית הכנסת אחד למשנהו, ונשא דברים מלהיבים על גודל קדושת השבת, והעוון החמור בחילולה. בהגיע יום השבת נשאר לשבות את שבתו באותה עיר,

חמרי פלח

אכילת תפוחים בליל שבת - סגולה לפרנסה

לעשות את השבת (לא, טז)

איתא בספר 'חמדת צבי' (ויקרא) שהביא בשם רבי משה וואלער ז"ל ששמע מהרה"ק בעל 'חידושי הרי"ם' שקיבל מהמגיד הק' מקאזניץ זי"ע"א, שכל האוכל בסעודת ליל שבת תפוחים, מובטח לו שתהיה לו פרנסה בזה השבוע!

"חמדת צבי" – פרשת ויקרא

חמרי דרוש

מדוע גוי ששבת חייב מיתה

ושמרו בני ישראל את השבת וגו' ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם (לא, טז).

בספר 'ראש דוד' (פר' מקץ) למרן החיד"א כתב טעם נפלא במה שגוי ששבת חייב מיתה, משום דהווי כמורד במלכות כיון שמשתמש הוא בשרביטו של מלך - היא שבת קודש שבו שבת ה' מכל מלאכתו, והמשתמש בשרביטו של מלך חייב מיתה (סנהדרין צה, א), משא"כ ישראל שניתן להם השבת לאות ולעדות שהם בנים לכך יכולים הם להשתמש בשרביט אביהם, עכ"ד.

עפ"י דבריו מבאר הגה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זצ"ל בעל ה'בני יששכר' מדוע אין מועיל עשיית תשובה לעכו"ם רק לישראל, דהרי איפסק הלכתא דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (כתובות יז, א) וא"כ לא מהני תשובה עפ"י דיני תורה, משא"כ לישראל העם הנבחר שהם נקראים בנים, כדכתיב 'בנים אתם לה' אלקיכם' שהוא להם אב - ואב שמחל על כבודו, כבודו מחול (קידושין לב, א) ולכך מהני תשובה לישראל. והראיה להא - שישאל הווי בבחינת בנים, שהרי

בנימין כהן

מור ודרור

פולמוס רחב בן מאות שנים עוסק בשאלת זיהויו של ה'מר דרור' אם מקורו מהחי ומהצומח. על הפולמוס כמו גם על השלכותיו ההלכתיות וכמובן על הקשר בין מָר דְרֹר למרדכי היהודי

שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל שכן דם חיה טמאה". והנימוק השני להשגתו של הראב"ד מתייחס לעצם פעולת ה'ארייה' שהיא פעולת איסוף יכול חקלאי, כמו תאנים או ענבים. "אבל המור הוא האמור בשר השירים 'באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי עם בשמי'". ומכאן מסקנתו שהמור "הוא ממין עשב או ממין אילן וריחו נודף". לאותה הנחת יסוד מסכים ה'כסף משנה' שכלל שהמדובר בדם חיה טמאה, אין בכך שום מניעה הלכתית בהיות ואותו נוזל

אשר בו יתקבץ תמיד איזה מין אחד אשר לו ריח עז וזה המיץ נקרא בשם 'מושקאט', ויוקח לחנוט ולבשם המאכלים. ואנשי הולנד יצודו החיה הזאת חיה ויסגירוה בכלוב, ובכל שלושה ימים יקחו כף אחת קטנה ויוריקו בו את המיץ מתוך כיס החיה". ולא זו בלבד, אלא מוסיף החכם הווילנאי לתאר עוד שמלבד 'מושקאט נוס' שהוא גדל באילן באסיה, יש חיה הנקרא 'ביזאם', אשר הזכרים ממינו יש להם כיס אחד תחת בטנו אשר בתוכו יתאסף תמיד איזה מיץ או ריר מגופו והיה כאשר יתמלא הכיס

שמן משחת הקודש נרקחה מכמה וכמה מיני בשמים, כמובא בפרשתנו ואתה קח לך בשמים ראש מָר דְרֹר חֲמֵשׁ מְאוֹת וְקָנָן בָּשָׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמְאָתִים וְקָנָה בָּשָׂם חֲמִשִּׁים וּמְאָתִים. המדוברת שבהם, היא זו שהעסיקה את גדולי הראשונים שנדרשו לפולמוס רחב בהקשר לזיהויו המדויק של אותו מָר דְרֹר ובתרגומו של רבנו סעדיה גאון 'מוש"ק' ומקורו. המור, לדעת הרמב"ם ביד החזקה (כלי המקדש. א, ג) הוא הדם הצרור בחיה שבהודו, הידוע לכל שמתבשמין בה בני אדם בכל מקום.

על איזו חיה מדובר?

הרמב"ם אמנם לא נוקט בשמה של אותה חיה [וככל הנראה כוונתו ל'אייל המושק'. 'כסף משנה': זה פשוט בפי העולם לומר שמור הוא מוסק] והיא מוזהה בפירושו של רבנו בחיי בפרשתנו שכפי שהיה ידוע להם "המוס"ק הוא דם נצרך בגרון החיה ידוע בארץ הודו הדומה לצבי, ובזמן הקיץ בזמן החמימות הגדול כשהיא מהלכת בין האילנות מגררת בנפח ההוא והדם יוצא צרור ולוקטים אותו בני אדם מבין העשבים. וכן הזכיר בו הכותב לשון לקיטה, אריתי מורי (שיר השירים ה, א), ואמר דרור לומר שהוא נקי וחפשי מן התערובות והזיוף (לפי שמזייפין אותו תמיד)".

בעוד שכאמור לדעת רבנו בחיי אותה חיה ידועה בארץ הודו שהיא דומה לצבי, הרי שבפירושו של ה'אבן עזרא' הוא מצטט את המביאים אותו האומרים במפורש "כי הוא נעשה בגרון הצבי".

עדות קדומה מופיעה ב'ספר הברית' לרבי פנחס אליהו מווילנא, בו הוא מתאר ש"במין היונקים יש חיה אחת כמין חתול האוכל כל פרי עץ ואפרוחים, ולו כיס אחד קטן בין רגליו

"...המדוברת שבהם, היא זו שהעסיקה את גדולי הראשונים שנדרשו לפולמוס רחב בהקשר לזיהויו המדויק של אותו מָר דְרֹר ובתרגומו של רבנו סעדיה גאון 'מוש"ק' ומקור..."

"השתנה מצורת דם ונעשה כעפר בעלמא, והוא בושם מריח טוב ביותר. למה יגרע"? על הנחת יסוד זו שכתב הראב"ד שהוא דם חיה טמאה, מתייחס הרדב"ז ותמה "לא ידעתי מניין לו, כי אני שאלתי לתגרים המביאים אותו ממקומו, ואמר לי שהוא מין חיה דומה לצבי, או לעופר האיילים. ושמא חיה טהורה היא.

"ואם מפני שהוא דם חיה, ולא מצינו דם חיה נכנס למקדש, לא קשה כלל, שכבר נתבטל מתורת דם, ונפסד מהיות אוכל, וחזר להיות עפר בעלמא. ועוד, שאין נהנים מממשו של דבר, אלא מהריח, וריחא לאו מילתא הוא. ומאלו הטעמים אנו מתירים לתת אותו במרקחות הנאכלות, ולא ראינו מי שיערער

יגדל כאבו, ובכן לא ינוח ולא ישקוט עד ילחץ אותו הכיס בין שיני הסלעים או בין ענפי האילן להריק אותו ושם יקפא המיץ ההוא, והוא בושם הנקרא 'ביזאם' ומשם ילקטוהו האנשים ומכרוהו בדמים יקרים.

נעשה כעפר בעלמא

למשמעות זיהויו המדויקת של המוס"ק, תהיינה השלכות הלכתיות אותם מעורר הראב"ד בהשגותיו על היד החזקה. הראב"ד מניח הנחת יסוד שהמור שעליו מצביע הרמב"ם, הוא נוזל המופק מדמה של חיה שכלל הנראה היא חיה שאינה טהורה, ועל כך הוא משיג את השגותיו "אין דעתי מקבלת

מה מקורו של המור דרור. צבי

פולמוס רחב בן מאות שנים עוסק בשאלת זיהויו של ה'מר דרור' אם מקורו מהחי ומהצומח. בקבוקי בשמים

הזיהוי - האם בבית המקדש השתמשו בבשמים שהופקו מדם חיה טמאה? המקום - האם המור אינו אלא מין ממיני הצמחים, והאם הם גודלים בארץ?

על ההבדל בין המוש"ק לג'לטין

אין לחוש לכך, דבחר השתא אזלינן, שהרי הדבש שנפלה לתוכו חתיכת איסור אף על פי שנימוחה בתוך הדבש, כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר שנופל לתוכו דבש, כדין דבש דיינינן ליה ומותר, וה"נ אף על פי שמתחילה היה דם, כיון שיצא מתורת דם, בתר השתא אזלינן, הילכך אף על פי שנותן טעם לשבח בתבשיל ובמרקחות מותר.

על היתר זה פקפק הגר"צ אבא שאול ולדעתו יש הבדל בין שינוי שנעשה באופן טבעי בידי שמים, כמו המוש"ק, אותו היתר רבנו יונה, לבין שינוי שנעשה בידי אדם שאינו מתיר את האיסור.

גם רבי יחזקאל אברמסקי כתב בנחרצות בתשובה המובאת ב'ציץ אליעזר', כי "אין מקום למשא ומתן בהיתר הג'לטין הנעשה מעצמות נבלות וטריפות על פי דברי רבנו יונה", כי הג'לטין אינו חומר שמשנתה אלא זהו "אותו חומר עצמו שישנו בעצמות מעיקרו, וכל האמצעים הכימיים שמשמשים בהם בתעשיית הג'לטין, אינם באים אלא להפריד שאר חומרים שיש בעצמות מחומר הג'לטין, שלא יפסידוהו או שלא יגרעו את טיבו".

בדור הקודם היו פוסקים שסברו להתיר את הג'לטין, הרווח מאוד בתעשיית הממתקים ומשמש כחומר מייצב בתעשיית המזון. ג'לטין הוא חלבון קרישי המופק מעצמות בעלי חיים ומעורותיהם, ומופק בעיקר מבקר, חזירים ודגים.

בהתבסס על דברי רבנו יונה המובא ברא"ש במסכת ברכות, שהתיר אכילת מוש"ק שנעשה מדם חיה, כי בתהליך הפקתו "יצא מתורת דם" וממילא הוא נכלל בגדר של "פנים חדשות באו לכאן", וכפי שהביא בשו"ת "ביע אומר" (ח, יא) "הואיל ובתהליך התוצרת של הג'לאטין מן העור והעצמות לאחר שנתייבשו היטב בשמש, במשך כמה חדשים, מערבים בהם מלחים כימיים וטוחנים אותם הדק היטב עד שנהפך הכול לאבק דק, ופנים חדשות באו לכאן עם התרכובת שבהם, יש לדמות דבר זה למ"ש רבנו יונה שהמוסק הניקח מתוך חיה ידועה שיש לה חטוטרט בצווארה, ומתקבץ לשם תחילה כעין דם, ואח"כ נעשה מוסק שיש בו ריח טוב ונותן טעם לשבח בתבשיל ובמרקחות, יש טעם להתירו באכילה, משום דפירשא בעלמא הוא. ואף על פי שמתחלה היה דם,

דבבר. וכל שכן במקדש, שלא היה ליהנות בו, אלא למשות, או לריח הקטורת, והריח אין בו מעילה".

באשר לנימוק השני בהשגתו של הראב"ד, וראיתו מהכתוב בשיר השירים "אריתי מורי עם בשמי" שהוא מתייחס לעצם פעולת ה'ארייה' שהיא פעולת איסוף יבול חקלאי, מסביר הרדב"ז ש"אמרו כי החיות האלו רועות 'שבלת נרד', הנקרא בערבי שנבו"ל, שריחו טוב מאוד, ונעשה להם כמין אבנעויות ומתחככות ונופלות שם, ובאים בני אדם ולוקטים אותן, בזמן שלוקטים הסונבו"ל. והיינו דכתיב 'אריתי מורי עם בשמי'".

המור מין צמח הוא

הסבר זה כבר מופיע בדברי הרמב"ן בפרשתנו, שם הוא נוטה קו מדעת הראשונים באשר לזיהוי המדויק של המור, וגם משיב אחת לאחת על הטענות המאששות את דעות אותם ראשונים, לכאן ולכאן.

על לשון הפסוק בשיר השירים שמצביע על פעולת לקיטת המור, מסביר הרמב"ן:

"ויתכן שיאמר 'אריתי מורי' בעבור כי הוא דם נצרך בבטן החיה הדומה לצבי הידועה בארץ הודו, ובלכתה בין השיחים בימי החום הגדול מגדרת בנפח ההוא, והדם יוצא צרור ולוקטים אותו מן האחו. ואמר ויד ינטפו מר, כי הכתוב ידמה ריחו כאילו ידי תיטופנה מריח ההוא נטפי מים".

הרמב"ן נוטה עוד ליישב את השגת הראב"ד "ואחרים אמרו איך יכנס בקטרת ובשמן הקדש דם חיה טמאה. גם זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טומאה ולא מאוס".

ולמרות כל זאת, מעיר הרמב"ן כי "הנראה אלי מדברי רבותינו שאין המור מוס"ק, שהם אמרו במדרש חזית (שה"ש רבה ד יד) מור, אינמר"נון, והמוסק אף בלשון חכמים כך שמו מוסק, כמו שאמרו בברכות (מג, א) חוץ ממוסק מפני שהוא מין חיה. וכתב בעל הערוך (ערך מסק) כי גם כך שמו בלשון יון".

תוספת נופך לקביעה זו מוסיף הרמב"ן מדברי המדרש (שה"ש רבה א, נח) על הפסוק צרור המור דודי לי - זה אברהם, מה המור הזה ראש לכל מיני בשמים, כך אברהם ראש לכל הצדיקים. מה המור הזה אין מפית אלא באור, כך אברהם לא נודעו מעשיו עד שהושלך לכבשן האש. ומה המור הזה כל מי שלוקטו ידיו מתמרמרות, כך אברהם ממרר עצמו ומסגף עצמו ביסורין. "והנה המוסק ריחו מפית בלא אור. ותרגום מור ואהלות קציעות כל בגדותיך (תהלים מה, ט) מורא ואקסיליאן וקציעתא".

"והקורבן שהוא הנקרא כן בלשון ערבי מור שיש ממנו מינין, מור אחמר ואביז, ובו מקטירין, וריחו מפית באור ביותר. והנה

איכא דאמרי מור מסתיכ"ו כדאמרין בתוספתא המור והקומוס". כך גם יש ללמוד מהמתועד בספר 'מלחמות היהודים' ליוסף בן מתתיהו (ד, ח-ג) שהמור אינו אלא מין ממיני הצמחים, כפי שהוא מספר שגידלו את המור בעיר יריחו. בשנים האחרונות שתל פרופ' יהודה פליקס את עץ המור ב'עין גדי', שהוא המקום האופטימלי ביותר לגידול העץ, אותו קיבל "בדרכים לא דרכים מסומליה". בין דפי העיתון שכבר הצהיבו, מסופר על כך כי ה"עץ גדל ומתפתח בעין גדי טוב יותר ממקומו הטבעי כיום במדבר אוגדאן שבמזרח אפריקה..."

הפקת השרף מתבצעת על ידי פציעת קליפת העץ בחתכים רבים המגיעים עד לצינורות הובלת המוהל (שיפה) דבר הגורם לשרף לזלוג החוצה. שרף המור שעוותי והוא מתקשה במהירות. לאחר איסופו השרף מתקשה ונעשה מבריק וצבעו צהוב אטום או שקוף. במהלך הזמן הוא הופך כהה ומופיעים בתוכו פסים לבנים. כיום נאסף רוב השרף משיחי בר והשרף מופרש מאליו בקיץ כאשר הצמח בשלכת. בעת העתיקה ערכו של המור היה כמשקלו בזהב, ובעתות מחסור ערכו היה רב אף יותר. הוא שימש במהלך ההיסטוריה כבושם וכתרופה. עדויות על שימושו נמצאו בכתובות רבות כמו תעודות אכדיות, מצריות וארץ ישראליות.

פרופ' פליקס סוקר בספרו 'עולם הצומח המקראי' את שתי צורות המור הידועות; הראשון הוא 'מר דרור', אלו טיפות המור הגבישיות הנראות כפנינים ונמכרו בצורות, ומכאן השם צרור המר דודי ל' המופיע ב'שיר השירים'. ויש את המור הנוזלי שהוא מופיע גם בתלמוד בשם 'שמן המור-ססט'.

האם מחיה זו הופק המור דרור? איל המוסק

כל הלשונות עברית וארמית וגם הערביות שוות בו. ובלשון אגדה פרסית או יונית נקרא אנמרנין קרוב לזה, וגם בלשון רומיים נקרא מירא. ולהשוואת הלשונות בו נראה שהוא המין ההוא, והוא יחשב בסמים".

למעשה, כפי שכבר מציין הרמב"ן, השם 'מור' המופק מן הצומח, מופיע עם שינויים קלים בכמה שפות שמיות: באכדית מֶר, בארמית מירא, מורא, בערבית מר. בכתבי אל-עמרנא מֶאֶךְ. השורש 'מר' המשותף לכל השפות, נעוץ כנראה בטעמו המר של השרף. מהשמית הועבר השם ללטינית (myrra, murra) וממנה לשפות האירופאיות (באנגלית myrrh ובגרמנית myrrhe). וביוונית משמש המונח Myrrha כשם כללי לבשמים.

מסומליה לעין גדי

לקביעה זו שמקורו של המור הוא מן הצומח, מצטרף ה'ערוך' (ערך 'מר') שם הוא מציין שיש מי שמזהה את המור עם שרף 'אלת המסטיק' הנקרא 'מסטיכי'. "מור ואהלות בלשון יון מוסקו.

מר דרור וחמש מאות

הרמז שקושר את מרדכי הצדיק לשמן המור

פרק קמא דמגילה (יא, ב) דבשנת י"ב לאחשורוש הפיל פור, ובשנת י"ג למלכותו נעשה הנס, והוא מלך ארביסר, ועמד דירושו והשלים אותו שנה, ונתמלאה שבעים שנה לאחרות ירושלים ונבנה בית המקדש. ומוכח דקורב לגמר שבעים שנה של חרבות ירושלים היה נס פורים, על ידי מרדכי, הרי תצ"ו שנים.

וכבר היה שמעי גדול בלידת שלמה.

הרי לכל הפחות ת"ק שנה משמעי עד שנתהפך ל'מור דרור', ונעשה ממנו מרדכי. והיינו 'מר דרור חמש מאות'.

ועוד בעניין זה מבעל התניא ז"ל המגלה שמרדכי הצדיק - היה מקור הביטול, כמאמרם ז"ל מרדכי מן התורה מניין, דכתיב 'מר דרור', ומתרגמינן מירא דכיא.

ו'מר' זה לדעת הרמב"ם ושאר מפרשים הוא מושק, הנזכר פרק כ"צ מברכין (ברכות מג, א) שהוא דם חיה ידוע, שנקרש בחטוטרט שבצווארה ונעשה בושם הנקרא 'מר'.

"והיינו במידות הנפש, בחינת אתכפיא ואתהפכא ממירור למיתקו. כי הדם הוא הנפש החיונית, נפש המתאוה, וכשמהפך תאוותיו הבהמיות מתענוגי עולם הזה, להיות כל חפצו ותענוגיו בה', זהו עניין שנעשה ממנו בושם".

ברוח הימים, ישנה גם משמעות אקוטאלית ברובד הנסתר בהקבלה שבין שם המור למרדכי היהודי משושן הבירה, כפי שמוצא מרנא ה'חתם סופר' זיע"א בדברי הפסוק "בשמים ראש מר דרור חמש מאות" (שמות ל, כג) ואמרו חז"ל (חולין קלט, ב) שיש בזה רמז על מרדכי, דכתיב "מר דרור" ומתרגמינן "מירא דכיא".

עצם הדימוי למרדכי, מתפרש בתהליך הפקת ה'מור' שהוא יוצא מליחות חיה טמאה, והוא חוזר להיות ראש לבשמים, לשמן משחת קודש וקטורת. כן מרדכי יצא משמעי בן גרא ונעשה ראש לבשמים (לצדיקים ואנשי כנסת הגדולה. רש"י).

המספר 'חמש מאות' מדויק אף הוא לרמז ברובד ההיסטורי, כפי שמטעים ה'חתם סופר' זיע"ע:

"ומשמעי בן גרא היה חמש מאות שנה. כי בית המקדש נבנה בשנת ארבע לשלמה המלך שמלך בן י"ב שנה, ומעשה שמעי היה אחר מעשה דבת שבע אם שלמה, ומסתמא ה' אז שמעי גדול, ומעתה בא חשוב י"ב משנולד שלמה עד שמלך, וד' שנה שמלך עד שבנה בית המקדש, הרי שש עשרה שנים. וארבע מאות ועשר שנים עמד בית ראשון הרי תכ"ו שנים. ושבעים דבבל דבסופם היה מעשה מרדכי, כמבואר

מרדכי גולדמן

”ספר המפתח יחזק את המהפכה בלימודי הלכה שהוביל ארגון דרשו”

הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט”א, גאב”ד שערי הוראה ורב מערב העיר ב”ב בשיחה מיוחדת

הלכה שנוגעים להלכה ולמעשה מחיי היום יום הגבירו את הצריכה לעריכת המפתח שמכיל בקרבו גם את ההלכות שנוספו ע”י המפעל העולמי ‘דרשו’.

מה דעתו של הרב מה הביא להצלחה כזו גדולה בהפצת לימוד ההלכה במ”ב על ידי דרשו?

אני סבור שההצלחה של הרעיון של לימוד ההלכה ע”י דרשו נובע בעיקר מכוונותיו הטהורות של ראש ונשיא הארגון ר’ דוד וצוות עוזריו, שכל כוונתם הוא להפיץ תורה בישראל ולהרחיב גבולותיה, בכל מקצועות התורה.

ישנה אמרה של הגרש”ז אוירבך, שבשביל להיות למדנים צריך ללמוד גמרא ראשונים ואחרונים, אבל בשביל להיות יהודים צריך ללמוד מ”ב. מה הדרך להחזיר לציבור הרחב ולאו דוקא הלומדים, על החינוכות שבלימוד ההלכה?

החינוכות של לימוד ההלכה היא פשוטה וברורה כי היא ספר החיים של כל יהודי ויהודי באשר הוא, ואם אין חיינו מושתתים על אדני ההלכה הרי התואר יהודי אינו תואם לו.

קביעות דף היומי בהלכה

מה באמת החשיבות בלימוד הקביעות בדף היומי בהלכה, הרי בסופו של דבר לא לומדים את הטור ב”י ואת כל הנושאים כלים, האם באמת מי שלומד יום יום את הדף היומי בהלכה, יוכל להגיע ולהקפיד ולדעת את ההלכות הנדרשות והנצרכות לכל יהודי.

ראשית צריך לזכור שכל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, ואין לך הבטחה גדולה מזו. לכן ראוי שכל יהודי ילמד לפחות חצי שעה ביום, ויש צורך וחובה גם לחזור על הלימוד כדי שלא יבוא לידי שכחה.

מעבר לזה, הדף היומי בהלכה, התפקיד שלו הוא להנחיל ללומדי הדף את הבהירות בהלכות. לדעת את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. אמנם אין בלימוד זה ירידה לעומקה של הלכה, אך עם כל זה מגיד השיעור נותן לשומעי לקחו מושג רחב בידיעת ההלכה, עם ההיקף של פסקי מרנן ורבנן גדולי האחרונים בכדי להרחיב את היריעה בטוב טעם ודעת.

כמובן מי שמתאפשר בידו ללמוד את הסוגיות עם הטור והב”י, ברור שהלימוד הזה הוא יותר מושלם. אבל לא כל אחד מסוגל לזה, לא כל אחד יש לו את הזמן לזה, לכן הלימוד הזה הקבוע בדף היומי בהלכה מאיר את עיני הלומדים לדעת את ההלכות, עם הטעמה נוספת של הפסקים הנלווים אליה.

מה התפקיד של מגיד שיעור בדף היומי בהלכה, חלק מהמגידי שיעורים שלנו מוסרים שיעורים לאנשים שרוחקים מעולם התורה, מה צריכה להיות הדרך שבה הם ניגשים לעניין, האם להתמקד בהלכות הנוגעות למעשה או גם על שיטות ופרטי הלכה שלא נוגעים למעשה?

הזכות שלכם גדולה עוד יותר בגלל שאתם לא מחדירים רק את המשנ”ב אלא גם בגלל ה”מוספים וביאורים” על המשנ”ב שיו”ל ע”י דרשו. כשאני מוסר את השיעור הוא מקבל צורה אחרת, ורק מחכים לשמוע מה רשום במוספים וביאורים, ומוסיף לכל הלכה את ההיכי תמצוי ואת כל השיטות וזה מקבל משמעות אחרת.

ספר המפתח יחזק את המהפכה בלימודי הלכה שהוביל ארגון דרשו, ע”י כך שהוא יאפשר לרבים לדעת את המקורות ההלכתיים של כל הלכה במשנ”ב, ללמוד ולעיין עוד יותר במובאה של כל הלכה.

ספר המפתח על המשנ”ב יו”ל בס”ד אחרי עמל מרובה. במהלך העבודה על הספר, היו שטענו בשם הגרש”ז שהמ”ב עצמו הוא מפתח להלכות ומה העניין לכאורה במפתח נוסף? מה דעתו של הרב בזה?

לכל זמן ועת לכל חפץ, לכל יצירה חשובה יש את הזמן שבו הוא אמור להתגלות ולצאת מן הכוח אל הפועל, אינו נראה כלל שיש סיבה מוצדקת להתנגד לרעיון המפתח אשר כל ספר שהוא מקל על ציבור דורשי ה’ ומקדישי דבר ה’ זו הלכה ברורה, לדעת את הדרך ילכון בה והמעש אשר יעשון. נכון מאוד שיש בעבודת המפתח עבודה קשה במיוחד למצוא את הניסוח הנכון והמדויק שממצה ומגביר את הנושא הנידון, וכאן באמת נעשתה עבודה יסודית על מנת לכתוב כל דבר על אופניו ובמקומו והגדרתו הנכונה.

מובן מאיליו שסדרת המ”ב של דרשו שבהם נכלל אלפי פסקי

יום חג ומועד בהכלי התורה ושוחרי ההלכה בעולם היהודי לרגל הוצאה לאור עולם של ספר “המפתח” על המשנה ברורה ע”י ארגון דרשו. הספר יו”ל אחרי שנות עמל ויגיעה רבות שבהן נלקטו ההלכות וסודרו דבר דבור על אופניו, בהשקעה אדירה של צוות מגידי שיעורים שבנו תילי תילין של הלכות לכדי מוצר מוגמר בסיעתא דשמיא.

מלאכת האיסוף כוללה עבודה עמלנית ורבת שנים של ליקוט וקטלוג רבבות נדונים ופסקי הלכה מספרו של הכהן הגדול פוסק אחרון לבית ישראל, מדבריו במשנה ברורה ביאור הלכה בשער הציון, ופסקי גדולי הפוסקים ושאר ההוספות המובאים בביאורים ומוספים שבמהדורת דרשו. הספר מאפשר לכל דורש הלכה למצוא את הסעיף המדויק במשנה ברורה או בשער הציון שבו היא נכתבה, מה שיאפשר בס”ד להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה.

הזרז שעמד בפני נשיא דרשו ר’ דוד הופשטטר, והתלמידי חכמים עורכי המפתח היה ידיעתם על גודל הבשורה העצומה שהיא מביאה בכנפיה לחיזוק קביעות לימוד ההלכה בספר המשנ”ב, והידיעה על הציפיה והתשוקה האדירה בקרב יראי ה’ וחושבי שמו היושבים בד’ אמות של הלכה, לראות את חזון היצירה מוגמר, וב”ה בסיעתא דשמיא עצומה זכינו וזה היום עשה ה’ יגילו וירננו כל ההולכים בדרך ההלכה המוסורה.

לרגל הוצאת הספר עלו עורכי המהדורה, הרה”ג ר’ אביגדור ברנשטיין, הרה”ג ר’ בנימין בירנצווייג, והרה”ג ר’ נתן וינגרטן, לביתו של “עמוד ההלכה” הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן, גאב”ד שערי הוראה ורב מערב העיר ב”ב, ומוותיקי המגידי שיעורים ב”דף היומי בהלכה”. רבני ארגון דרשו ביקשו בביקורם להודות לו על מסירותו למפעלות דף היומי בהלכה, למסור לו את “ספר המפתח” ולשמוע ממנו דברי חיזוק בעניין לימוד ההלכה בכלל, ולימוד הלכה בקביעות במסגרת דף היומי בהלכה שע”י ארגון דרשו.

מעלת ספר המפתח

אנחנו רוצים בתחילת הדברים להודות לרב על הזמן שהוא מקדיש לנו לענות על השאלות שעולים מתוך הלומדים והמגידי שיעורים בארץ ובעולם, ובאמת יישר כח גדול על הזמן ועל הטיהרה הגדולה בדבר. וב”ה אנו זוכים שיש לנו את הזכות שהרב הוא חלק מתוך המערך הגדול הזה של מסירת השיעורים להעביר את לימוד ההלכה לכלל.

זה זכות בשבילי להיות שותף למפעל הנשגב שלכם, שבאמת הוא מפיץ תורה בעולם כולו בדרגה הכי גבוהה שיכולה להיות, ואשרי הגאון ר’ דוד שעומד בראש הפרויקט, ואשריכם אנשי דרשו וכל אלה שיש להם יד ועוזרים ומסייעים לעשות את עבודת הקודש בצורה נפלאה כ”כ.

חשיבות ספר המפתח. הגרש"א שטרן שליט"א בשיחה

קודם כל, כל מגיד שיעור צריך להיות קרוב ללומדי השיעור, לא רק לומר את השיעור וללכת, הוא צריך להיות יותר מקושר איתם, כי הרבה פעמים המגיד שיעור יכול לחזק אותם לעודד אותם, לכל אחד יש לפעמים בעיות שונות, והקשר הזה יכול לגרום להרבה הרבה תועלת לאלה שבאים לשיעור.

בעבר גם שאלו אולי על מגידי שיעורים שמוסרים שיעורים בבתי כלא, גם במקרים האלו יש חשיבות מיוחדת מצד המגיד שיעור להקריין אליהם אורה ושמחה, להראות להם כמה מאושרים הם יכולים להיות בזה שהם יחיו על ברכי התורה והאמונה, העבודה של המגיד שיעור במקומות החשוכים האלה היא עבודה נשגבה שאין כדוגמתה וצריך המגיד שיעור להשתדל בכל יכולתו להאיר להם פנים לחזק אותם להחיות שבורי לב דכאי רוח, זה מדתו של הקב"ה ואנחנו חייבים להדבק במידותיו.

לגבי השאלה מה עדיף, התשובה היא אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידיך, המגיד שיעור צריך באמת להתאים ולמצוא את הדברים הנעימים והמרתקים שהם מגרים אותם ומושכים אותם ומקשרים אותם יותר חזק ללימוד ובד בבד להנחיל להם ידיעות, פסקי הלכות, כדי שזה ישמש אותם להלכה למעשה. אי אפשר לוותר על אף אחד משני החלקים האלה, שניהם צריכים להיות במידה גדושה.

איך מעבירים את השיעורים לבני עדות המזרח, שלא נוקטים בהלכה למעשה כמה המשנה ברורה?

יש להם יש תועלת רבה למרות שהם לא נוהגים בכל הדברים לפני המשנ"ב, אם כי המגיד שיעור צריך באמת לציין שלבני ספרד הפסיקה היא שונה, זאת אומרת הוא לא יכול להתעלם, ברגע שיש לו בציבור שלו ג"כ מספר של בני ספרד שנוהגים כמנהג המחבר, אז הוא בהחלט צריך להדגיש ולומר שלמרות שהמשנה ברורה מכריע כפי הרמ"א והפוסקים שנוקטים בשיטה הזאת, אבל צריך להדגיש ולהזכיר שאחינו הספרדים יש להם פסק הלכה שונה ועליהם לנהוג כמנהג אבותיהם ורבותיהם.

מגידי שיעורים שמוסרים שיעורים שואלים שהרבה פעמים רואים - בפרט מי שלומד משנה ברורה דרשו עם ביאורים ומוספים בצד - שבכל נושא, למרות ההכרעה של המשנה ברורה יש מחלוקת בין פוסקים האחרונים מה לעשות. ורבים שואלים בשיעורים איך צריך לנהוג למעשה, להחמיר תמיד? להקל תמיד?

קשה לענות על זה תשובה כללית. אבל בד"כ הכהן הגדול מאחיו המשנה ברורה הכריע את רוב המחלוקות שיש בין הפוסקים. באותם המקומות שהוא אינו מכריע אין כלל קבוע אם להחמיר או להקל, צריך לבחון כל ענין וענין לגופו, לאיזה כיוון נוטה דעתם של רוב הפוסקים או מה שנראה יותר מוכרח מתוכו. ופעמים מותר להשאיר את הדבר בספק, ולהפנות את הלומדים שיפנו למורי הוראה או רב מפורסם. זאת אומרת, צריך ג"כ להרגיל את השומעים שעליהם לפנות עם השאלות שלא ברורות למורי הוראה. צריך להזדקק לשולחנם ולדפוק על פתחם ולבקש ילמדנו רבינו את הדרך נלך בה.

עשה לך רב

בהמשך למה שהרב אומר, יש ממש כמה שאלות שקשורות לזה. מה האיזון הנכון בין ספרי ההלכה שמצויים בכל בית, לבין שאלת חכם. למעשה, מתי נצרך לבן אדם לשאול רב, ומתי הוא יכול לקחת ספר ביד ולבדוק בעצמו מה הוא צריך לעשות?

"אם הלכה זאת כתובה באופן סתמי ואין דעות לכאן ולכאן, אז אם המחבר הוא בר סמכא, ספרים שהתקבלו בכלל ישראל, אז אפשר ללכת על פיהם. אבל ברגע שהוא מביא שיש סוברים כך ויש סוברים כך, ולא מכריע, אז בד"כ צריכים לפנות לרב או מורה הוראה, שיכריע.

ומה באמת הדרך בלפנות לרב ומורה הוראה. האם צריך להיות "עשה לך רב", שיהיה רב קבוע שילך לשאול אותו, או שאפשר לפנות באופן אקראי דרך קווי הלכה שמאד נפוצים היום שבהם אפשר

להתקשר ולשאול שאלות?

באופן עקרוני ודאי ראוי שאדם יקבע לו רב מסוים בבחינת עשה לך רב. אבל זה לא לעיכובא, ודאי שהוא יכול לצלצל לבתי הוראה קבועים ומפורסמים ולשאול אותם. אבל יש תופעה פסולה שיודעים שהרב הזה מקל בזה, והרב הזה מקל בזה, ומחפשים תמיד את הרב שיקל. זה כסיל בחושך הולך, מקולי ב"ש ומקולי ב"ה. צריך לגשת לשאלה בלי אינטרס. לדעת שאנחנו שואלים ורוצים לשמוע דברי אלוקים חיים שיורו לנו את האמת לאמיתה.

שאלה שהיא גם קצת עדינה, שאל אותה אברך ת"ח גדול שיצא לו כמה פעמים כשהוא למד את הסוגיא ראשונים ופוסקים בעיין והוא אומר שיצא לו שלא כדברי המשנה ברורה, במקרה של להחמיר ולא במקרה של להקל. הוא שואל אם בכזה מקרה הוא יכול לסמוך על המשנה ברורה, או שבכל זאת כדאי שהוא ילך לשאול מורה הוראה מובהק אם יש מקום להחמיר לעצמו.

בד"כ אפשר לסמוך על המשנה ברורה, הוא בירר וליבן וזיקק את כל ההלכות לעומקם ואפשר לסמוך עליו למרות שאולי יוצא לך מתוך הלימוד שלך אחרת. אבל אם יש לך הזדמנות לגשת לרב מובהק, ולשאול אותו האם יתכן ששגיתי בהבנת המשנה ברורה או ששגיתי בלימוד שלי, ודאי שראוי לברר. אבל כל זמן שאין לו ברור מוחלט מאחד מהגדולים, אז אני חושב שלאא כל כמיניה שכל אחד שלומד את הסוגיא להכריע נגד המשנה ברורה, כי המשנה ברורה כמו שכותב החזו"א, הוא נמצא בשורה של הפוסקים שהקב"ה שתלם בכל דור ודור כדי להורות לעם ה' את הדרך הנכונה שבה ילכו.

רבים תוהים לדעת מה הדרך הנכונה לחזרה על דברי הלכה. יש הרבה סיכומים שמאד נפוצים, של הלכות וכאלה. אחרי שיהודי למד את זה בפנים, השר"ע ומשנ"ב כמו שצריך, כעת סיכום הוא גם טוב לחזרה או שמן הראוי שיחזור הכל מהתחלה?

הדבר תלוי, אם עדיין נשאר לו באופן עקרוני הנושאים ההלכתיים שהוא למד, יש כאלה שהם כבולעו כך פולטו, לפני כמה שבועות... ולא נודע כי באו אל קרבנה. אז זה לא מספיק סיכום, הוא צריך לחזור. אבל אם עדיין הדברים הכלליים, ההלכות הבסיסיות, שמורות במוחו, ויש לו פחות או יותר את הכללים, אז מספיק סיכומים.

שאלות מגידי השיעורים בהלכה

רוצים ברשותכם לעבור על כמה שאלות שכתבו מגידי שיעורים בדרך מסירת השיעור יש להם כמה וכמה שאלות שקשורות לפרקטיקה וגם למציאות של מגיד שיעורים.

מגידי שיעור שהוא אברך ת"ח ששוקד כל היום על התורה ועל העבודה שואל כמה זמן הוא צריך להשקיע בהכנה לשיעור. יש לפעמים שלומדים הלכות מורכבות, כמו הלכות עירובין שצריך להכין הרבה זמן. כמה זמן מן הראוי שישקיע כדי שימסור שיעור? לפעמים זה יכול לקחת לו חצי יום. יש גדר בזה?

אין גדר בזה. הוא צריך להשקיע כפי שנדרש לו בחומר הזה שלפניו להעביר את הדברים, לדעת איך להעביר אותם. אפילו אם הוא לא הספיק ללבן את כל הפרטים, אבל הפרטים שהוא הספיק, שיוכל להעביר אותם לציבור, הוא לא חייב להעביר את כל הפרטים, לא הכל צריך להיות ברור לו במאה אחוז, אבל מה שהוא כן מוסר חייב שיהיה ברור, שהוא ידע שהוא מוסר לציבור שנמנה על שומעי לקחו דברים ברורים בהירים ומוגדרים.

רבים שואלים, ממי נדרש להיות מגיד שיעור, שואל את עצמו

אברך, אמנם יש בזה מעלה גדולה להיות מגיד שיעור, אבל אני רוצה ללמוד את הסדרים הקבועים שלי, זה לוקח לי הרבה זמן. על מי לראות בעצמו מחויב לנושא הזה על כל המשמעויות של איבוד הזמן וכדומה?

דבר ראשון, המעלה של השיעור הוא שע"י שיש לימוד ברבים הרי ע"י המשא ומתן של המגי"ש והלומדים, כשהוחמר מוגש בצורה מושכת לב מביאות לידי בהירות וקליטה מירבית.

וזה כלל לא נקרא איבוד זמן. כי אם הוא משנן את הלכות עירובין על בורים ומעביר את זה ומנחיל את זה לאחרים, אז הוא הרוויה, אין כאן הפסד. כמובן שהוא צריך להשאיר לעצמו ג"כ זמן ללימודים הפרטיים שלו, אבל גם אם הוא משקיע כמה שעות להכנה לשיעור שהוא מוסר, אין זה נקרא אבידה אלא רווח נקי.

יש מגידי שיעורים רבים שמתמודדים עם תקופות של הצטמצמות המשתתפים, כמו בתקופת הקורונה או לפעמים בתקופת הקיץ שרבים יוצאים לנופש. מה הגדר, עד מתי מג"ש צריך להמשיך למסור שיעור למרות הקושי, האם גם למשתתף אחד?

כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא. גם אחד ויחיד שנשאר בשיעור, זה ג"כ הצלה גדולה בשבילו לשמוע את השיעור. כמובן צריכים להשתדל להרחיב את היריעה ונר לאחד נר למאה ולהוסיף ספסלי בני מדרשא, אבל גם אם חלק נעדרים ורק אחד הגיע, אסור לבטל את הקביעות וצריך גם בשביל אדם אחד לעשות את כל המאמץ שהוא יזכה בלימוד בדף היומי בהלכה.

נשמח לשמוע עצות מהרב שהוא בעל נסיון גדול, כיצד לגרום ללומדים ללמוד בקביעות ולהתחבר לשיעור?

המג"ש צריך להגיע מוכן עם השיעור ולהחזיר בתוככי הלומדים את ההלכות ע"י שאלות אקטואליות ומעניניות שימשוך את תשומת ליבם לשאלות הנוגעים למעשה מידי יום. כמו כן חשוב מאוד שהמג"ש יתכונן הניטב לפני השיעור ולא להסתמך על הסבר מתוך הכתוב, כי יש לעשות הכל בשביל לרתק את השומעים עם סיפור או דיון הלכתי מעניין.

להיות מגיד שיעור בהלכה בדרשו זה משהו מחייב וביכולתם של המגידי שיעור להאחיב את בני ישראל בקנין נצחי של ההלכות איך שיהודי צריך להתנהג. השומעים יזכרו תמיד דיון על שאלה אקטואלית, יותר מלימוד מתוך הספר. ואפילו יסיכבר בטיב טעם, עדיין אין זה דומה כלל למגיד שיעור שישב והתכונן כראוי לשיעור מרתק.

אולי כדאי שיהיה למגידי השיעורים עלון פנימי (מקדים בשבוע את סדר הלימוד), שכל אחד ממאות המגידי שיעור יוכל להעלות לשם על הכתב שאלה מעניינת לזכות את הציבור, ולציין נקודות ציון דרך מתוך המשנ"ב.

שאלה לסיום, ישמחו בני החבורה לשמוע דברי חיזוק מהגאב"ד למאות מגידי שיעורים ובכלל הלומדים בארץ ובעולם בפרט עכשיו עם הוצאת ספר המפתח הזה יום חג לכל הלומדים, נשמח לשמוע דברי חיזוק בענין החשיבות של לימוד ההלכה בכלל ובפרט בדף היומי בהלכה

מאות מגידי השיעור הנמנים על דגל מחנה אלוקים דרשו, הזוכים להפיץ ולהרבות תורה לרבבות בישראל, אשריכם ואשרי חלקכם שזכיתם להימנות על הדגל הזה, ולעתיד לבוא כשיטול הקב"ה ספר תורה בחיקו ויאמר כל מי שפעל עם א-ל יבוא ויטול שכרו, אתם תהיו בין אלה שתזכו לשכר הזה במידה גדושה, שהכוונה פעל עם א-ל, היינו כמו שהוא מלמד תורה לעמו ישראל, כך גם אתם שעוסקים בעבודת קודש זו, ואתם שותפים מלאים עמו.

מעבר לזה, נראה לי שכל מג"ש שמצליח להחדיר את עניני ההלכה בלב השומעים הרי הוא בונה עולמות, כל אחד שסופג לעורו את אור ההלכה הרי הוא נהפך להיות יהודי מושלם וזה מביא שכל הדורות הבאים ממנו ג"כ נשפעים עליהם שפע קודש, וחיים של עשיית רצונו ית"ש בשלימות.

בפרט אלה שמנחילים את לימוד ההלכה, שזה היסוד והבסיס של היהודי שידע איך לעשות את רצון קונו ואיך לקיים את החובות המוטלות עליו. מורי ורבי מרן בעל שבט הלוי זצ"ל נשמתו בגנוי מרומים, היה תמיד מזכיר בחום רב את פעליהם הגדולים והנצורים של המפעל הענק דרשו שהם זוכים להאיר את העולם כולו באורה של תורה. והיה מזכיר את שמו של הגאון ר' דוד הופשטטר ברוב הערכה והערצה. ה' עמכם גבורי החיל, חזקו ונתחזקה בעד עמנו וערי אלקינו, יהי נעם ה' עליכם ותזכו להוסיף עוד נדבכים בעבודת הקודש הזו ובזכותכם נזכה במהרה לראות בהרמת קרן התורה וקרן ישראל בשוב ה' את שבות עמו בעגלא ובזמן קרוב ונאמר אמן.

תל תלפיות

עובדות סיפורים, הדרכות ממרן רבנו זי"ע

על אביו מרן הגר"ש ואזנר בעל "שבט הלוי" זצ"ל

מתוך שיחה שנתן ל"המבשר" במלאת שנה להסתלקותו - ניסן תשע"ו

אאמו"ר ומוכר אצלו את חמצו. ערב פרוס שמיטת תשי"ב עלה החזו"א במפתיע לבית אאמו"ר שהיה צעיר ממנו בעשרות שנים, על מנת לערוך בפניו את הפרוזבול.

"אאמו"ר היה מפליא תדיר את העובדה שמעולם לא הכיר גדול בישראל שהיה לו מיעוט ספרים, ואעפ"כ ידע את כל התורה כולה! וכשנזקק החזו"א לספר כלשהו, היה שואל מספרייתו של אאמו"ר זצ"ל. "החזו"א היה מאושר מבואו של אאמו"ר לב"ב. וזכורני כאשר ביקר בביתנו התבטא באורח נדיר: "הבית הזה מריח מטהרה!"

רבנו עם אביו מרן הגר"ש וואזנר בעל 'שבט הלוי' זצ"ל

הרבצת תורה

הוסיף לנו רבינו במתק דבריו הנעימים: "ייעודו ושאיפתו של אאמו"ר זי"ע הייתה שיוכל להרביץ תורה בישראל. ואכן אאמו"ר החל בהרבצת תורה כבר בגיל שש עשרה עוד בהיותו בוונייה. בגיל זה כבר הרצה שיעורים לשלישיים בעלי בתים חשובים. (כן שמעתי מאאמו"ר שכבר בימי בחירתו לחם על צניעות קדושה וטהרה בעיר וינה).

באהבתה ישגה בה

"אהבת התורה שיקדה בקרבו של אאמו"ר לא פסקה כל השנים. עודני בילדותי ינקתי בבית אאמו"ר אהבת תורה במידה גדושה, שאין לתאר את היקפה ואין מידה לעמקותה. בשעות המוקדמות של הלילה הייתי רואה את אאמו"ר משכים קום לתלמודו. מסכת אחר מסכת גמע אאמו"ר, בשקדנות ללא גבול. ואכן במסע הלווייתו אמרתי שחשתי שמאז ואחת שנות עמל תורה נטמנים כעת ברגב אדמה, שכן אאמו"ר היה כל כולו מקשה אחת של תורה ללא מוצרים.

כל רז לא אניס ליה

"אאמו"ר עלה ונתעלה בתורה עד שהתפרסם לבקי מופלא בש"ס ובד' חלקי השו"ע אותם ידע ממש בע"פ. תלמידי חכמים שדיברו עמו על נושאים שונים בסוגיות הש"ס ובבירורי הלכה, הזכירו לו מה שאמר לפני עשרות שנים בנושאים אלו, ומיד ידע לומר את כל הבירור שאמר אז, באופן בהיר ונהיר. בכל סוגיה שהועלתה בפניו הרגיש אאמו"ר כאילו הוא בביתו, ושלט במלוא ההיקף ועומק הסוגיה ששוחחו עמו.

סדר יום קפדני

"לצד התמדתו היה סדר יומו מלא וגדוש. סדר יומו כבר החל משעות הבוקר המוקדמות אז היה משכים קום לעבודת הבורא והיה טובל במקווה טהרה, ומיד החל את סדריו העמוסים עד לשעות הלילה.

"עובדה נוראה שמעתי לא מכבר. פעם שאלו אחד מתלמידי הקרובים: 'במה הארכת ימים', והשיב לו אאמו"ר: 'במשך חמישים שנה לא

נפשו ביגיעת ודבקות התורה, הוא המשיך ללמוד גם בתקופת בין הזמנים והיה תדיר בו לכל חללי דעלמא, כך העפיל לדרגותיו הנשגבות והנעלות. "דבר ייחודי נוסף שהתברך בו אאמו"ר זצ"ל היא יראתו הטהורה כל ימיו. כבר בבחרותו ביח"ל היה צועד מדי יום בשעה קבועה לפינה מסוימת בחצר הישיבה, ליד אחד העצים, שם נהג לעמוד ולשפוף שיח בדמעות שליש לפני בוראו שיוזכר לצאצאים יראים ושלמים, וכך נהג עד ערום ימיו שלא פסק מלהתפלל להצלחתו ולהצלחת צאצאיו.

ברבנות זכרון מאיר

בשנת תש"ו נקרא אאמו"ר לכהן פאר ברבנות זכרון מאיר שבבני ברק וזאת לבקשתו האישית של מרן החזו"א זי"ע ששם עיניו על אאמו"ר ושלח את מקורבו ר' חיים יעקב הלפרין שידבר עם אאמו"ר אודות הצעת הרבנות. החזו"א אף ורזו ביותר להקים את יח"ל ואף תמך בו תמיכה כספית מכובדת ליסוד הישיבה.

"באותה תקופה ביקש החזו"א מאאמו"ר שישלח לו מחידושי תורתו. ואכן אאמו"ר שלח לו פלפול שעסק בעניין 'קידוש החודש', והחזו"א התפעל מאוד מהחידו"ת ואמר בשמחה של תורה: 'זה הרב! בלתי ניתן לתאר את הערכתו של החזו"א לאאמו"ר למרות שהיה אברך צעיר לימים ממש. "סמוך להתמנותו, עבר החזו"א להתגורר בקצה שכונת 'זכרון מאיר', היכן שממוקם רחוב חזו"א כהיום. בכל יום היה יוצא החזו"א לטייל, לצרכי בריאותו, בפרדס ברמן, עד לקצה בית העלמין, כשאאמו"ר מתלווה אליו ומלבן עמו הלכות חמורות. באותן שנים נקשרה נפש אאמו"ר בנפש מרן החזו"א, והיה יושב הרבה ודן עמו בענייני הלכה. והיה מגדיר את החזו"א כרבו!

"וכמים הפנים לפנים העריך החזו"א ביותר את שקידתו וגדולתו בתורה של אאמו"ר, והיה מרבה להשתעשע עמו בתורה והוראה. באותן שנים, זכיתי להיות השליח של אאמו"ר זצ"ל לחזו"א בענייני הלכה ומעשה, ולהעביר הרבה דו"ד ביניהם, והייתי רגיל להביא תפקאות מאאמו"ר להחזו"א ומהחזו"א לאאמו"ר.

"בתור תושב השכונה, היה החזו"א עולה לבית

במלאת השלושים להסתלקותו של כ"ק מרן אדמו"ר בעל "מחשבת הלוי" זצ"ל גאב"ד זכרון מאיר מביאים אנו בזאת שיחה שנתן ל"המבשר" במלאת שנה להסתלקות אביו מרן הגר"ש ואזנר בעל "שבט הלוי" זצ"ל, את השיחה רשם סופרינו הרב יעקב הייזלר.

תמצית דמו

ונפשו

רבינו פתח את שיחתו ואמר בהתלהבות מתוך ערגה לאותם ימי זוהר, כאשר האור הגדול של מרן זי"ע זהר והזריח את שמי העולם

התורני כולו: "מהותו ותמצית דמו ונפשו של עט"ר מרן אאמו"ר זי"ע הייתה התורה"ק, בה הגה כל ימיו מתוך שמחה יתירה ובהתלהבות, ועליה מסר נפשו כל ימיו עד זיבולא בתרייתא ממש.

"מאז יומו הראשון של אאמו"ר זצ"ל הבינו לבו ונשאו דעתו לעבוד את ה' בכל לבו ונפשו ולרכוש ידיעות נרחבות בתורה"ק, הוא לא התעניין בהוויות העולם, נפשו נמשכה מינקות להוויות אביו ורבא, בתמימות גדולה ומתוך רצון לקנות בקיאות וידיעה בכל חלקי התורה. בני משפחתו הקרובה, אחיותיו ובני דודיו היו יראים ושלמים אך כמנהג המקום היו רגילים לרכוש השכלה במקצועות שונים ולהרחיב את ידיעותיהם בתחומים שונים, ומשמעמדו על משיכתו ללימוד התורה ובחוסר העניין המוחלט שלו בשאר חכמות ומקצועות העולם, קראו עליו בחיוך שהיה בו נימה של ביטול: 'איר טויגט צו גאר ניקס, נאר צו א בלאט גמרא'... כלומר, הוא לא יצלח למאומה, הוא יודע רק ללמוד תורה ולא יותר מכך."

בישיבות הק'

מתי נפרד רבנו מבני משפחתו והחל לנדוד למקומות תורה?

"בצעירותו עודנו בחור צעיר לימים כבר נפרד מבני משפחתו ונדד למקומות תורה בישיבות המפורסמות והחשובות שבאירופה, כמו ישיבת חכמי לובלין המעטירה שעמדה בראשות רבו הגדול מהר"ם שפירא זי"ע, ישיבת נייטרא בראשות הגה"ק מהרש"ד אונגר הי"ד, ישיבת צעהלים בראשות הגה"ק מהר"א כהנא הי"ד אב"ד אונגוואר. בכל הישיבות האלו הפליא את כל רואיו בהתמדתו הנדירה שהייתה לאות ולמופת בפי כול. "לאחמ"כ הלך ללמוד אצל מהר"ם שפירא בישיבת "חכמי לובלין" - התמדתו הייתה אז נדירה ביותר. במשך כשלוש שנים ומחצה למד אאמו"ר ביח"ל, ואף פעם לא שב הביתה. במשך שנה ומחצה אף לא יצא מבניין הישיבה אפילו פעם אחת! גם כשביקרו אדמו"רים נודעים בעיר היה אאמו"ר מגיע לחזות בשולחנותיהם ותפילותיהם שעה קלה וממהר חזרה לביהמ"ד. ולמרות שלא התברך בכישרונות חזקים במיוחד, מסר את

כ"ק מרן
אדמו"ר בעל
'מחשבת הלוי'
זצוק"ל
גאב"ד זכרון מאיר

שלושים
להסתלקותו

עם מרן מהר"א מבעלזא זי"ע

"ידוע לכל ההערכה הרבה של הרה"ק מבעלזא זי"ע לאאמו"ר זצ"ל ואף התבטא בהפלגה על כוח הפסק שלו. מעשה פלא היה בעת שבא אאמו"ר לנחם את מהר"א מבעלזא זי"ע על פטירת אחיו הרה"ק מבילגורייא זי"ע, ביקש ממנו הרה"ק שיאמר ג' פעמים: 'הבילגורייא'ער רב היה תלמיד חכם'. ויהי לפלא!

אחרתי רגע אחד לתפילה או לשיעור תורה. והדברים נפלאים למי שאמרם, שידוע היה בסדר יומו הקפדני והמופלא ללא כל תירוצים וכדו'. למותר לומר שבוודאי לא אמר זאת כדי לייחס לעצמו גדולה חלילה, אלא כדי להדריך וללמד דעת ולהקנות את הרעיון הנאצל הזה. פעם אף אמר לנינו כשבא לקבל אצלו הדרכה לאחר נישואיו: 'חמישים שנה לא אחרתי התפילה לאחר השעה שבע בבוקר'.

"אמרתי לאחרונה שלדעתי זכה לאריכות ימיו ושנותיו מחמת סיבות נוספות. האחת שעסק בתורה ללא הרף, ועל התורה נאמר, 'כי הם חייו ואורן ימינו, ובהם נהגה יומם ולילה'. והשנייה, משום שמעולם לא דיבר סרה באנשים אחרים, ובכלל, אנשים לא היו נושאי השיחה שלו. הוא פשוט לא דיבר על הזולת מאומה. והרי על זה נאמר: 'מי האיש החפץ חיים, אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה'...

גאון המידות

כאשר עברנו לשוחח עם רבינו אודות טוהר מידותיו הנאצלות, התבטא ואמר: "אכן, אצילותו ומידותיו התרומיות, הן שעמדו לו כנראה ומכוחם זכה להנהיג ולהורות את ישראל תורה והוראה. הוא היה סבלן, טוב לב ומעביר על מידותיו, מאלו שאמרו עליהם חז"ל (שבת פח:): 'הנעלבין ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. עד ימינו האחרונים, כאשר כבר היה מוכר כרבן של ישראל, כאשר היה אי מי פוגע בכבודו האיש, כשהדבר לא נגע לכבוד התורה או לציות לקול דברי חכמים, היה מעביר על מידותיו באופן מבהיל, וכנראה שזה מה שעמד לו לזכות להנהיג את ישראל ברמה עשרות בשנים.

שומעים חרפתם ואינם משיבין

מרן הגאב"ד העלה בנועם שיחו בערגה לדמות קודשו של רבנו: "אני יכול להעיד כי אאמו"ר מעולם לא דיבר ולא ראה רע באיש מישראל. גם אם היו כאלו שהשפילוהו או ביזוהו, מעולם לא השיב ולא נטר להם. הוא מעולם לא ראה לנכון לבקר את הזולת על מעשיו. ובמקרים בהם ראה לנכון להעיר לאי מי על התנהגותו, הרי שהדבר נעשה מתוך אהבה ודאגה ולא חלילה מתוך זלזול והקפדה.

"כך גם אאמו"ר הוקיר והעריך יהודים יראי ה' מכל החוגים ממש. מעולם לא בדק בציציותיו של פלוני או אלמוני לאיזה חוג ועדה הוא שייך, כולם היו שווים בעיניו לטובה ולברכה מבלי להעדיף חלילה חוג אחד על משנהו, וכך שינן באוזניו תמיד שחלילה להפלות יהודי באשר הוא כי זה נובע מעצת היצר להעדיף יהודי על משנהו.

"אהבתו לישראל חצתה חוגים ועדות. זכורני, בימים ההם לפני עשרות בשנים בעת קריאת התורה, צווה מאן דהוא בצעקות נוראות וקריאות גנאי נגד אאמו"ר ה' ירחם, דברים שבלתי ניתן להעלותם עלי גיליון, **אולם אאמו"ר עמד ושתק ולא ענה דבר וחצי דבר. כך התנהג כל שנותיו בהבלגה מדהימה בכל זמן ומצב.**

"ברצוני לספר בזה עובדה נוספת. בזמנו, לפני למעלה מארבעים וחמש שנה, היו אנשים בב"ב שרדפו את אאמו"ר בעניין המקוואות שלא נהג כמותם. אאמו"ר היה מאוד כאוב מכך. באותה תקופה אמר לי אאמו"ר שלשבת קודש הוא רוצה

לנסוע לשבות בבית חלקיה כדי לנוח קצת ולברוח מהסערה שעוררו גורמים שונים כנגדו.

באותה שבת, בעת רעווא דרעווין, התבטא מרן ה'אמרי חיים' מוויז'ניץ זי"ע בחרפות יתר ויצא בקול חוצב כנגד אותם שפגעו באאמו"ר. בדברי קודשו אמר: **הייתכן שיהודים חרדים יפגעו בגדול בתורה כהרב ואזנר המוסר נפשו כל ימיו למען התורה והקדושה בב"ב. וממש יצא מגדרו בדיבורים לא שגריים במשאו הנלהב, למרות שבדרך כלל לא היה מדבר בסגנון זה, וכפי הידוע מאהבתו היוקדת לישראל.**

"זכורני, שבמוצ"ש כאשר שמע אאמו"ר על המחאה של ה'אמרי חיים' שיצא להגן על כבודו, אמר לי אאמו"ר שהוא רוצה ללכת לבקרו ולהודות לו על מחאתו. "צעדנו יחדיו במוצ"ש לשיכון ויזניץ, נכנסנו לחדרו, והנה להתפעתנו ראינו שה'אמרי חיים' יושב יחד עם בנו מרן ה'ישועות משה' זי"ע שאז כיהן כמרא דאתרא של שיכון ויז'ניץ ויחד עסקו בלימוד שו"ע הל' מקוואות ללבן את העניין שעל זה הייתה המחאה הגדולה. אאמו"ר התיישב על ידם לדון עמם ביחד על כך.

עמוד ההוראה

בשלב זה עברנו לשמוע ממרן הגאב"ד אודות דרכי הפסיקה וההוראה כפי שנכח לראות מקרוב אצל אביו מרן זצוק"ל. וכה הקדים וסיפר לנו מרן הגאב"ד: 'מה' יצא הדבר, למרות שתמיד הצניע את עצמו ועמל לברוח מן הכבוד, גדולי הדורות הקודמים, שמו את עיניהם עליו וגידלוהו ורוממוהו, הבחינו במעלותיו כיבדוהו וקירבוהו. וכן מיד כשעלה לארה"ק והחל את דרכו כאברך כולל מן השורה, הבחינו גדולי ישראל בגדלותו 'תורתו הייתה מכרזת עליו'!

"אאמו"ר כידוע עלה והתעלה מעל כל בני דורו בהיותו מעמיד את ההוראה בישראל על תילה, כאשר מאות רבנים ומו"צים בכל רחבי העולם היהודי הם מתלמידיו ומתלמידי תלמידיו, ובכך זכה לזכיה נדירה ביותר.

"בהקשר לכך שמעתי כמה וכמה פעמים מאאמו"ר, בהאי לישנא: **'עיקר ההוראה הוא חוש וסייעתא דשמיא! זאת מתנה שלא רבים זוכים לה!'** ואכן אאמו"ר ניחן בחוש מיוחד להורות בישראל ובעינא חריפא דיליה היה יחיד בדורו בכוח ההוראה! באופן כללי היה בעל ראייה רחוקה ורחבה, המאפיינת מנהיג בישראל.

"ואכן פסיקותיו היו חדות וברורות; לא היה אומר 'נראה לי כך', 'אפשר', 'ייתכן' וכדו', בנוסחאות שהיו מותירות את השואל עם תשובה שאינה ברורה, אלא הקפיד תמיד לחתוך עניינים בפסק ברור ובהיר לשואל שלא היה משתמע לשני פנים ושחלילה השואל לא יישאר עם ספיקות.

על המשמר

"ככל שהאציל אאמו"ר סמכויות תורניות והלכתיות לתלמידיו, עמד על המשמר באופן אישי עליהם. זכורני, כאשר בתקופה הראשונה שהכניס מורי הוראות לבית דינו, אחרי של"ע סבל מהתקף לב, היה עוקב באופן אישי אחר פסיקתם. לא אחת היה מרים את הטלפון, לשמוע מעבר לקו איך הם פוסקים. וכאשר היה רואה צורך, היה מעיר למורה ההוראה, הערה של חיזוק או תיקון.

"הנני נזכר, כי פעם נשאל אחד ממורי ההוראה בבית דינו שאלה בעניין רפואי, אחרי שסיים להשיב את ההלכה הראויה, חתם בברכה לרפואה שלימה. **אאמו"ר הגיב בקורת רוח מרובה על הנהגה נכונה זו, ואמר לו: 'הנך משיב כמו מורה הוראה....'** "אאמו"ר זכה לזכייה נדירה ביותר, כאשר פסקיו והוראותיו ההלכתיות משמשים כנסכי צאן ברזל בעולם ההוראה כולו, ודומה שאין בית מדרש בעולם היהודי כולו שספריו של אאמו"ר לא מפארים את הספרייה.

"בראשית דרכו של אאמו"ר היו אי אלו רבנים שלא כ"כ השלימו עם פסיקותיו בנושאים שונים, אולם ברבות השנים כולם הודו ואמרו שבענייני הוראה ניתן לסמוך על אאמו"ר ללא עוררין כלל, באשר דרכו סלולה וברורה כפי שקיבל

עמקות והתבוננות. רבנו שופך צקון לחשו בתפילה

במסורת מרבותיו הגדולים זי"ע דור אחר דור מבלי לזוז מהם כמלוא נימה, וכסדר אף היו שולחים אליו שאלות בהלכה בקביעות, וכאשר הורה כן עשו וקיימו.

תיקונים לבני הדור

"כמו"כ אאמו"ר תיקן תיקונים נצרכים ויסודיים לבני הדור, דבר שלא עלתה בידו בזמנו בקלות כלל, אולם הוא עמד על המשמר שהדברים יתבצעו כאשר לא נח ולא שקט על כך. "לדוגמה, עניין מניעת בנייה ועשיית מלאכה בחוה"מ וכן העמידה על סגירת החנויות בחוה"מ, דברים שהיום כה פשוטים, מעטים יודעים כמה השתגם והנהגתם הגיעו במאמצים מרובים ע"י אאמו"ר. באחת מדרשותיו בשבת הגדול, לפני מספר שנים, התבטא אאמו"ר ואמר: 'הנני מורה הוראה בבני ברק כבר למעלה משישים שנה, ואני רואה את אחת מזכויותיי הגדולות, בזאת שהחדרתי את קדושת חוה"מ ומניעת מלאכה'. וזאת יש לציין שהשפעת מאמציו עשו פרי לא רק בבני ברק, אלא אף 'משרדי הבורסה' ברמת גן סגורים בחוה"מ ביזכות אאמו"ר, כפי שהעיד בפניי אחד מחברי הבורסה.

פגעי הטכנולוגיה

"כמו"כ היה אאמו"ר היה כידוע לכול תקיף מאוד בנושא הטכנולוגיה, והיה נחוש שיש צורך להילחם בכוח הטומאה הזו המתגברת מלחמת חורמה. והיה כואב על כך שהאש בוערת ומכלה את החלקים הטובים ביותר מקרב מחננו. לא אחת היה אומר בכאב שזה מבהיל על הרעיון שיהודים חשובים ביותר לא שמרו על עצמם מפגעי הטכנולוגיה, כאשר לכד אותם השטן ברשתו, והם לא היססו לקרוע את משפחתם! רבות זעק והזהיר אודות כך והביטויים וההוראות החריפים והבלתי אופייניים שנקט בעניינים אלו הוכיחו שהדבר בנפשו ממש! "כך גם לחם ביותר נגד ערבי שירה, נסיעה לחופי הים לא כשרים, כן לחם נגד הבאת עובדים זרים לבתי ישראל כשרים, נהיגה ברכב לנשים, ועוד ועוד דברים רבים שהרגיש בזה אחריות נוראה לתקנת הדור.

פה קדוש

דבר נוסף ששמענו מהגאב"ד בשיחתנו עמו המעיד על דרגותיו של מרן זצ"ל: "לפלא הדבר כי בשבועות האחרונים כשהיה מוטל על ערש דווי, אי אפשר היה לדבר עמו, ולא הייתה אפשרות לדעת האם הוא ער למתרחש מסביבו, אבל בכל יום בעת שהניחו לו תפילין הוא היה מנשק את התפילין, כי פה קדוש כמוהו היה נמשך מאליו לדברים שבקדושה... לסיום אמר לנו מרן הגאב"ד: "בספרו הגדול שו"ת 'שבט הלוי' (חלק ט, יג) דן אאמו"ר בשאלה: 'במה זכה הגר"מ שפירא זצ"ל לזיכוי הרבים שלא היה כדוגמתו'. לא אחת השמיע אאמו"ר את הכרעתו הברורה בזה, שזכות העמל והיגיעה בלימוד התורה של מהר"ם שפירא, שאינו בכלל גדר אנושי להבין את רוב העמל והיגיעה שלו בתורה, זאת הייתה שקידה של כל המ'עת לעת', ולדעת אאמו"ר היא שעמדה לו לזכות את הרבים לדורות עולם, בזיכוי הרבים שלא היה כדוגמתו לפניו ולאחריו.

"ברצוני לומר על משקל זה, שמחמת התמדתו הגדולה של אאמו"ר והיותו לומד כל שנותיו 'תורה לשמה' ללא כל פניות, זכה לזכייה מיוחדת שפסקיו וספריו יתפשטו בקרב כל קהילות ישראל ובכל המדינות והארצות, דבר נדיר לראות בדורות אלו.

מניין תרי"ג מצוות ד'

מאמר נרחב ומקיף על מניין המצוות

האם קריאת פרשת פרה היא דאורייתא? פרה אדומה

במניין המצוות הלך הסמ"ג על פי הרמב"ם, מלבד בכמה מקומות שחולק על המניין. נציין שבעל הסמ"ג לא הכיר את ספר המצוות להרמב"ם שנכתב בערבית, אלא ראה רק את מניין המצוות שנכתב בתמצית בתחילת ספר המשנה תורה (וכן בתחילת כל קבוצת 'הלכות'). בתוך הספר הוא מזכיר את דברי 'רבינו משה' מאות פעמים, ולצד זה מביא הרבה מספר יראים לרבי אליעזר ממין ומספר התרומה לרבי ברוך מוורמייזא.

קום עשה ספר תורה משני חלקים

בהמשך ההקדמה הוא כתב על עצם כתיבת החיבור, ועל עניין החלום:

ויהי כאשר הייתה סיבה מן השמים שאסבב בארצות להוכיח גלויות ישראל נתתי את פני לסדר בעל פה המצוות, כל מצוה ומצוה כמאמרה יסודות המצוה ולא כל חילוקיה, למען לא אשגה בתוכחתה, ובכמה מקומות בקשו ממני לכתוב ייחוד המצוה על פי הראיות ולעשות ממנו ספר, ואירא לעשות כן לעשות ספר תורה לרבים, כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי. ובתחילת אלף הששי בא אלי עניין מראה בחלום קום עשה ספר תורה משני חלקים, ואתבונן על המראה והנה השני חלקים לכתוב ספר מצוות עשה בחלק אחד, וספר מצוות לא תעשה בחלק שני.

אחד ואחד סיפרו. והנה אחרי כן גם דבריהם היו סתומים מפני שנתמעטו הלכות ועמד האיש הגדול רבנו משה ב"ר מיימון היה מקורדו"בה ובא בארץ ישמעאל ועשה חיבור מכל התורה חיבור נאה ומשובח והאיר עיני ישראל, ובכל החכמות היה רב מופלא לא נשמע בדורות אחרונות כמוהו, ורבים נתאמצו בתורה על ידי ספריו שפשוטו בארץ אדום ובארץ ישמעאל.

והוא מוסיף כעין הערה על משנה תורה להרמב"ם: אמנם לא הביא הגאון שום ראיה בספריו, וכל אדם שיורה מתוך ספריו ויבקשו ממנו כתב ראיה מניין אם לא למד הראיה או אפילו למדה ואינו זוכרה יאה לו הדבר ההוא כחלום בלא פתרון. וגם בכמה מקומות על פירושו ועל פסקיו חולקין עמודי התורה ואשיותיה, והם רבנו שלמה ברבי יצחק, ורבנו יעקב בן רבנו מאיר, ורבנו יצחק ב"ר שמואל אשר כל חכמי ישראל בדורות האחרונים שותף מימיהם. וגם בחשבון המצוות חולקין עליו.

ההערה הזו נחלקת לשני חלקים. האחד, שהרמב"ם כידוע לא הביא מקורות וראיות לדבריו (כפי שכתב להדיא שזו דרכו) וכידוע היו מחכמי ישראל שהעירו על כך. ועוד, שהרמב"ם לא הביא מדברי חכמי צרפת ואשכנז, היינו בעלי התוספות (הראשונים). אכן ניתן לומר שבספר הסמ"ג עשה כעין מיזוג והוא זה שלמעשה הביא והפיץ את דברי הרמב"ם ליהדות אשכנז וצרפת.

בחלקים הקודמים כתבנו על החיבורים הראשונים בהם נמנו תרי"ג מצוות, ועל הדעות השונות במניין המצוות. והבאנו שהרמב"ם גרס כעין מהפך בעניין, ובעקבותיו הלכו רוב מוני המצוות, אמנם יש שחלקו עליו בפרטי כמה מצוות, אולם באופן כללי דעתו התקבלה.

ספר המצוות הראשון שהתחבר על פי שיטת הרמב"ם במניין המצוות, הוא ספר המצוות לרבי משה מקוצי, ספר שנקרא אחר כך בשם 'ספר מצוות גדול', וידוע בכינויו סמ"ג. הספר נכתב בעקבות ציווי שראה בחלום.

והנה בעוד בספרי המצוות שקדמו לו נכתבו המצוות בקצרה, כעין רשימה תמציתית, כך בספר הבה"ג שבהקדמה לחיבור הגדול נמנו תרי"ג המצוות בקיצור נמרץ, ובוודאי בפיוטים-אזהרות שבהם נכתבו המצוות בצורת פיוט, וכך גם בספר המצוות להרמב"ם שכפי שהוא כתב שזהו מעין הקדמה לחיבור הגדול 'משנה תורה'. אולם הסמ"ג הוא חיבור גדול שנכתב כ'ספר מצוות', עם הרחבה ופרטי דינים בכל מצוה ומצוה.

רבי משה בן יעקב מקוצי מבעלי התוספות חי בעיר קוצי (Coucy) שבצפון צרפת, בתקופה של סוף האלף החמישי ותחילת האלף השישי. אמו הייתה בתו של רבי חיים הכהן מפאריס מבעלי התוספות (ובספר הוא מביא ממנו), גיסו היה רבי שמשון מקוצי, ורבו המובהק היה רבי יהודה בן יצחק סירליאון. דברי הסמ"ג מובאים פעמים רבות בתוספות, בכמה וכמה מסכתות.

בספר המצוות סידר רבי משה מקוצי את מניין התרי"ג מצוות לפי הסדר שקבע, על פי נושאים, לא לפי סדר פרשיות התורה. החיבור נחלק לשני חלקים, מצוות עשה ומצוות לא תעשה. בכל מצוה הוא כתב את עניין המצוה ואחר כך את כל דיני המצוה החל מדברי המשנה דרך שני התלמודים, עד לפסקי ההלכות של גדולי הראשונים שלפניו, כשהוא מסתמך במיוחד על דברי הרמב"ם. כך שבכל מצוה מהתרי"ג מצוות ואף מהמצוות דרבנן נכתב הלכה למעשה, כל פרטי הדינים שלה.

לקראת סוף האלף החמישי עבר רבי משה מעיר לעיר בצרפת, בפרובנס ובספרד כדי לעורר את העם להקפדה בקיום המצוות, ודרשותיו עשו רושם רב. דרשות אלו היו הבסיס לחיבור הגדול ספר המצוות, וכמה וכמה פעמים מוזכר בספר 'דרשתי' וכדומה. רבי משה מקוצי כתב הקדמה לחיבורו, הקדמה חשובה אודות השתלשלות התורה שבעל פה, עד חתימת התלמוד. ואחר כך המשיך:

ראו הגאונים שעמדו אחרי האמוראים שאין יכולין להספיק ללמוד לרבים כל התלמוד ועשו ספרים קצרים מהלכות פסוקות לקיים תורה בישראל, רב יהודאי גאון עשה הלכות גדולות (-לדעת הסמ"ג את ספר הבה"ג חיבר רבי יהודאי גאון, אמנם כפי שכבר הבאנו דעת רבים היא שמחברו הוא רבי שמעון קיירא), ורבי יצחק מפס עשה חיבור וקראוהו רב אלפס, וכן רבים כל

סמ"ג או סמ"ק - מהו ספר מצוות גדול, ומדוע נקרא כך ומהו ספר מצוות קטן?

החיבור והמצובה - על הספר שהתחבר בעקבות חלום ועל הסיבה שנוספה מצוה למנין תרי"ג

ופרשת פרה אדומה, דף ממסכת ברכות שנדפס בונוציה בשנת ר"פ, עם התיבות בתוספות: ופרשת פרה אדומה

ולכן הגניי משה בן יעקב נתתי פני לחבר שני הספרים, ומכל מלמדי השכלתי להביא ראיות קצרות בכל היכולת ולא בלשון תלמוד ממש, כי בכמה מקומות שיניתי הלשון לכותבו בלשון צח וקצר למען ירוץ הקורא בו. וגם סדרתים בפרשיות קצרות ליתן ריווח להתבונן בין פרשה לפרשה.

ובסוף ההקדמה הוא כותב על דבר חלום נוסף:

וגם בעניין לאווין בא אלי בחלום עניין מראה בזה הלשון, הנה שכחת את העיקר השמר לך פן תשכח את ה' א-להיך כי לא היה בדעתי לחברו במניין הלאווין, וגם רבנו משה לא הזכירו במניין. ואתבוננ אליו בבוקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם וחיברתיו בעיקרים גדולים במקומן.

והוא מסיים את ההקדמה בכעין הצהרה מעניינת: **וה' א-להים יודע כי לפי דעתי איני משקר מעניין המראות, וה' יודע כי לא הזכרתי בספר זה אלא למען יתחזקו ישראל בתורה ובתוכחה וחפץ ה' בידי יצלה**.

במקום נוסף בחיבור הוא כתב על עניין חלומות וחזיונות. בעש"ג, הוא כתב על אודות ציצית תפילין ומזוזה, והביא את הגמרא במסכת מנחות (מג, ב) כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הוא בחזקה שלא יחטא שנאמר (קהלת ד, יב) והחוט המשולש לא במהרה ינתק.

והוסיף: ויהי אחר ארבעה אלפים ותשע מאות ותשעים וחמש שנים לבריאת עולם הייתה סיבה מן השמים להוכיח ובשנת תתקצ"ו הייתי בספרד להוכיחם ואימץ הקדוש ברוך הוא זרועותיי בחלומות היהודים ובחלומות הגוים וחזיונות הכוכבים ויש עלי חסדו ותרגו הארץ ותהי לחדרת א-להים ועשו תשובות גדולות וקיבלו אלפים ורבבות מצוות תפילין מזוזות וציצית וכן בשאר ארצות הייתי אחר כך ונתקבלו דבריי בכל המקומות וביקשו ממני לכתוב פירוש המצוות בקוצר, והגני שואל עזר מאת א-להי גלויות ישראל וחפצו בידי יצילתי.

החיד"א בספרו "שם הגדולים" כתב, שהמהרש"ל פירש שהוא היה פותר חלומות, "ולי ההדיוט נראה שהי"ל ליהודים ולגוים חלומות מבהילים וחזיונות הכוכבים המורים רעה לעולם ושם פחדו פחד ועי"ו קיבלו תוכחתו"

השמר לך פן תשכח את ה' א-להיך

על מה שהזכיר בהקדמה אודות הפסוק 'השמר לך פן תשכח את ה' א-להיך', בגוף הספר לאווין סד, הוא מפרט:
השמר לך פן תשכח את ה' א-להיך, אזהרה שלא יתגאו

בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תרפה, סעיף ז):

יש אומרים שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקראם מדאורייתא.

ב'בית יוסף' מציינ למקור הדברים שהם דברי התוספות במסכת ברכות תחילת פרק היה קורא (דף יג).

אמנם רבים מהאחרונים חולקים על כך שקריאת פרשת פרה היא חיוב דאורייתא. בעניין עמלק יש שתי מצוות, מצוות מחיית עמלק ומצוות זכירת מעשה עמלק, וכפי שאמרנו חז"ל זכור בפה לא תשכח בלב. לכן ייתכן לומר שיש חיוב דאורייתא לקרוא בעשרה מתוך ספר תורה. אולם לא מצינו חיוב מיוחד לזכור מעשה פרה אדומה. ונציין, שגם את עצם מצוות פרה אדומה הרמב"ן לא מנה במניין תרי"ג מצוות (אף שוודאי עיקרה דאורייתא), שכן לשיטתו כמו בעוד ענייני טומאה וטהרה, אין חיוב לעשות פרה אדומה, אלא כאשר טמא רוצה להיכנס לקודש עליו להיטהר באפר פרה.

הט"ז מביא מראשונים שסברו שרק פרשת זכור היא מדאורייתא, וגם ה'אליה רבה' כתב שלא הביאו שום טעם לכך שפרשת פרה דאורייתא. וב'ביאור הגר"א' כתב: ופרשת פרה - בתוספות שלפנינו ליתא לא בברכות ולא במגילה וכן באשרי פרק ו' דברכות ליתא אלא זכור, ונוסחא משובשת נזדמנה לו.

ה'משנה ברורה", כאילו מסכם: והרבה אחרונים כתבו שפרשה זו אינה מדאורייתא.

[נציין, שבעוד שבהלכות ארבע פרשיות כתב המחבר את הלשון: יש אומרים, הרי בהלכות קריאת התורה (סימן קמו) כתב להדיא בתוך דבריו: וכל זה אינו עניין לפרשת זכור ופרשת פרה שהם בעשרה מדאורייתא. וכתב ע"כ החיד"א ב"ברכי יוסף": הכא פשיטא ליה למרן, אך לקמן בסימן תרפ"ה כתבה בלשון יש אומרים].

אמנם גם באחרונים שחלקו על השולחן ערוך מובא שיש להחמיר בפרשת פרה.

בקהילות החסידים ידועים דברי המגיד מקוז'ניץ, שהביא רמז לדעות שפרשת פרה מדאורייתא. בספר "עבודת ישראל" (פרשת פרה): וידבר ה' כו' זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (במדבר יט, א-ב). נראה

בני ישראל כשהקדוש ברוך הוא משפיע להם טובה ויאמרו שבריווח שלהם ובעוצם ידם ועמלם עשו והרוויחו כל זה ולא יחזיקו טובה להקדוש ברוך הוא מחמת גאונם... והוא ממשך:

תוכחת הענווה דרשתי לרבים כך אבל לחברה על לאו זה ולמנות זה בלאו לא היה דעתי, גם רבינו משה לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאווין, וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאווין אקרא בחלום במראית הלילה הנה שכחת את העיקר, השמר לך פן תשכח את ה' והתבוננתי עליו בבוקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם והואלתי לחברו בעזרת יהיב חכמתא לחכימיי. אחרי כן עיינתי בספר פרק קמא דסוטה (דף ה) וגרסין שם בהדיא אזהרה לגסי הרוח מניין רב נחמן ברבי יצחק אמר מהכא ורם לבבך ושכחת את ה' וכתבי השמר לך פן תשכח את ה' וכדברי אבין אמר רבי אלעאי דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא מצות לא תעשה.

ונבאר בקצרה, הבה"ג כתב את המצוה הזו של השמר לך פן תשכח וכו' במניין תרי"ג מצוות, אולם כדרכו לא פירט מהי המצווה. אולם הרמב"ם לא מנה אותה. והטעם הוא כדברי הרמב"ם בשורש הרביעי: שאין ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה. הנה יבואו בתורה ציוויין ואזהרות אינן בדבר רמוז אבל יכללו המצוות כולם כאילו יאמר עשה כל מה שציוויתך לעשות והיזהר מכל מה שהזהרתך ממנו או לא תעבור דבר ממה שציוויתך בו. ואין פנים למנות הציווי הזה מצוה בפני עצמה. שהוא לא יצווה לעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות עשה ולא יזהיר מעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות לא תעשה, וזה כאמרו (שמות כב, ג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. וכאמרו

חיוב קריאת פרשת פרה

לפרש מלת לאמר, מורה כדעת האומרים שפרשת פרה מדאורייתא, ולזה בא הרמז בתורה אשר צוה ה' לאמר, שאפילו בזמן הזה שאין לנו בית לעשות פרה כתיקונה, צריך לקרות הפרשה ונשלמה פרים שפתינו ותהיה אמירת הפרשיות במקום עשיית הפרה, וזהו לאמר. ועוד ביאורים נאמרו לבאר את הדעה שהיא מדאורייתא.

שיבוש בפתיחת ראשי תיבות?

באשר לנוסחא בתוספות, הרי שהיה כתוב בתוך דברי התוספות (ד"ה בלשון): **וי"ל דמיירי בפרשיות המהוייבין לקרות דאורייתא כמו פרשת זכור ופרשת פרה אדומה**. אולם המהרש"ל מחק את התיבות 'ופרשת פרה אדומה' וכתב ע"כ שזו טעות, ובעקבותיו בנוסח שלפנינו אין את אלו התיבות.

והנה בפירוש "נחל אשכול" על ספר 'האשכול' כתב שדברי התוספות שפרשת פרה אכן תמוהים מאוד, והוא מביא מספר 'מאורי אור' שכתב שנראה שהייתה טעות סופר: **היה כתוב פרשת זכור ופ"פ** (בראשי תיבות) והכוונה הייתה '**פרשת פורים**', היינו פרשת ויבא עמלק שקוראים בפורים, וכפי שכתבו כמה מהפוסקים שניתן לצאת ידי חובת פרשת זכור בקריאת פרשת זו.

אמנם יש חבל ראשונים שכתבו להדיא גם פרשת פרה, כך ברשב"א, בריטב"א (מסכת מגילה) ובתוספות ר"י החסיד, בתוספות שנוץ ועוד, וכך מובא ב'תרומת הדשן' (סימן קח).

אכן בש"ס שנדפס לפני חמש מאות שנה בונוציה בדפוס בומברג הידוע שבמתכונתו נדפסים הש"סים עד היום, היה כתוב '**פרש' פרה אדומה'** ללא ראשי תיבות (ועם התיבה 'אדומה'), וזהו הש"ס שהיה למרן ה'בית יוסף' (ראה צילום). אמנם המהרש"ל הגיה ומחק את זה, אבל לא מצאנו שהיה ראשי תיבות שנפתח בטעות.

עוד נציין שקריאת פורים מכונה בדרך כלל 'פרשת עמלק', או ויבא עמלק, ופחות נזכר הלשון 'פרשת פורים'. והבוחר יבחר.

(ויקרא יט, ט) את חקותי תשמורו, ואת משפטי תעשו (ויקרא יח, ד) ושמרתם את משמרותי (ויקרא יח, ל) ורבים כאלה.

ואמנם הרמב"ן בהשגות לספר המצוות לרמב"ם, כתב ב'שכחת הלאוין' - השכחה מן הרב במצות לא תעשה, היינו שהרמב"ם לא מנה את מצוה זו בתרי"ג, אולם הרמב"ן סבור שיש למנותה בתרי"ג. ורבי משה מקוצי סבר תחילה כדעת הרמב"ם ולא חשב למנות בין התרי"ג, ובעקבות החלום הוא הבין שזה יסוד גדול, והכניס את המצוה לתוך מניין התרי"ג מצוות.

מוסר משולב בהלכה

בספר הסמ"ג נכתב פסקי הלכות בכל התורה כולה, ובהם גם אודות מצוות דרבנו, ונציין כדוגמה שיש בספר ביאור נרחב מאוד על ל"ט מלאכות שבת עם תולדותיהן. לצד זה הוא ביאר כמה וכמה פסוקים, ואף בתוך דבריו כתב גם דברי מוסר.

נביא דבר אחד, שילוב של מוסר והלכה שהאחרונים עסקו בו. בלאווין סימן מ, באיסור נתינת זרעו למולך, הוא מביא את דברי הגמרא במסכת סנהדרין (דף סד) שמי שהעביר את כל זרעו למולך פטור, שכן נאמר (ויקרא כ, ג) כי מזרעו נתן למולך, מקצת זרעו ולא כל זרעו (ויש בראשונים שכתבו שהטעם הוא שדרך הנכרים הייתה להעביר רק חלק מהילדים ולא את כולם. ועל כך כתב הסמ"ג: מפני שבמיתת בית דין מתכפרין המומתין וזה עשה כל כך עבירה גדולה שאין הקדוש ברוך הוא רוצה שיהא לו שום כפרה, ומטעם זה אני אומר שנסתפק משה במברך את השם שמא פטור הוא ממיתת בית דין אף על פי שאפילו מקלל אביו

ונשלמה פרים שפתינו. פרה אדומה | מלכות וקסברגר

רעיון להפצת הספר

"...כדי שהספר יהיה נפוץ הוא כתב וכל אשר ירצה להעתיק או ללמוד בו ישאלם ויחזירם בו ביום להם ולהם תהיה הצדקה כי יהיו בטורח, ואם יצטרך לשהות השליח בעיר עבור העתקת המצוות יתנו לו שכרו מן הקופה ששה פשי"טורני"ס קטנים ליום וארוחה ולינה מן הבעלי בתים כמשפט שאר אורחים ואני לא להתגדר עשיתי כי אין גידור בזה כי מעשה הדיוט הוא אך כי עת הצורך הוא פן ישתכחו המצוות מפי ישראל..."

לא להתגדר עשיתי כי אין גידור בזה כי מעשה הדיוט הוא אך כי עת הצורך הוא פן ישתכחו המצוות מפי ישראל.

אזהרת המחבר

אמנם הוא חשש משגיאות שיפלו בספר מרוב ההעתיקות, ולכן כתב אזהרה: זה ספר המצוות הנוהגות בזמן הזה שהצבתים בו' עמודים קראתיו שבעה עמודי עולם, וידעו הכול כי אני מצווה להם ומזהיר כמו שאני יכול להזהיר לכל איש שיעתיק ספר זה שחיברתי שלא יורה ממנו שום הוראה אם לא ידע כבר היטב בבירור שהוא מוגה בכל מקום על פי חכם בקי בדקדוק המצוות וההוראות על פי התלמוד.

והנה אף אם לא נפלו טעויות ההעתקה בספר, הרי שהשתרבבו בתוכו הגהות רבות מחכמי ישראל, שכן מרוב ההעתיקות שנלמדו היו שהוסיפו דברים משלהם, והם הועתקו בהעתקות הבאות כחלק מגוף הספר. וכפי שכתב החיד"א ("שם הגדולים", מערכת ספרים אות ע): ושלח הספר לכל בני הגולה שיעתיקוהו בכל מקום וידעו שרש המצוות והלכותיהן, וכמ"ש בהקדמת הספר, ודין גרמ"א שבאשכנז יש הרבה סמ"ק על קלף ובכל סמ"ק יש הגהות מתחלפות לא ראי זה כראי זה דבכל עיר גדולי הדורות כתבו הגהות כפי דעתם. וראיתי כמה סמ"ק כל אחד בהגהות שונות.

אכן ידוע שבין ההגהות המפורסמות לספר הם הגהות רבנו פרץ מבעלי התוספות, שעם השנים עורבבו עם דבריו של המחבר, ובמהדורה שנדפסה בשנת תרצ"ה עמלו לברר מה מהמחבר ומה מרבנו פרץ. גם ידוע הגהות רבי משה מצוריק, שהיה מכוונה הסמ"ק מצוריק.

גם לספר הסמ"ק - עמודי גולה, נכתבו הערות ע"י גדולי הדורות, שדקדקו בנוסח דבריו של רבי יצחק מקורביל, ואף נדפס ממנו קיצור (קראקא, של"ט). היינו קיצור של ספר מצוות הקצר שהוא עצמו כעין קיצור של ספר מצוות גדול.

וכך מאז במשך יותר משבע מאות שנה נלמדים שני הספרים, ספר המצוות לרבי משה מקוצי שנקרא 'ספר מצוות גדול' - סמ"ג, וספר המצוות הקצר - 'עמודי גולה' הידוע בשם סמ"ק.

סמ"ג. נדפס בונציה בשנת ש"ז

ואמו הוא בסקילה החמורה יותר מכל המיתות (והמהרש"א מד' מאלו הדברים לעניין בכלל של אין עונשין מן הדין).

ספר הסמ"ג הוא מספרי היסוד ההלכתיים, ובתקופה של לפני חיבור ה'שולחן ערוך' נחשב לאחד מספרי ההלכה העיקריים. הוא היה נלמד כסדר בשיבות גרמניה ואיטליה. גם ידועים כתבי יד עתיקים של הסמ"ג, בהם עסקו ולמדו בספר. בדורות קדומים הוא נדפס בכמה וכמה מהדורות, וכן הוא היה אחד מהספרים היהודיים הראשונים שנדפסו עם המצאת הדפוס. ספר הסמ"ג נדפס לראשונה ברומא בשנת ר"ל (בערך), שנים אחדות בלבד לאחר המצאת מכונת הדפוס, וזה בעת שכמה מספרי היסוד עדיין לא נדפסו, מה שמראה על התפשטות הלימוד בסמ"ג.

ה'בית יוסף' מביא מדברי הסמ"ג הרבה מאוד פעמים, ודן בדברים. וכפי שהוא כותב בהקדמתו הוא הסתמך עליו כאחד מגדולי הפוסקים, לאחר שלושת עמודי ההוראה, הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש. ב'עין משפט' שנדפס בצידי דפי הגמרא ובו מראי מקומות לספרי ההלכה, לצד הרמב"ם והטור נכתב גם המקום בספר הסמ"ג. אמנם בעיקר מאז התחבר ה'בית יוסף' והשולחן ערוך, פחות עוסקים בספר הסמ"ג כחיבור בפני עצמו.

כדרך חיבורים אחרים של רבותינו הראשונים, במהלך הדורות גדולי הדורות עסקו בדברים וכתבו הערות וחיידושים. כך גם על ספר הסמ"ג נכתבו הערות, ביאורים וחיידושים, מהם שנכתבו רק על חלקים מהסמ"ג ומהם על כל הספר. בין החיבורים הקדומים נציין את חיידושו של המהרי"ק, חיידושי רבי אליהו מזרחי - הרא"מ, את הערותיו של רבי אייזיק שטיין וכמובן את החיבור 'עמודי שלמה' למהרש"ל, ובתקופה מאוחרת בהרבה הספר 'ברית משה' הכולל שני כרכים.

ספר הסמ"ק

כעבור כשני עשורים מאז שחיבר רבי משה מקוצי את סיפרו, נכתב כעין קיצור לספר. רבי יצחק מקורביל אף הוא מבעלי התוספות, שהיה חתנו של רבי יחיאל מפארי"ש, ליקט מהסמ"ג את המצוות הנוהגות בזמן הזה, וגם מהם הוא השמיט את המצוות התלויות בארץ, ולכן קרא לחיבור ספר 'עמודי גולה', או בשמו הידוע 'ספר מצוות קצר' - סמ"ק, וזה לעומת ספר המצוות של רבי משה מקוצי שהחל להיקרא 'ספר מצוות גדול' - סמ"ג.

רבי יצחק מקורביל כתב בתחילת סיפרו שהוא כעין קיצור לספר המצוות של רבי משה מקוצי: "גם כל איש אשר לא ידע הפירוש יעיין בספר המצוות אשר ייסד רבי משה מקוצי... ואני לא להתגדר עשיתי, כי אין גידור בזה, כי מעשה הדיוט הוא, אך כי עת הצורך הוא, פן ישתכחו מפי ישראל".

עוד הוא כותב שהוא חילק את הספר לשבעה חלקים על מנת שאדם ילמד בכל יום בשבוע חלק אחד. "כתבתי אלו המצוות המוטלות עלינו בזמן הזה בשבעה עמודים כנגד שבעת ימי השבוע, ובקשתי כל איש לקרוא בכל יום עמוד אחד למען ייטב לו". כדרכה של תורה פעמים שרבי יצחק מקורביל חולק על רבי משה מקוצי, כך גם בסדר מניין התר"ג מצוות, שפעמים שהוא חולק על הסמ"ג, וכך גם בפסקי הלכה. כאמור רבי יצחק מקורביל חי כמעט באותה תקופה של רבי משה מקוצי, ועצם הדבר שהוא כתב כעין קיצור לסמ"ג, מראה על חשיבות ספר הסמ"ג כבר בתקופה הסמוכה לאחר שנתחבר.

המחבר כפי שהוא כתב מטרתו הייתה שרבים ידעו ויקיימו את המצוות באופן הראוי, וכדבריו: יען כי בעוונות התורה משתכחת, ויראתי שלא ידעו רבים היטב ביאור המצוות המוטלות עלינו כתבתי אלו המצוות המוטלות עלינו בזמן הזה בשבעה עמודים כנגד שבעה ימי השבוע..

דרך להפצת ספר

המחבר רצה שהספר שלו יהיה נפוץ ורבים יוכלו ללמוד בו, ולכן הוא שלח עם שליח מיוחד העתקים של הספר לקהילות ישראל, וצייר איגרת לספר. באיגרת הוא כתב: גם קבעתי ברכה לברך בכל יום לאיש אשר יכנס בברית הזאת במצוות שליחי זה. וכדי שהספר יהיה נפוץ הוא כתב: וכל אשר ירצה להעתיק

תולדותיהם

תולדות ועובדות מצדיק הדורות

משה אהרן אויש

הרה"ק רבי יוסף מסטאנוב זי"ע
בעל ה"גנזי יוסף"
כ"ב באדר תקמ"ט

קדוש יאמר לו

"הדור אתם ראו מפעלות אלקים אשר עשה הרב הגדול בתורה החסיד ועניו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק חכם הכולל כביר שמו קדוש יאמר לו וכו' ידיו רב לו בנגלה ונסתר וכו'".

הרה"ק ה'קדושת לוי' מבארדיטשוב זי"ע בהסכמה על ספרו

מרגוע לנפש

דברי ה'קדושת לוי' נתקבלו כל כך כפשוטם, עד כי מספרים כי לאחר שנות עוצר רעה ויגון בשנות השואה, הגיע ובא אצל כ"ק אדמו"ר מסקווירא וצוקללה"ה, אדם שבור לב שלא מצא תנחומים על השבר אשר הושבר. יעץ לו כ"ק האדמו"ר כי ידפיס מחדש את הספר 'גנזי יוסף' לרבנו, משום דהרה"ק מבארדיטשוב אוהבם וסנגורם של ישראל כתב בהסכמתו "וכל אחד ואחד ימצא מרגוע לנפשו", ותבוא רגיעה ונוחם גם לנפשך.

הגר"נ בלוח אב"ד גנזי יוסף

לא פסיק פומו מגירסא

"ואם אמרתי אספרה בגודל שבח אבי המחבר ומעלתו, ועובדין טבין ותמימים, ואשר עשה לילות כימים ולא נתן שינה לעיניו, חסיד ועניו, לא פסיק פומו מגירסא, ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא מחשבת השם יתברך ב"ה וברוך שמו".

בנו הגר"ג בהקדמת ספר גנזי יוסף

מענוותנותו בא לגדלותו

"אך לעת זקנותו שלוש שנים לפני מותו ירד מנכסיו על ידי אנשים רעים שהלשינו עליו איזה עלילה מחמת ערבות שערב בעד אחד ממיודעיו, הוכרח לכתת רגליו ולעקור סיכי משכניה ורהיט, והוא בתוך הגולה גברא בטלטולא.

ומאת ה' הייתה זאת, למען אשר החביא כל ימיו במסתרים ולא ידע איש את גבורתו, והשם יתברך רצונו לפרסם צדיקים שבדור ולהראות אומץ גבורתו, וכדי להורות לעם ישראל הקדושים אשר רצים ומבקשים לחזות באור תורת ה' ואת הדרך אשר ילכו בה.

ויהי אך יצוא יצא יוסף וינס יוסף החוצה, והנה קול לו קול אליו קום לך למסע לפני העם להורותם המעשה אשר יעשו, אחרי אשר הודיע אותך אלהים את כל זאת אין נבון וחכם כמור, לך אמור להם שובו ודרשו אל ה', זאת עשו וחיו, את אלהים ירא ואת מצוותיו שמור.

ולא היו ימים מועטים עד שנתקבל לרב ומגיד מישרים בקהילה קדושה והמפוארה בק"ק סטנאב בגליל פאדליא, עיר מלאה חכמים ולא יחסר כל בה אנשים חכמים ונבונים, וימצא יוסף חן בעיני כל רואיו ושמעו העם לקולו וסופו על תחילתו מוכיח, ושמו ה' לאב ולפטרון את עמו להוכיח, ושמעו הולך בכל הארץ".

תולדות המחבר בס' גנזי יוסף

הרה"ק רבי יוסף מסטאנוב זי"ע נולד בשנת תפ"ג לאביו רבי אברהם בלוח זצ"ל אשר התייחס אחר הגה"ק רבי בנימין מסלניק וצוק"ל בעל ה'משאת בנימין', תלמיד הרמ"א והמהרש"ל.

רכש קנייני תורה אצל גאוני הארץ, ביניהם הגה"ק רבי גבריאל זצ"ל זקנו של הגאון רבי מאיר קרינסאפלער מבראד וצוק"ל.

בהגיע לפרקו נשא את הרבנית בת הגאון רבי יהודה אריה לייב ראב"ד סלוצק.

הסתופף בצל הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, המגיד מזלאטשוב זי"ע, הרה"ק רבי נחמן קאסוער זי"ע, ועוד מתלמידי מרן הבעל שם טוב הק' זי"ע.

כיהן ברבנות ערים מפורסמות בגאליציה, האלשיץ, ובאלעסק, ואח"כ התקבל כרב ומגיד מישרים בסטאנוב.

נסתלק ביום שני ויק"פ כ"ב באדר תקמ"ט, ונטמן בבית העלמין העתיק בסטאנוב.

דבריו הקדושים הודפסו בספר 'גנזי יוסף', אשר יצא לאור זה עתה מחדש בבהירות נפלאה ע"י מכון גנזי יוסף - סטאנוב

צאצאיו:

בנו הגאון רבי חיים גבריאל בלוח ראב"ד העיר קינב. בין צאצאיו נמנה הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע.

ב. בנו הגאון רבי צבי בלוח

המגיד דק"ק סקאלא

ג. בתו אשת הנגיד רבי יצחק מאניפאלי.

הלכתא

אקטואליה הלכתית

יקותיאל יהודה גנזל

הצוואה המייחלת

את הצוואה פתחו הילדים תיכף לאחר הפטירה, אבל מה שנכתב בה, הותיר אותם מתפעלים ומתפלאים האם עליהם לקיים את הצוואה?

תיכף לאחר שיצאה נשמתו של אביהם המנוח שנפטר בשיבה טובה, מיהרו הצאצאים לפתוח את צוואתו אשר כתב, וכפי שביקש שעות אחדות קודם לכן: "כתבתי צוואה מיוחדת עם בקשה אודות דרך קבורתי. נא עיינו בה לאחר שאינסף אל אבותיי".

הצוואה נפתחה, ועיניים דומעות של בנים אבלים, הציצו בה.

השורות הראשונות עסקו בהמייה גדולה לאותם יום קרוב בו יתגלה מלך המשיח. הבנים התרגשו בהכירם את אביהם שנפטר זה עתה, שהיה דבוק בכל ישותו לתקוות הגאולה וכל ימיו לא הרפה מלייחל לרגע הגדול בו פתאום יבוא אל היכלו האדון, הרגע בו יפציע מלך המשיח וישאג: "יהודים, קומו, התעוררו, כי בא אורכם!" את אותה המיית לב, העתיק אביהם אל תוך הצוואה, במילים נוטפות געגוע.

ואז הגיעה הבקשה שהותירה את כולם בהלם מוחלט:

"בקשתי מכם מכל לב, שבעת קבורתי לא ישכיבוני בתוך הקבר, כדרך שקבורים תמיד, אלא יעמידו אותי בעמידה. להיטמן בעודי עומד. וסיבת הדבר, כדי שבו ברגע בו יבוא מלך המשיח ועמדו רגלי הבורא כביכול על הר הזיתים וכל המתים יחיו; לא אצטרך להתרומם ממקום קבורתי אלא כבר אעמוד מוכן ומזומן לרוץ בכל כוחי לקראת מלך המשיח".

התפעלות מילאה את לב הבנים בראותם מה היתה משאלתו האחרונה של אביו. אבל לצד ההתפעלות היתה גם התפלאות. האם אכן מותר לנהוג כך, האם מותר לשנות מהמנהג שנהגו ישראל לפי ההלכה, לקבור את הנפטרים כשהם שוכבים. האם מותר להם למלא את שאיפתו המשתוקקת של אביהם?

הן יש לשאול את דעת ההלכה והזמן קצר, שכן את השאלה צריך לפשוט עוד טרם יצאו למסע ההלוויה.

התשובה ההלכתית:

השאלה הופנתה אל הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שהזכיר תחילה את פסק השולחן ערוך (יו"ד סי' שסב ס"ב) שצריך להשכיב את המת בקברו, ואת אשר פסק הש"ך (שם סק"ב) שאם קוברים את הנפטר במעומד, גנאי הוא לו. ולא עוד אלא שבגמרא (בבא בתרא קא, א) כינו רבותינו את דרך הקבורה במעומד כ'קבורת חמורים'.

מאידך, הזכיר את המסופר בירושלמי על רבי ירמיה שביקש שלאחר פטירתו ילבישו אותו בבגדים חשובים כדרך שנהג ללבוש בחייו, ילבישו מנעלים לרגליו, יתנו את מקלו בידו וישכיבו אתו על צדו, כדי שיהיה מוכן ומזומן לקום ולקבל את פני מלך המשיח. ובשונה מיתר המפרשים, ביאר הגה"ק ה'מנחת אלעזר' ממנוקאטש זי"ע (בהגהותיו על תלמוד ירושלמי) שרבי ירמיה ביקש שיקברו אותו במעומד, מסיבה זו - שיהיה מוכן ומזומן לקבל את פני משיח צדקנו.

ובכל זאת פסק הגר"י זילברשטיין שליט"א:

בכל אופן אין אנו מבינים בדעת קדושי עליון ואין לנו אלא לנהוג כפי שנהגו אבותינו מבלי לשנות, ועל כן יש לקבור את הנפטר - המייחל הגדול - בקבורה רגילה ולא בעמידה.

היכל המעשה

סיפור לשבת

מאת: שמעון טיקוצקי

ניצוצות של אהבה

בורו פארק, דקות אחרונות של ערב ראש השנה.

הנהירה בעיצומה. יהודים לבושי חג, יראת הדין נסוכה על פניהם, מחישים צעדים לבתי הכנסיות. פה ושם נעצרת מכונית בחריקה, הדלתות נפתחות והנוסעים חבושי השטריימל מזנקים החוצה, אצים רצים לאכלס את המקום לתפילות הימים הנוראים, עליו שילמו בדולרים טבין ותקילין.

בית המדרש 'ישועות ישראל' בבורו פארק, היכלו של הרבי הקדוש מסקולען זי"ע, כבר מלא מפה אל פה.

בימים האחרונים הגיעו לכאן חסידים מכל העולם, מרחבי ארצות הברית על מדינותיה, מארץ הקודש, מאירופה, לעשות את הימים הנוראים בצלו של הרבי, כולם מצפים לרגע בו יופיעו פניו המאירות של הרבי בפתח, תפילת מנחה אחרונה להשנה תתחיל, מיד לאחריה יתקדש ליל ראש השנה.

אבל הרבי מתעכב...

השעה הולכת ומתאחרת, זמן הדלקת נרות חלף מזמן. השמים הולכים ומתכהים, אך הדלת ממאנת להיפתח.

מד המסתורין רושם קפיצה חדה ברגע שאחד המשמשים מעדכן את חבריו כי הרבי אף טרם חבש את השטריימל והקיטל הצחור, "הוא יושב עדיין בחדרו, עם המגבעת היום חולית והמעיל הרגיל, שקוע בשיחה עם מאן דהו" זוהי כל האינפורמציה שהוא יכול לומר.

מה קרה? מה יכול לעכב את הרבי בשעות נשגבות שכאלו?

לילה רווי אורות לד מרצדים ירד על ניו יורק.

השעה כבר אחרי חצות ליל, אך התנועה ברחובות מנהטן, באזורי הבילוי והקניות הנוכריים ערנית כאילו לגמה קונטיינר של משקה קפאין. בתוך ים האדם שממלא את המדרכות נצפית חבורת בחורים תוססת וקולנית, מרחוק קשה להבחין שמדובר בכלל בנערים יהודיים, רובם אגב מבתים תורניים וחסידיים.

עם האוזניות הגדולות על הראש, המעילים הצבעוניים, הם נראים כנערים אמריקאיים לכל דבר. רק מקרוב אתה שומע שהשפה בפיהם אינה אנגלית, אלא אידיש עדכנית.

מישהו נעצר, כל החבורה נעצרת לרגע בעקבותיו. "אני לא יכול ללכת" הוא נאנח באוזני חבריו. "די כבר הרשי עם ה'פרומקייט' שלך, נמאס כבר, תתחיל לזרום..."

"לא לא, אני באמת לא יכול ללכת" הוא אומר ומצביע באנחה על ברכיו.

הרשי אייזנבוים (כל הפרטים המזהים בסיפור שונו) הוא בחור בן שש עשרה בערך, בן למשפחה חסידית שורשית המתגוררת באחד הריכוזים החרדיים בניו יורק. אביו, הרה"ח ר' נפתלי אייזנבוים, הוא אחד האבירים החשובים בקהילת חסידי סקולען שבבורו פארק, לא עושה צעד בחייו בלי להיוועץ ברבו, הרבי מסקולען.

הרשי הוא בחור טוב, בעל מידות ונשמה עדינה, אך מעולם לא היה מהלמדנים בכיתה. את שנות ה'חדר' הוא עוד העביר בת"ת מן השורה, אך כשהגיע זמנו לעלות לישיבה קטנה החלו העניינים להסתבך, לאחד אינספור תשובות שליליות שוברות לב הוא מצא את עצמו מתחיל

את 'זמן אלול' הראשון בחייו בישיבת 'כמים ליבך', ישיבה מיוחדת לבחורים שלא מצאו עצמם במסגרות הרגילות.

אם היה נעצר שם ומוצא את מקומו ניחא, אלא שכאן נכנס גורם חדש לתמונה: החברים. החברים החדשים בישיבה, שלא השתייכו כמובן לסוגת העילית שבעולם הישיבות, החלו להשפיע על הנער הצעיר ולא לטובה. הוא חזר הביתה עם מושגים חדשים שגרמו להוריו להתפלץ. אט אט ניכרו האותות בהופעתו, הנער המתבגר החל להשתנות מול עיני הוריו, כשלהם אין הרבה מה לעשות.

להוציא אותו מהישיבה הזו? ולאן יעבירו אותו? לישיבה פחות טובה?

הדבר היחיד שבידי האב המודאג, ר' נפתלי, הוא להיכנס מדי פעם אל מורו ורבו, הרבי מסקולען, להזכיר את 'צבי הירש בן... ליראת שמים', לבקש שהוא יהיה חקוק בליבו של הרבי, 'דער רבי זאל איהם אינזינען האבן'.

המצב הולך ומחמיר, הרשי מתנדנד על העץ כתפוח בסופת הוריקן, מאיים לנשור אל התהום, האב שעומד בקשר רציף עם הרבי מעדכן אותו על המצב הקשה.

"תקרא לו אליי" פוקד באחד הימים הרבי על האב.

הרבי מקבל את הרשי באהבת ישראל קורנת, לאחר שהוא ממתיק אתו שיחה לבבית ומקרבת הוא פונה אליו בנימה אישית: "הרשי יקירי, ברצוני לבקש ממך שני דברים, אני רוצה שתיתן לי שתי הבטחות, אחת היא בגדר 'סור מרע', השנייה שייכת לתחום של 'עשה טוב':

א. תבטיח לי שלעולם לא תיגע בסימניך היהודיים, הזקן והפאות, לא תקצץ או תגלח. ב. תן לי את מילתך שלעולם לא תיסחף אחר חבריך לבתי תיאטראות ומקומות בילוי שכף רגלו של יהודי לא אמורה לדרוך בהם.

הרשי עוצם את עיניו, מאבק קשה ניטש בתוכו, הוא יודע בדיוק מה משמעותם של שתי ההבטחות האלו, איזה מחיר הם יגבו ממנו בחיים האמיתיים. אך עיניו הטהורות של הרבי משפיעות עליו, להסכים, להבטיח. "כן רבי, אני מבטיח" הוא שומע את עצמו אומר בגבורת נפש. כעבור כמה דקות הוא יוצא מהחדר, חוזר לשגרת חייו, לחברים, לעולם, אך את צמד ההבטחות הוא לא שוכח.

התקופה הבאה הופכת קשה ומאתגרת, שלא מרצונו הופך הרשי למושא הבדיחות והצחוקים של חבריו, הוא שבאבחת מספריים היה כבר מזמן מקצץ את פאותיו ואת זקנו שהחל לבצבץ, הופך ל'פרומער', ל'חניוק' שבחבורה, אף שהוא רחוק מהתואר הזה כרחוק מזרח ממערב.

כולם רוצים ללכת לבלות לטייל, הרשי היחיד שלא מצטרף. הוא גם היחיד שממשיך להסתובב עם פיאות מסולסלות, בלי 'לשפץ' ולקצץ מילימטר, כי כך ציווה עליו הרבי. חיצו העג הארסיים שמשגרים אליו 'חבריו הטובים' נתקלים בחומה אטומה, אך בסופו של דבר הם מתחילים לחדור ולפצוע את ליבו.

באחד הלילות, אחרי חודשים של עמידה בגבורה בחזית המלחמה, הרשי הובס.

השעה הייתה אחר חצות כשהרשי, לראשונה בחייו, נגרר אחר חבריו ברחובות מנהטן לאתר בילוי כלשהו, לצפות באיזה מחזה שיוקרן. הוא לא מוכן להיות יותר קורבן. הוא מפר את ההבטחה ויהי מה.

הבניין המואר כבר נשקף מרחוק כשלפתע תוך כדי הליכה הוא מרגיש משהו מתחולל בגופו. רגליו קופאות פתאום מלכת, הוא חש שמשוה לא טוב קורה לו, הוא לא הרגיש כך מעולם, הוא

כ"ק מרן אדמו"ר מסקולען זי"ע

האב והבן נכנסים מיד לרכב ויוצאים בשעטה לעבר בית הרבי שמעל בית מדרשו. ההמולה שמקדמת את פניהם בחצר הקודש, המוני החסידים שגודשים את ההיכל, מטילה ספק קטן בליבם, "האם זה ייתכן בכלל, בתוך היום העמוס הזה, כשהמוני חסידים מחכים לשחר את פניו, אין לרבי כי אם לקבל את הרשי לשיחה?"

"אה, ר' נפתלי, קוראים לעברו בניו שליט"א של הרבי מקומת המגורים של הרבי, "דער רבי שטייט און ווארט, הרבי עומד ומחכה לכם".

הרשי מטפס במדרגות, דופק ביראת קודש בדלת ונכנס פנימה.

בתוך החדר הוא מגלה את הרבי, יושב עדיין בבגדי חול, פניו מבהיקות באור בלתי רגיל. הרבי מכבד אותו לשבת ופותח אתו בשיחה רגועה ונינוחה על דא ועל הא, על מה? על כל דבר, על החיים שלו, על הישיבה, החברים, התחביבים, העיסוקים שלו. ארבעים דקות תמימות נמשכת השיחה הזו שממלאת את הרשי עונג רב.

"הבט, הרשי" מתנער פתאום הרבי, "אתה יודע שהזמן שאנחנו נמצאים בו עכשיו הוא זמן גבוה מאוד מאוד".

הרשי מהנהן בראשו לחיוב.

"אלו הדקות האחרונות של השנה הקודמת, הדקות הראשונות של השנה הבאה, יהודים יושבים כעת בבתי הכנסת, אומרים את הפיוט 'אחות קטנה', מבקשים בדמעות 'תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה', תאמין לי" אומר לו הרבי כשדמעות של התרגשות נוצצות בעיניו, "תאמין לי שגם לי הזמן הזה יקר מאוד, תאמין לי שאפילו לילדים שלי אני לא נותן את הדקות האלו."

"אבל לך, הרשי, רציתי לתת את הדקות היקרות האלו במתנה!"

הרשי יוצא מן החדר כמחושמל. נכנס לבית המדרש כשמילותיו של הרבי מסעירות והופכות את קרבי, האהבה האמיתית והטהורה שהורעפה עליו, החשיבות שלו בעיני הרבי שמוכן להקדיש לו את הדקות היקרות והנשגבות ביותר בשנה, לא אפשרו לו להמשיך הלאה בדרך.

"לא משנה מה אני, מי אני, איזה כישרונות יש לי, אני לא ממשיך בנתיב הזה".

אותו ראש השנה היה ראש המהפכה בחייו של הרשי. הוא בכה והתפלל כפי שלא בכה בחייו. מיד לאחר החגים הוא עלה על נתיב חדש, של תורה ועבודת ה', תוך תקופה קצרה הוא התקבל לישיבה טובה יותר, מכאן הוא התקדם מעלה עד שהפך לבחור ישיבה חסידי מן המניין, כעבור כמה שנים הוא זכה להקים את ביתו.

כיום, עשרות שנים אחרי, הרה"ח ר' צבי הירש אייזנבוים הוא אחד האברכים החשובים בשכונה בה הוא מתגורר בארה"ב, זכה להקים משפחה מפוארת, א' פרומער חסידישער שטוב, בנים ובני בנים ההולכים בדרך התורה והחסידות.

"מה שלא הצליחה לפעול ה'רוח הקודש' שראיתי במו עיניי, פעלה האהבה האמיתית שהראה לי הרבי" הוא חותם את סיפור חייו.

מקור: שמעתי מהרה"צ ר' מנחם זאב שטערן שליט"א, נכדו של כ"ק מרן אדמו"ר מסקולען זי"ע, שמקדים ואומר: "ברצוני לספר לך דבר שלא סיפרתי מעולם, זהו סיפור שידעתי עליו, כנכדו של הרבי, בעת התרחשותו ואף שמעתי אותו מבעל המעשה עצמו שיח". זהו סיפור שממחיש את האהבת ישראל הפלאית שהייתה לזקני זי"ע לכל יהודי, וגם טומן בחובו מסר עצום לבני דורנו, כיצד לחנך ולהשפיע לטובה."

תשואות חן לעמיתי הסופר הנכבד הרה"ח ר' יוסף מאיר האס שליט"א על סיועו ועזרתו בלוג"ח.

מבין מיד שזה קשור להבטחה שלו, לרבי. "חבר'ה, אני לא יכול ללכת, אני חוזר הביתה" הוא מודיע לחבריו בפתאומיות, הופך את פניו ונעלם.

השעה כבר אחת בלילה כשהרשי חוזר לביתו, להפתעתו הוא מוצא את הבית מואר, ליד השולחן בסלון יושב אביו, ר' נפתלי, מחכה לו. ברגע שהוא נכנס קופץ האב מהכיסא "אה, הרשי, ברוך ה' שהגעתי".

"מה קרה" מזדעף הרשי, "אמרתי לכם שתפסיקו לדאוג לי, אני כבר ילד גדול".

"אל תשאל, בשעה האחרונה מתקשר אלינו הגבאי של הרבי, ר' אברהם יצחק בלום, כל כמה דקות. הוא אומר שהרבי מחפש אותך בדחיפות, הוא רוצה לדבר אתך עכשיו".

"עכשיו?" נדהם הרשי ומביט בשעון.

"כן, כן" משיב לו אביו ותוך כדי דיבור הוא יורד עמו לרחוב, מתניע את המכונית שפצחה בנסיעה לבית הרבי.

בית הרבי מסקולען מואר היה כבשעת צהרים, עשרות יהודים חיכו בחדר ההמתנה. כיון שנראו פניו של הרשי בחדר פנה מיד המשמש לכל הנוכחים "רבותי, הבחור הזה נכנס לרבי לפניכם, הרבי ביקש כמה פעמים לראותו ללא שהיות, אני מתנצל", הציבור קיבל את הדברים בהבנה, הבין שיש דברים בגו.

מיד בהיכנסו לחדר מצווה הרבי על הגבאי לצאת מן החדר, עוד בטרם הספיק הרשי לומר מילה פנה אליו הרבי בנימה של תוכחה: "הרשי, הרי סיכמתי אתך משהו, האם 'אין לך מילה'?" הייתכן שהפרת את התנאי?"

הרשי מצטמרר. זו הפעם הראשונה שהוא רואה 'רוח הקודש' במו עיניו. הרבי הרגיש, הרבי ידע שהוא עומד להפר הלילה, לפני שעה קלה, את התנאי. הוא זה שעצר בעדו, ברגע האחרון, מליפול למחוזות הטומאה... מכאן עוברת השיחה לפסים אחרים, של קירוב ואהבה אינסופית שמרעיף הרבי על הבחור הצעיר.

כעבור שעה קלה יוצא הרשי מן החדר, המום ונרעש ממה שקרה לו. מתברר ש'יש צדיק בארץ'.

ישנו רבי שידוע ומרגיש ברוחו הטהורה בדיוק מה נעשה עמו, היכן הוא עומד. אי אפשר להסתתר מעיניו הצופיות.

המאורע המטלטל הזה החזיק את הרשי עוד כמה חודשים 'עם הראש מעל המים', אבל גם לו היה תאריך תפוגה, היצר הרע הערמומי הניח מלכודות חדשות לרגליו, המציא תירוצים חדשים לכל דבר, ושוב מרחפת סכנה רוחנית על עתידו של הרשי.

הקיצ מתקרב לסופו, אווירה של חודש אלול מנשבת בהיכלי התורה והחסידות באמריקה.

הרשי כמובן לא שותף לאווירה הזו, הוא מהלך על חבל דק מעל תהום, מבלה עם חבריו הקלוקלים ומידרדר אתם מדחי אל דחי.

ערב ראש השנה. משפחת אייזנבוים מתכוננת לצאת לבית הכנסת, האם כבר הדליקה את נרות החג, כשלפתע מצלצל הטלפון בבית. על הקו נשמע אחד מבניו שליט"א של הרבי מסקולען זי"ע, "אבא ביקש שהרשי יבוא מיד לבית הרבי".

פסיפס

דמויות ♦ שיחות ♦ עבר

שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות המקום: ירושלים. הזמן: ליל ש"ק תצוה תשל"א.

בטרם יגיעו שוב לפרשת כי תשא

בספר 'בית ישראל להבה', מביא הרה"ח ר' שלמה זלמינא ויינברג שליט"א:

בליל שבת קודש פרשת תצוה תשל"א, בתוך הסעודה סיפר כ"ק מרן אדמו"ר הבית ישראל מגור זי"ע שבצעירותו, כאשר היה אברך ואכל 'קעסט' אצל ה'שווער' שלו, הגאון הצדיק רבי יעקב מאיר בידרמן זצ"ל, והיה שם יהודי שהיה מתארח שם הרבה, בשם ר' אברהם אשר פאדאטשנע ז"ל.

פעם פנה ר' אברהם אשר אל הילדים ושאל אותם: כתוב שמשה רבינו לא מוזכר בפרשת תצוה, כי אמר 'ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת' (שמות לב, לב) וכיוון שקללת חכם באה אף על תנאי היה חייב הקב"ה למחוק את שמו של משה רבינו מפרשה אחת בתורה.

אמנם נשאלת השאלה מדוע בחר הקב"ה דוקא בפרשת תצוה למחוק את שמו של משה רבינו? הרי יש הרבה פרשות בתורה?

וענה החסיד הג"ל בדבר צחות: הנה משה רבינו אמר את הדברים האלו בפרשת כי תשא, והקב"ה היה חייב בעקבות כך למחוק שמו של משה באחת הפרשות, אבל לא רצה למחוק, ולכן חיכה וחיכה עד שבשנה הבאה הגיעו שוב לפרשת תצוה, וכבר לא הייתה לקב"ה ברירה כביכול והיה חייב למחוק את שמו בפרשת תצוה, בטרם יגיעו שוב לפרשת כי תשא (שבה כתובה בקשתו של משה למחוק את שמו).

הוסיף הרבי בחיך שזה ווארט שמתאים לילדים, והורה למשב"ק ר' חיים לערנער שהיה שם שכאשר יגיע הביתה יאמר לבנו ווארט נחמד זה.

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, כ"ב באדר:

הרה"ק רבי יוסף ב"ר אברהם בלאך, אב"ד סטאנוב. תלמיד המגיד ממעזריטש. בעל 'גנוזי יוסף'. תק"נ.

הגה"צ רבי יצחק אייזיק ב"ר אברהם וייס, ראב"ד מונקאטש. תרנ"ד.

הגאון רבי אברהם דובער ב"ר זלמן סנדר כהנא שפירא הי"ד. גאב"ד קובנה ובעל 'דבר אברהם'. תש"ג.

הרה"ק רבי ישראל משה ב"ר יוסף צבי דושינסקיא. גאב"ד ירושלים. תשס"ג.

יום ראשון, כ"ג באדר:

הרה"ק רבי חיים חייקא ב"ר שמואל מאמדורא. בעל 'חיים וחסד'. תקמ"ז.

הרה"ק רבי יצחק מאיר ב"ר ישראל מגור, בעל 'חידושי הר"ם'. תרכ"ו.

הרה"ק רבי יצחק יעקב ב"ר נתן דוד מביאלא, בעל 'דברי בינה'. תרס"ו.

הרה"ק רבי מאיר ב"ר יואל מושקוביץ משאץ. תרפ"א.

הגה"צ רבי משה נחום ב"ר מאיר ולנשטיין. ראב"ד בד"צ פרושים ירושלים. תרפ"ו.

הרה"ק רבי יהודה משה ב"ר יחיאל יוסף מאלכסנדר. תשל"ג.

הרה"ק רבי אהרן ב"ר חנוך העניך דב מקוידנוב-ת"א. תשנ"ד.

הגה"צ רבי ישראל ב"ר שניאור זלמן גרוסמן, ראש ישיבת פינסק קארלין. בעל 'הליכות ישראל'. תשס"ז.

יום שני, כ"ד באדר:

הרה"ק רבי יצחק ב"ר חנוך העניך דוב מאלעסק. תרס"ד.

הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ב"ר אבי עזרא זעליג שפירא, מראדיחוב. תרס"ה.

הגאון רבי זלמן ב"ר נחום משאדיק. עת"ר.

הרה"ק רבי ברוך פינחס ב"ר אליעזר חיים מסקאליע. תר"פ.

הגאון רבי יהושע מנחם מנדל ב"ר יצחק אריה אהרנברג, ראב"ד תל אביב. תשל"ו.

הגאון רבי אליהו ברוך ב"ר משה פינקל. מראשי ישיבת מיר. תשס"ח.

הגאון רבי מאיר הלוי ב"ר יצחק זאב הלוי סאלאווייציק. ר"י בריסק. תשע"ו.

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות לימוד מהבצק

"ווען מען קנעט דעם טייג לאזט מען נישט פרעמדע שטיין און קוקן"

הגאון בעל ה'בית יצחק' מלעמברג זצ"ל

כלומר: "בדרך העולם, כשלשים את הבצק במטבח לא נוכחים אנשים זרים, לעומת זאת כשהחלה אפויה ומוכנה אז מראים אותה לכולם". פתגם זה אמר הגאון הג"ל לאנשים שביקשו לנכוח ב'שיעור פשוט' שמסר לתלמידיו.

עדה המצבה הזאת מצבות מספרות

היה לאנשי הח"ק טעות כל השנים

פעם, תחת אחד השיחים, סיפר מרן הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטינמן זצוק"ל, כי "בענייני קבורה רואים מעשים מופלאים", וסיפר כמה עובדות על כך, הנה אחת מהן:

ציון מרנא הרב מבריסק זי"ע

כשנפטר מרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל ונקבר בהר המנוחות, קנו בניו הגאוניס זצוק"ל כשתים עשרה חלקות קבורה הסמוכות למקום מנוחתו, כדי שיהיו בידי המשפחה.

מחותני, הג"ר חיים ברלין זצ"ל, אביו של חתני שיבל"ח הגאון רבי זאב ברלין שליט"א, שהיה משמש את הגרי"ז במסירות, וכשהיה להגרי"ז כאבים גדולים אמר שהוא היחידי שבטפלו בו אינו עושה לו ייסורים, נתאווה מאוד לקנות לעצמו גם כן חלקה בסמיכות לקבר הגרי"ז. אלא

שאנשי החברא קדישא אמרו לו שאין מקום מיותר, אין שום חלקה פנויה עבורו, ובדקו גם ברישומים שבידם והראו לו שלא מופיעה שום חלקה מיותרת.

אך הנה, ביום שנסתלק הג"ר חיים ברלין הגיעו בנו - חתני רבי זאב שליט"א יחד עם הרה"ג ר' יצחק שוב שליט"א, ובדקו וחיפשו ברישומי הח"ק, ולבסוף מצאו להפתעתם שישנו עוד מקום אחד פנוי בסמוך להגרי"ז, וקברוהו שם.

התברר שהיה לאנשי הח"ק טעות כל השנים, ומן השמים נשמר המקום עבורו (אעלה בתמך).

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

עברו ימי המצור

בחדש אדר תש"ז הטיל הצבא הבריטי 'מצור צבאי' על העיר תל אביב

תל אביב בשנת תש"ח

ב' ויקרא כ"ה אדר תש"ז: ת"ל בעד חסדי השי"ת שעברו ימי המצור ואני זוכה עוד הפעם לכתוב ישר למחמד לבבי שליט"א הרבה יש להודות להשי"ת שעבר כך והשי"ת יעזור שנזכה כולנו להישועה השלימה" (אביר המלכות).

